

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 102003/I/2019/3608037733

**ATRAKTIVITA SLOVENSKA PRE
EXPORTNÉ TRHY**

Diplomová práca

2019

Bc. Dalibor Marko

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

**ATRAKTIVITA SLOVENSKA PRE
EXPORTNÉ TRHY**

Diplomová práca

Študijný program: Manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: Medzinárodné podnikanie

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: JUDr. Ing. Gabriela Sopková, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Dalibor Marko

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a zároveň som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum: 20.05.2019

.....

(Podpis študenta)

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa chcel veľmi pekne pod'akovať mojej vedúcej diplomovej práce JUDr. Ing. Gabriele Sopkovej, PhD., za množstvo cenných rád i pripomienok, odbornú pomoc a usmernenie pri spracovaní práce.

ABSTRAKT

MARKO, Dalibor: *Atraktivita Slovenska pre exportné trhy*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: JUDr. Ing. Gabriela Sopková, PhD. – Bratislava: OF EU, 2019, 82 s.

Priame zahraničné investície predstavujú jeden z významných externých zdrojov financovania rozvoja slovenskej ekonomiky. Cieľom diplomovej práce je, prostredníctvom analýzy faktorov atraktívnosti Slovenska pre exportné trhy, zhodnotiť kvalitu investičného prostredia a ohodnotiť atraktívnosť Slovenskej republiky voči priamym zahraničným investíciám. Diplomová práca je rozdelená do troch kapitol, obsahuje 19 grafov, 6 tabuliek a 2 obrázky. Prvá časť práce je zameraná na stručné uvedenie charakteristík a zdôraznenie významu tokov priamych zahraničných investícií. V nasledujúcej kapitole sú vymedzené parciálne ciele a hypotézy, prostredníctvom ktorých sú naplnené hlavné ciele diplomovej práce. Tretia časť je venovaná analýze vybraných faktorov investičnej atraktívnosti Slovenskej republiky, identifikuje problémové oblasti a možnosti zlepšenia podnikateľského prostredia voči priamym zahraničným investíciám. Záver diplomovej práce sumarizuje výzvy pre súčasné investičné prostredie Slovenskej republiky z pohľadu prílevu priamych zahraničným investícií do krajiny.

Kľúčové slová: priame zahraničné investície, toky priamych zahraničných investícií, faktory investičnej atraktívnosti, investičné stimuly, podnikateľské prostredie

ABSTRACT

MARKO, Dalibor: The attraction of Slovakia for export markets. Faculty of Commerce; Department of International Commerce. – Supervisor: JUDr. Ing. Gabriela Sopková, PhD. – Bratislava OF EU, 2019, 82 p.

Foreign direct investment is one of the major external sources of financing for the development of the Slovak economy. The aim of the thesis is, through the analysis of factors of the attractiveness of Slovakia for export markets, to evaluate the quality of the investment environment and to evaluate the attractiveness of the Slovak Republic towards foreign direct investment. The thesis is divided into three chapters, 19 contains graphs, 6 tables and 2 figures. The first part of the thesis is focused on a brief introduction of the characteristics and the importance of foreign direct investment flows. The following chapter defines partial goals and hypotheses through which the main goals of the thesis are fulfilled. The third part is devoted to the analysis of selected factors of investment attractiveness of the Slovak Republic, it identifies problem areas and possibilities to improve the business environment against direct foreign investments. The conclusion of the thesis summarizes the challenges for the current investment environment of the Slovak Republic from the point of view of foreign direct investment inflow into the country.

Keywords: foreign direct investment, foreign direct investment flows, investment attractiveness factors, investment incentives, business environment

ÚVOD	11
1 Súčasný stav riešenej problematiky.....	13
1.1 Východiská priamych zahraničných investícií.....	13
1.2 Význam priamych zahraničných investícií.....	15
1.3 Vývoj tokov priamych zahraničných investícií.....	20
1.3.1 Vývoj tokov priamych zahraničných investícií vo svete.....	20
1.3.2 Vývoj tokov priamych zahraničných investícií na Slovensku.....	24
1.3.3 Faktory, ktoré motivujú investorov realizovať priame zahraničné investície.....	28
1.4 Výhody a nevýhody priamych zahraničných investícií.....	31
1.4.1 Výhody priamych zahraničných investícií v hostiteľskej krajine.....	31
1.4.2 Negatíva tvorené priamou zahraničnou investíciou v hostiteľských krajinách.....	34
2 Cieľ a metódy práce.....	40
3 Výsledky záverečnej práce.....	41
3.1 Atraktivita Slovenska z pohľadu PZI.....	41
3.1.1 Kvalita podnikateľského prostredia SR z pohľadu PZI.....	45
3.1.2 Výhody a nevýhody Slovenskej republiky ako hostiteľskej krajiny.....	49
3.2 Bariéry vyššieho prílevu priamych zahraničných investícií.....	52
3.2.1 Bariéry podnikateľského prostredia na Slovensku.....	52
3.2.2 Najpodstatnejšie bariéry prílevu investícií a ich prekonanie.....	58
3.3 Podpora priamych zahraničných investícií zo strany štátneho sektora.....	59
3.3.1 Investičná pomoc na Slovensku.....	60
3.4 Atraktivita Slovenska v intenciách jeho zapojenia do Industry 4.0	67
Záver.....	76
Zoznam použitej literatúry.....	79

Použité skratky

EÚ – Európska únia

FDI – Foreign direct investments- priame zahraničné investície

GVC – Globálny hodnotový reťazec

HDP – Hrubý domáci produkt

mil. – milión

mld. – miliarda

MSP – Malé a stredné podniky

NBS – Národná banka Slovenska

OECD – Organization for Economic Co-operation and Development- Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

OSN – Organizácia spojených národov

PZI – Priame zahraničné investície

R&D – Výskum a vývoj

TiVA – Trade in value added- Obchod s pridanou hodnotou

TNK – Transnacionálne korporácie

UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development- Konferencia Organizácie Spojených národov o obchode a rozvoji

WTO – World trade organization- Svetová obchodná organizácia

Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov

Tabuľka 1 Pearsonov koeficient korelácie	26
Tabuľka 2 Efekty PZI v rôznych fázach investovania	38
Tabuľka 3 Zmeny zákonov pre podnikateľov	53
Tabuľka 4 Rozdelenie okresov SR na základe miery nezamestnanosti	62
Tabuľka 5 Štátna dotácia v menej rozvinutých regiónov Slovenska.....	66
Tabuľka 6 Dotácie na výskum a vývoj zo štátneho rozpočtu.....	72
Graf 1 Toky priamych zahraničných investícií	19
Graf 2 Vývoj zahraničných investícií v EÚ	22
Graf 3 Vývoj prílevu priamych zahraničných investícií do EÚ.....	23
Graf 4 Vývoj zahraničných investícií na Slovensku	25
Graf 5 Hlavné ekonomické ukazovatele	26
Graf 6 Riziká automatizácie.....	36
Graf 7 Nízko kvalifikovaní dospelí majú vo väčšine krajín malú odbornú prípravu.....	37
Graf 8 Prílev priamych zahraničných investícií % z HDP	42
Graf 9 Najatraktívnejšie krajiny	47
Graf 10 Prognóza počtu zamestnancov vo vlastnom podniku za rok 2018	48
Graf 11 Hrubý domáci produkt	50
Graf 12 Najväčší podiel na slovenskom vývoze predstavujú vozidlá.....	51
Graf 13 Rebríček Doing Business Slovensko	55
Graf 14 Rozdelenie okresov SR na základe miery nezamestnanosti	61

Graf 15 Výška investičnej dotácie v rámci kraja	64
Graf 16 Priemerná investičná dotácia pre vytvorenie pracovného miesta podľa odvetvia	65
Graf 17 Zahraničná pridaná hodnota národného vývozu tovarov v %.....	68
Graf 18 Miera participácie krajiny v globálnom hodnotovom reťazci.....	69
Graf 19 Výdavky hrubého domáceho produktu na výskum a vývoj.....	74
Obrázok 1 Podnikateľské aspekty Doing Business	55
Obrázok 2 Maximálne intenzity investičnej pomoci	63

ÚVOD

Silná orientácia slovenskej ekonomiky na medzinárodnú spoluprácu vytvára priestor pre zvyšovanie atraktivity krajiny pri realizácii dlhodobého medzinárodného pohybu kapitálu vo forme nepriamych (portfóliových) investícií, ale najmä vo forme priamych (kapitálových vstupov) investícií. Hospodárska politika Slovenska je tak spojená s výhodami a príležitosťami, ale aj s rizikami vstupu zahraničných investorov. V práci je hlavná pozornosť venovaná priamym zahraničným investíciám (ďalej aj PZI), ktoré investor v zahraničí umiestňuje s cieľom získať kontrolu nad podnikom, do ktorého investuje zväčša na dlhodobom základe.

Z pohľadu svetovej ekonomiky: „*V posledných desiatich rokoch sa charakter a rozsah priamych zahraničných investícií dramaticky zmenil. Investori rozšírili a posunuli ich investičný rádius, vstupujúc na nové územia ako v geografickom, tak aj sektorovom význame. Krajiny, ktoré sa pred desiatimi rokmi zdali vzdialenými, sú teraz vnímané ako ľahko dosiahnuteľné vzhľadom na úzke obchodné vzťahy a väzby vytvorené PZI. V tomto zmysle sú priame zahraničné investície spojovacia sila, ktorá ovplyvňuje celý obchodný svet.*“¹ Globálny trh sa neustále mení a vytvára nové príležitosti pre napredujúce zahraničné spoločnosti. Každým dňom sú realizované nové obchody medzi jednotlivými investormi a súkromnými spoločnosťami špecializujúcimi sa či už na výrobu tovarov alebo služieb, prinášajúc určitú pridanú hodnotu spotrebiteľom. Na základe svetového hospodárstva a jeho dopytu po produktoch priame zahraničné investície výrazne napomáhajú priaznivej obchodnej bilancii daného štátu. Tieto faktory vzájomne spolupracujú a vytvárajú hodnotu medzinárodného hospodárstva, ktorej sme svedkami v 21. storočí.

Priame zahraničné investície zohrávajú v Slovenskej republike jednu z najdôležitejších úloh nielen z pohľadu rozvoja, ale aj v konkrétnom ekonomickom smerovaní, akou cestou sa budú uberať národne záujmy k tomu, aby si krajina udržala konkurencieschopnosť aj v budúcnosti. Jednotlivé priame alebo nepriame faktory neustále ovplyvňujú záujmy zahraničných investorov v krajine, pri ktorých dochádza k narušeniu štruktúry, či už tieto vplyvy

¹ KALÁK, Pavol. Priame zahraničné investície na Slovensku - vývoj a stratégie udržania. *Makroekonomické aspekty cyklického vývoja európskych ekonomík v podmienkach znalostnej ekonomiky: zborník príspevkov z vedeckého seminára: Bratislava 20. december 2010*. Bratislava: [Katedra ekonomickej teórie NHF EU], 2010, p. 1-8. ISBN 978-80-225-3139-9.

vzniknú prostredníctvom trhu práce, regionálnym rozdielom, inovačným alebo technologickým rozvojom. Slovenská republika disponuje malým domácim trhom, preto zahraničný investor vo veľkej miere prichádza z proexportným účelom, ktorý sa v konečnom výsledku odzrkadlí v exportnom náraste. Dominantný prílev zahraničných investícií môžeme pozorovať hlavne v automobilovom priemysle, ktorý prináša hodnoty len z vybranej priemyselnej štruktúry. Z toho dôvodu plynú krajine určité riziká prevažne v krízovom období. Zahraničné investície v krajine vyžadujú dôkladné rozhodnutia z hľadiska viacerých faktorov, akými sú: infraštruktúra v danom regióne, systém vzdelávania, podnikateľské prostredie a jeho reformy, systém výskumu, rozvinutá sieť dodávateľov a mnoho ďalších požiadaviek zo strany zahraničného investora. Pokiaľ si chce krajina udržať svoju atraktivitu, je potrebné napredovať v širokom spektre faktorov, ktorými vzbudzuje záujem zahraničných investorov.

Z hľadiska skúmania atraktivity Slovenskej republiky pre zahraničných investorov v práci vychádzame z teoretického vymedzenia priamych zahraničných investícií, predstavujeme súčasný stav riešenej problematiky, zdôrazňujeme význam PZI, analyzujeme vývoj tokov a faktory motivujúce realizáciu PZI vo svete a v Slovenskej republike, uvádzame poznatky a návrhy pre zvýšenie atraktivity Slovenska z pohľadu zahraničných investorov.

1 Súčasný stav riešenej problematiky

1.1 Východiská priamych zahraničných investícií

Medzinárodná hospodárska participácia sa vykonáva na základe medzinárodného pohybu tovarov a služieb, medzinárodného pohybu pracovnej sily a pohybu kapitálu. Konkrétne medzinárodné kapitálové pohyby rozdeľujeme na dve kategórie:

- Portfóliové (nepriame) investície – táto forma investícií sa realizuje na základe nákupu cenných papierov v zahraničí na kapitálovom trhu. Podstatným a hlavným cieľom investora nie je ovládať zahraničnú firmu. Hlavnou stratégiou investora je vložiť svoj kapitál a v čo najefektívnejšom možnom čase získať výnos, dividendy z daného podniku, z ktorého mu ako vlastníkovi plynú.
- Priame (kapitálové) zahraničné investície (PZI) – nasledovná forma investovania má opačný pojem než v prípade portfóliových investícií. Investor vkladá svoj kapitál na zahraničný trh s cieľom získania kontroly nad podnikom. Realizácia investície má rovnaký charakter ako v prípade portfóliovej investície, samotné odkúpenie je realizované na kapitálovom trhu, avšak rozdielnosť vzniká na základe dlhodobej investičnej stratégie medzi investorom a zahraničnou spoločnosťou. V konečnom výsledku investorovi vyplývajú viaceré zodpovednosti, ako sú kontrola zahraničnej firmy, riadenie spoločnosti a vlastníctvo, na základe ktorého mu vyplývajú dividendy.²

V tejto časti práce je hlavná pozornosť venovaná priamym zahraničným investíciám, ich vymedzeniu, významu ich tokov vo svete a v Slovenskej republike.

V literatúre nachádzame viacero definícií, no jednotná definícia PZI v súčasnej ekonomickej teórii nie je.

Podľa Konferencie OSN pre obchod a rozvoj PZI sa definujú ako investície založené na dlhodobom vzťahu k podniku, ktoré odrážajú trvalý záujem o kontrolu subjektom jednej krajiny

² FERENČÍKOVÁ, Soňa, Alexandra PAPPOVÁ, Tatiana HLUŠKOVÁ, Alena VÍCENOVÁ, Daniel KRAJČÍK, Soňa FERENČÍKOVÁ a Janka PÁSZTOROVÁ. *Medzinárodná expanzia firiem: stratégie, partnerstvá a ľudské zdroje*. Bratislava: Iura Edition, 2013, 362 s. [21,13 AH]. Ekonómia. ISBN 978-80-8078-532-1.

(zahraničný investor – materská spoločnosť) v podniku inej krajiny (podnik s PZI – dcérska spoločnosť).³

Podľa Medzinárodného menového fondu PZI odrážajú trvalý záujem rezidentského subjektu jednej krajiny (priamy investor) v rezidentskom subjekte inej krajiny (podnik s PZI), zahŕňajú všetky transakcie uskutočňované medzi priamym investorom podnikom PZI. Pokrývajú začiatkové transakcie, ako aj všetky ďalšie transakcie medzi nimi.⁴

Priame zahraničné investície vo všeobecnosti predstavujú všetky zahraničné investície, ktoré slúžia na vytvorenie trvalých a priamych vzťahov s podnikom, ktorému sa poskytuje kapitál na účel vykonávania ekonomickej činnosti. Keďže samotný pojem „priamych investícií“ sa nachádza v kapitole o pohybe kapitálu a platbách Zmluvy o ES a teraz v článkoch 63 až 66 Zmluvy o fungovaní EÚ, Súdny dvor ho vyložil v súlade so všeobecne uznávanými definíciami MMF a OECD.⁵

V podmienkach Slovenskej republiky priamu investíciu definuje § 2 ods. j) Devízového zákona ako také vynaloženie peňažných prostriedkov alebo iných peniazmi ocenených majetkových hodnôt, alebo iných majetkových práv, ktorého účelom je založenie, získanie alebo rozšírenie trvalých ekonomických vzťahov investujúceho tuzemca alebo tuzemcov ako osôb konajúcich v súlade s Obchodným zákonníkom na podnikaní v zahraničí, alebo investujúceho cudzozemca alebo cudzozemcov ako osôb konajúcich v súlade s Obchodným zákonníkom na podnikaní v tuzemsku, a to niektorou z týchto foriem:

1. vznik alebo získanie 100 % podielu na podnikaní,
2. účasť na podnikaní, ak investor vlastní alebo získa najmenej 10 % podiel na základnom imaní obchodnej spoločnosti alebo najmenej 10 % podiel na čistom obchodnom imaní obchodnej spoločnosti, alebo najmenej 10 % hlasovacích práv,

³ BALÁŽ, P. - VERČEK, P. - CIHELKOVÁ, E. et al. *Medzinárodné podnikanie: na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010, 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.

⁴ SIVÁK, R. - ANDREJČÍKOVÁ, M - ANDREJOVSKÝ, P. et al. *Slovník znalostnej ekonomiky*. Vyd. Bratislava: Sprint, 2011, 414 s. ISBN 978-80-89393-45-9.

⁵ EURÓPSKA KOMISIA, 2010. *Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov*. [online]. [cit. 2010-07-07]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2010/SK/1-2010-343-SK-F1-1.Pdf>>

3. prijatie alebo poskytnutie finančného úveru investorom na podnikanie, ak má investor na tomto podnikaní účasť podľa bodu 1 alebo bodu 2, alebo ak je finančný úver spojený s dohodou o podiele na rozdelení zisku, alebo je spojený s vplyvom na riadení spoločnosti, ktorý je porovnateľný s vplyvom pri podiele podľa bodu 1 alebo bodu 2,
4. použitie výnosu z existujúcej priamej investície do tejto investície (ďalej len „reinvestícia výnosu z priamej investície“).⁶

Národná banka Slovenska v Metodických pokynoch na zostavenie ročných hlásení o stave priamych zahraničných investícií v tuzemsku a stave priamych investícií v zahraničí priame investície vymedzuje ako vklad peňažných prostriedkov (peňažný vklad) alebo peniazmi ocenených hodnôt (nepeňažný vklad) tuzemca v jednej ekonomike do spoločnosti so sídlom v inej ekonomike, ak tento vklad predstavuje najmenej 10 % základného imania alebo hlasovacích práv. Priamou investíciou je aj poskytnutie finančného úveru alebo pôžičky investorom do danej spoločnosti, ak je jej spoločníkom, alebo ak sa dohodne s prijímateľom úveru o podiele na rozdelení zisku. Rovnako je priamou investíciou aj znovuinvestovanie výnosu z priamej investície do tejto investície.⁷

1.2 Význam priamych zahraničných investícií

„Priame zahraničné investície sú považované za účinný nástroj zvyšovania výkonnosti ekonomiky. Prílev priamych zahraničných investícií do krajiny pozitívne ovplyvňuje vývoj hrubého domáceho produktu, produktivity práce, miery nezamestnanosti vytváraním priestoru pre nové pracovné miesta, prináša do krajiny nové technológie a nové výrobné postupy, know-how, prispieva ku zvyšovaniu kvalifikácie domáceho ľudského kapitálu. Vo vedeckej literatúre

⁶ DEVÍZOVÝ ZÁKON. Úplné znenie zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 202/1995 Z. z. z 20. septembra 1995 Devízový zákon a zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (v aktuálnom znení). [online]. [cit. 2016-11-08]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Legislativa/_UplneZneniaZakonov/Z2021995.pdf>

⁷NBS, 2015. *Metodické pokyny* [online]. [cit. 2014.12.31]. Dostupné na internete:<http://www.nbs.sk/_img/Documents/OHP/Metodika_2014.pdf>.

nachádzame množstvo analýz vplyvu priamych zahraničných investícií na ekonomické ukazovatele, ako sú napr. hrubý domáci produkt, produktivita práce, miera nezamestnanosti.“⁸

Podľa OECD: „Priame zahraničné investície (PZI) sú kľúčovým prvkom medzinárodnej hospodárskej integrácie. PZI vytvárajú priame, stabilné a dlhotrvajúce prepojenia medzi ekonomikami. Podporuje prenos technológií a know-how medzi krajinami a umožňuje hostiteľskej ekonomike propagovať svoje výrobky širšie na medzinárodných trhoch. PZI sú kľúčom k vytvoreniu mnohých globálnych hodnotových reťazcov tým, že spoločnostiam umožňujú spájať a organizovať výrobu v jednotlivých krajinách. PZI sú tiež ďalším zdrojom financovania investícií a v správnom politickom prostredí môžu byť dôležitým nástrojom rozvoja“.⁹

PZI sú neoddeliteľnou súčasťou transferu nových technológií (TNK) v hostiteľskej krajine. Vo väčšine prípadov tvoria práve TNK najväčší objem PZI globálneho charakteru s vlastníckou štruktúrou vývoja a výskumu (R&D). TNK vlastní najväčší podiel vyspelých technológií v medzinárodnom meradle. Na druhej strane malé a stredné podniky regionálneho charakteru disponujú určitou konkurenčnou výhodou v porovnaní s TNK, akou sú napríklad možnosť sebarealizácie v oblasti vývoja a výskumu, jednoduchšia implementácia investičného kapitálu, avšak ich podiel v rámci obratu PZI na svetovom trhu vykazuje oveľa menšiu hodnotu finančného kapitálu. Z dlhodobého hľadiska TNK odkupujú čiastočný alebo celkový podiel malých, stredných podnikov, prípadne navzájom spolupracujú v rámci podnikateľských štruktúr.

Transfer nových technológií (TNK) formou odkúpenia zahraničných dcérskych spoločností nadobudnú prístupové práva k novým technológiám, ktoré slúžila výhradne pre podnikateľské účely materských spoločností. Na druhej strane malé až stredné podniky odkúpené nadnárodnou spoločnosťou dokážu využiť vlastné poznatky, akými sú napríklad dostatočné znalosti miestneho trhu, určenie preferencií zo strany zákazníka. Podnik s podhodnoteným kapitálom pri odkúpení TNK získa silnejšiu konkurencieschopnosť ako na domácom, tak aj na zahraničnom trhu.

⁸ BAČOVÁ, M. *Priame zahraničné investície na Slovensku a ich vplyv na vybrané ekonomické ukazovatele*. Banská Bystrica: Belianum, 2016. s. 6. ISBN 978-80-557-1144-7.

⁹ OECD. *factbook-2015-2016, Environmental and Social Statistics* [elektronický zdroj]. vyd. Paris: Oecd 2016. 228 s. [cit.2016.08.04]. ISBN 978-92-64251-11-3 Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook-2015-2016_factbook-2015-en

Obchodnou participáciou dochádza k rozšíreniu technológie medzi jednotlivými krajinami vo svete. PZI výrazne napomáhajú nie len zvyšovaním finančných tokov na kapitálovom trhu, ale aj rastom produktivity práce. Zahraničné investície prúdia do hostiteľskej krajiny viacerými spôsobmi. Jednou z nich je nadviazanie partnerstva s TNK formou obchodno-dodávateľského a odberateľského podnikania. Druhý spôsob môže byť označený prostredníctvom vytvorenia nových pracovných pozícií. TNK vo veľkej miere uprednostňujú miestnych zamestnancov, ktorí majú relevantné pracovné skúsenosti z daného odboru a majú znalosti z miestneho trhu.

Medzinárodné spoločnosti a ich investičné zámery prinášajú nové technológie, patenty, vedu, výskum, nárast ľudského kapitálu a mnoho iných faktorov, ktoré ovplyvňujú ekonomický rast. Z toho dôvodu je hlavnou prioritou udržiavať dlhodobý rozvoj priamych zahraničných investícií v krajine.¹⁰

Samotná investícia je v ekonomickej teórii braná ako činnosť, pri ktorej sa obmedzuje súčasná spotreba s dlhodobým výhľadom zisku, ktorý nastane v budúcnosti. Z národného účtovného hľadiska sú investície v rámci dlhodobého obdobia obohatené prídavkom majetku subjektu z hospodárskej jednotky. Zahraničné investície obsahujú prevod kapitálu ekonomicky hostujúcich krajín v rôznych formách:

- formou priamych investícií prostredníctvom vlastníctva podnikov v zahraničí,
- následne kapitálovej účasti, vlastníctvo zahraničných podnikov,
- vo forme kapitálových pôžičiek poskytnutých zahraničným hospodárskym subjektom.

Medzinárodný trh ovplyvňuje firmy výrazným konkurenčným tlakom, z toho dôvodu je spoločnosť v rámci udržania konkurencieschopnosti nútená znižovať náklady na výrobu. Jedným zo spôsobov, ako si môže firma zničiť náklady v rámci existencie, je expanzia výroby do hostiteľskej krajiny pri nižších nákladoch na výrobu.¹¹

¹⁰ PIOVARČIOVÁ, V. – DARMO, E. Priame zahraničné investície a rozvoj ľudského kapitálu. *Makroekonomické aspekty cyklického vývoja európskych ekonomík v podmienkach znalostnej ekonomiky: zborník príspevkov z vedeckého seminára: Bratislava 20. december 2010*. Bratislava: [Katedra ekonomickej teórie NHF EU], 2010, p. 1-8. ISBN 978-80-225-3139-9.

¹¹ VIDOVÁ, J. *Investície a inovácie v ekonomike: vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm, 2015, s. 275. ISBN 978-80-225-4091-9.

Príliv priamych zahraničných investícií zaznamenáva hodnotu cezhraničných prevodov súvisiacich s priamymi investíciami počas časového obdobia, zvyčajne štvrťroka alebo roka. Finančné toky pozostávajú z akciových transakcií, reinvestícií výnosov a transakcií medzi podnikmi. Prírastok čistých priamych zahraničných investícií, takzvané inflow, je hodnota aktívnych priamych investícií realizovaných investormi nerezidentmi vo vykazujúcej ekonomike. V opačnom prípade môžeme hovoriť o výstupoch čistých priamych zahraničných investícií, nazývaných outflow, predstavujú hodnotu priamych zahraničných investícií realizovaných rezidentmi vykazujúcej ekonomiky do zahraničia.

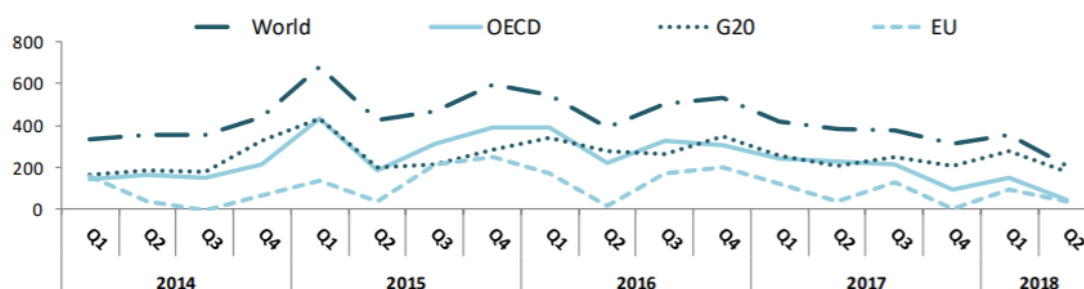
Zvyšky tokov, takzvané outward, nazývane aj ako priame investície v zahraničí, predstavujú podnikovú stratégiu, v rámci ktorej domáca spoločnosť rozširuje svoje činnosti do zahraničia prostredníctvom investícií na zelenej lúke, akvizície alebo rozšírenia existujúceho zahraničného zariadenia, napríklad prostredníctvom nákupu vlastného imania alebo reinvestovanie výnosov. Nižšie transakcie znižujú investičné náklady v rámci podnikateľských aktivít v zahraničnom hospodárstve danej ekonomiky, ako napríklad predaj vlastného kapitálu alebo poskytnutie pôžičiek rezidentom pri tvorbe podnikateľských zámerov.¹²

Vnútorne toky, takzvaný inward, predstavujú zahraničný zdroj finančného kapitálu za účelom odkúpiť vlastnícky podiel spoločnosti, ktorý spadá pod vlastnícku štruktúru medzinárodnej spoločnosti s cieľom rozvinúť podnikateľské prostredie v regióne. Bežným typom investícií do zahraničia sú priame zahraničné investície (PZI). K tomu dochádza vtedy, keď jedna spoločnosť kúpi inú firmu alebo zriadi nové operácie pre existujúcu firmu v inej krajine než je krajina jej pôvodu. Toky PZI sa merajú v USD a ako podiel na HDP. PZI vytvárajú stabilné a dlhotrvajúce prepojenia medzi ekonomikami.¹³

¹² OECD. 2018. FDI flows (indicator). 2018. [online]. [cit.2018.29.10]. Dostupné na internete: <<https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm#indicator-chart>>.

¹³ CHEN. J. 2018. *Inward Investment*. 2018. [online]. [cit.2018.21.04]. Dostupné na internete: <<https://www.investopedia.com/terms/i/inward-investment.asp>>.

Graf 1 Toky priamych zahraničných investícií

Prameň: vlastné spracovanie podľa OECD. „FDI in figures“ [online] [Cit. 2018-10-01] Dostupné na: <http://www.oecd.org/investment/FDI-in-Figures-October-2018.pdf>

Graf 1 zobrazuje prílev priamych zahraničných investícií v krajinách OECD v jednotlivých kvartálnych bodoch od roku 2014 až po prvú polovicu roku 2018, v ktorom nastal pokles o 36 % v celkovej čiastke 193 miliárd USD v porovnaní s druhou polovicou roku 2017. Čiastka predstavuje celkovú sumu 301 miliárd USD. Tok priamych zahraničných investícií v štátoch, akými sú Írsko, Švajčiarsko a Spojené štáty, klesol vo veľkej miere v každom teritóriu o viac ako 50 miliárd USD. Podľa polročnej správy OECD za rok 2018 predstavuje najnižší príliv PZI od prvej polovice roku 2013 v objeme 35 % globálnych priamych zahraničných investícií. Prílev tokov PZI v krajinách Európskej únie klesol o 6 % zo 135 miliárd USD na 127 miliárd USD. 2. štvrťrok predstavoval 23 % globálneho prílevu PZI. Prílev PZI v krajinách G20 zostal stabilný na úrovni 453 miliárd USD, aj keď investície sa odlišujú v podskupinách G20. Prílev zahraničných investícií bol znížený o 5 % v krajinách OECD, ktoré boli zahrnuté v G20. Krajiny G20, ktoré nie sú členmi OECD, sa zvýšil prílev PZI o 7 %. Celkový prílev zahraničných investícií krajín G20 predstavoval 81 % globálnych PZI. V prvej polovici roku 2018 bola Čínska republika najväčším príjemcom priamych zahraničných investícií na celom svete v celkovom objeme 126 miliárd USD. Následne Spojené kráľovstvo v objeme 66 miliárd USD a Spojené štáty v sume 57 miliárd USD.

Priame zahraničné investície najčastejšie realizujú TNK, keď investor v pozícii právnickej osoby alebo osoby bez právnej subjektivity, ktoré zriaďujú materské podniky. Materský podnik môžeme definovať ako podnik, ktorý má na starosti tok aktív v zahraničných krajinách na základe vlastníckeho podielu. Na to je potrebné 10 a viacpercentný podiel vlastného imania. Afiliácia zahraničnej krajiny je právnická osoba alebo osoba bez právnej subjektivity, ktorej investor vlastní strategický dlhodobý podiel zahraničnej spoločnosti, ktorú má záujem riadiť, avšak rezidenciu má vedenú v inej krajine.

Samotný význam slov priama zahraničná investícia ma viacero definícií. Konferencia OSN pre obchod a rozvoj definuje PZI ako investície, ktoré majú strategicky dlhodobú spoluprácu s podnikom, záujem spoločnosť riadiť a kontrolovať. Investor má rezidenciu vedenú v inej krajine ako zahraničná rezidencia samotného podniku. Medzinárodný menový fond označuje investora PZI, ktorého odrádzajú zmeny evidencie trvalého záujmu rezidentského sídla rovnakého rezidenčného subjektu krajiny podniku s priamou zahraničnou investíciou, ktoré obsahujú prevody medzi priamym investorom, PZI a podnikom.¹⁴

Medzinárodné normy UNCTAD definujú priame zahraničné investície nasledovne: zahraničný investor buď vlastní 10 % alebo viac kmeňových akcií, alebo hlasovacích práv podniku (pokiaľ sa nedá dokázať, že 10 % vlastníctvo neumožňuje investorovi efektívne hlasovať v manažmente), alebo vlastní menej ako 10 % kmeňových akcií, alebo hlasovacích práv podniku, ale stále zachováva efektívny hlas v riadení. Efektívny hlas v riadení iba znamená, že priami investori sú schopní ovplyvniť riadenie podniku a neznamena, že majú absolútnu kontrolu. Najdôležitejšou charakteristikou priamych zahraničných investícií, ktorá ju odlišuje od zahraničných portfóliových investícií, je to, že sa realizuje so zámerom vykonávať kontrolu nad podnikom.¹⁵

1.3 Vývoj tokov priamych zahraničných investícií

1.3.1 Vývoj tokov priamych zahraničných investícií vo svete

V 19. storočí dominovali portfóliové investície využívané predovšetkým formou pôžičiek pre bývalé kolónie a finančné prostriedky boli určené na stavbu železníc a regionálny rozvoj. Hlavným poskytovateľom portfóliových investícií v tomto období bola Veľká Británia, ktorej investičným centrom bol Londýn. Svoje uplatnenie si dokázala udržať do roku 1913.

V medzivojnovom období zahraničné investície stratili svoje postavenie v Európe. Hlavné postavenie nadobudli USA. Priame zahraničné investície začali prevládať nad

¹⁴ BALÁŽ, P. - VERČEK, P - CIHELKOVÁ, E. et al. *Medzinárodné podnikanie: na vlně globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010, 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.

¹⁵ UNCTAD: *Definitions and sources* [online] [Cit. 2007.01.15] Dostupné na internete: <[http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-\(FDI\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-(FDI).aspx)>.

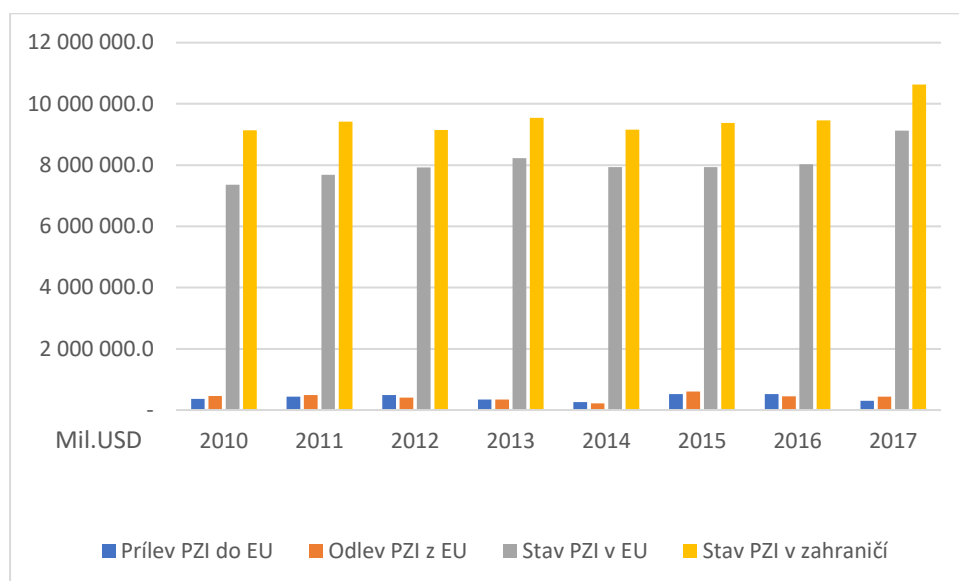
portfóliovými najmä v povojnovom období. Pojem PZI prináležal zlepšeniu infraštruktúry v regiónoch a takisto expanzii finančného kapitálu do ostatných krajín sveta. Vývoz PZI podporovalo americké daňové právo. V 60. rokoch vývoj zahraničných investícií nabral silný odpor proti americkej kontrole miestneho priemyslu. Z toho dôvodu došlo v 70. rokoch k poklesu tokov PZI. V 80. rokoch sa situácia obrátila. Investície narástli aj na ázijskom kontinente, keď japonské spoločnosti profitovali z lacnej pracovnej sily. V 90. rokoch japonské firmy síce smerovali svoj kapitál na trh USA, ale najväčšie postavenie PZI v Spojených štátoch amerických pochádzalo z Európy.¹⁶

Význam priamych zahraničných investícií ako finančných zdrojov ekonomickej aktivity sa v poslednom desaťročí podstatne zvýšil. Od roku 2000 až do roku 2016 sa podiel PZI v celosvetovom HDP zvýšil z 22 % na 35 %. Po úpadku počas veľkej recesie sa zotavili fúzie a akvizície, najdynamickejšie toky priamych zahraničných investícií dosiahli v prvom štvrtroku roku 2018 rekordnú hodnotu 1,2 bilióna USD. Zintenzívnenie činnosti PZI má obojstranné výhody ako pre domovskú, tak aj pre hostiteľskú krajinu, akými sú napríklad hospodársky rast, produktivnosť, mzdy a zamestnanosť. Okrem toho rozšírenie medzinárodného podniku prispieva k tvorbe komplexného zahraničného reťazca výroby.¹⁷

¹⁶ VIDOVÁ, J. *Investície a inovácie v ekonomike: vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm, 2015, s. 275. ISBN 978-80-225-4091-9.

¹⁷ ECB. 2018. Foreign direct investment and its drivers: *a global and EU perspective*. [online]. [cit.2018.26.06]. Dostupné na internete: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economicbulletin/articles/2018/html/ecb.ebart201804_01.en.html#toc3>.

Graf 2 Vývoj zahraničných investícií v EÚ

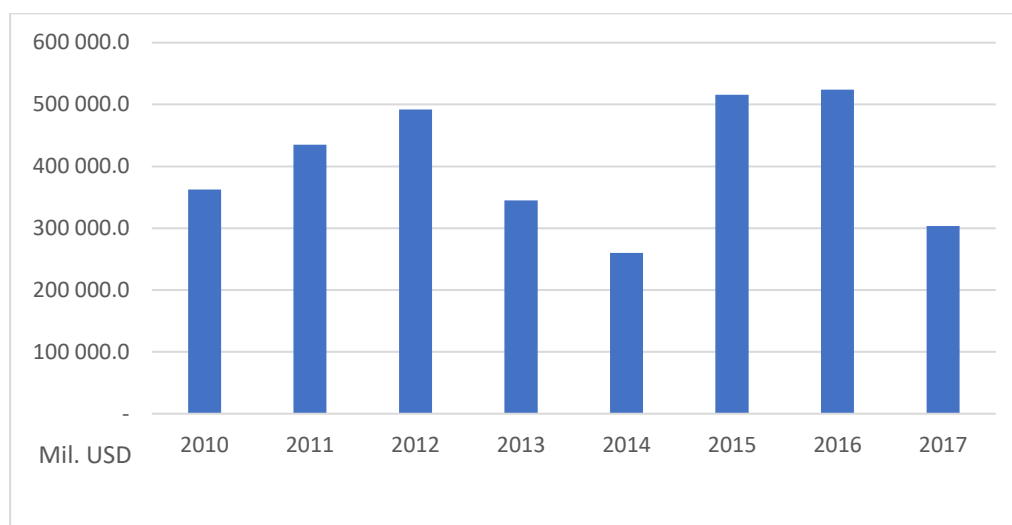

Prameň: *vlastné spracovanie podľa* UNCTAD. World Investment Report: „Annex Tables“ [online] [Cit. 2018-6-06]
Dostupné na: <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>

Graf 2 obsahuje vývoj priamych zahraničných investícií v Európskej únii od roku 2010 do roku 2017. V Európe klesol odlev zahraničných investícií o 21 %, čo predstavuje 418 miliárd dolárov v roku 2017. Odlev zahraničných investícií Spojeného kráľovstva vzrástol z 23 miliárd dolárov v roku 2016 na 100 miliárd dolárov v roku 2017, naopak Francúzsko si udržiavalo svoju vysokú úroveň. V Holandsku, krajine, ktorá disponuje najväčšími zdrojmi zahraničného kapitálu spomedzi krajín Európskej únie, v roku 2016 klesol z 149 miliárd dolárov na 23 miliárd dolárov. Hlavný dôvod poklesu ovplyvňuje klesajúci nákup v oblasti fúzií a akvizícií, pretrvávajúca absencia veľkých obchodných partnerstiev, ktoré charakterizovali holandské investície do zahraničia v roku 2016. V dôsledku toho sa odlev kapitálu krajiny znížil zo 132 miliárd dolárov na 5,2 miliardy dolárov.¹⁸

¹⁸ UNCTAD. 2018. *World investment report 2018* [online]. [cit. 2018-6-06]. Dostupné na internete:<
https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_en.pdf>.

Graf 3 Vývoj prílevu priamych zahraničných investícií do EÚ

Prameň: *vlastné spracovanie podľa* UNCTAD. World Investment Report: „Annex Tables“ [online] [Cit. 2018-6-06]
Dostupné na: <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>

Pokiaľ sa na členské štáty Európskej únie pozrieme jednotlivo, najvýznamnejšie postavenie hostiteľskej krajiny za rok 2017 z pohľadu PZI je Holandsko, ktoré v roku 2017 prilákalo do svojej ekonomiky zahraničné investície v objeme 58 biliónov USD. Za Holandskom nasleduje Francúzsko v objeme 50 biliónov USD a Nemecko 35 biliónov USD. Na druhej strane najmenej zahraničných investícií ako hostiteľská krajina prilákala Litva 595,4 mil. USD a následne Slovinsko 702 mil. USD.

Prílev akumulovaného kapitálu v Európskej únii za rok 2017 si zabezpečilo Spojené kráľovstvo, ktoré zaznamenalo nárast o 6 % z hľadiska priamych zahraničných investícií, pokiaľ porovnáme výsledky s rokom 2016. Ale ak porovnáme výsledky Spojeného kráľovstva voči Európskej únii za rok 2017, priemerný nárast dosiahol 10 %. Spojené kráľovstvo na trhu klesá druhý rok. Druhé v poradí je Nemecko a následne za ním Francúzsko.¹⁹

¹⁹ EY BUILDING A BETTER WORKING WORLD. 2018. *UK remains top destination for inward investment, but Germany and France are closing the gap as Brexit. In Overview.* [online]. [cit. 2018.11.06]. Dostupné na internete: <<https://www.ey.com/uk/en/newsroom/news-releases/18-06-11-uk-remains-top-destination-for-inward-investment>>.

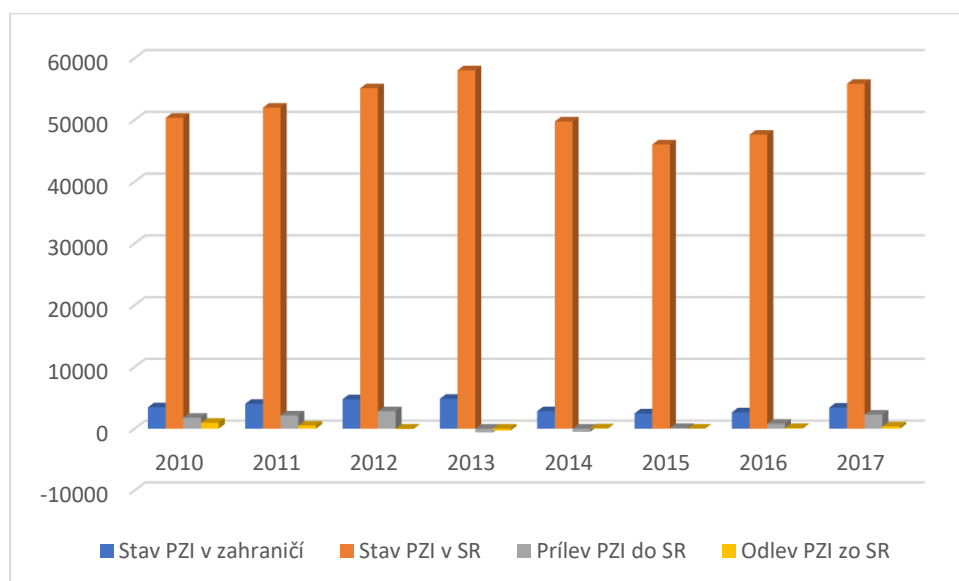
1.3.2 Vývoj tokov priamych zahraničných investícií na Slovensku

„Investičná konkurencieschopnosť krajiny presahuje prilákanie priamych zahraničných investícií. Určuje to schopnosť krajiny priniesť súkromné investície, udržať ich a udržať si investície pre inkluzívny a trvalo udržateľný hospodársky rast.“²⁰

V Slovenskej republike boli po prijatí európskej meny zvýšené očakávania prognóz prílevu PZI, ktoré mali napomáhať pozitívnemu vývoju makroekonomický ukazovateľov. Priame zahraničné investície v roku 2002 predstavovali hodnotu 6 160 mil. eur, v roku 2006 dosiahol prílev čiastku 3 741 mil. eur. Naopak v roku 2007 došlo k poklesu, keď celková suma za daný rok predstavovala 2 618 mil. eur, avšak v roku 2008 bol zaznamenaný nárast v celkovej sume 3 200 mil. eur. Tok priamych zahraničných investícií za obdobie rokov 2010 – 2016 nedosiahol vyšší prílev PZI v porovnaní s obdobím pred prijatím eura. Avšak podstatným faktorom, ktorý po roku 2009 ovplyvnil pokles tokov PZI na Slovensku, bola pretrvávajúca finančná kríza. Pokračujúci vývoj prílevu zahraničných investícií za jednotlivé roky 2010 a 2017 je zobrazený v Grafe 4, ktorý súčasne poukazuje na stav priamych zahraničných investícií na Slovensku - odlev priamych zahraničných investícií, ako aj stav zahraničných investícií v zahraničí.

²⁰ WORLD BANK. 2017 *Global investment competitiveness report 2017/2018* [elektronický zdroj]. 185 s. [cit. 2017-10-25]. ISBN 978-1-4648-1185-2. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/topic/competitiveness/publication/global-investment-competitiveness-report>

Graf 4 Vývoj zahraničných investícií na Slovensku

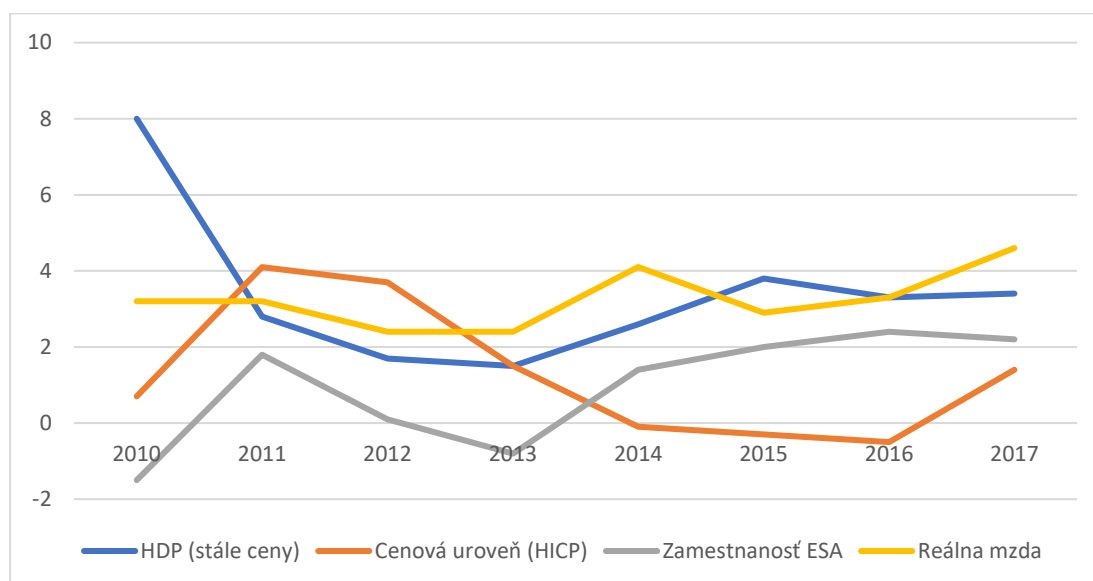
Prameň: vlastné spracovanie podľa OECD. „Country statistical profile: Slovak Republic 2019“ [online] [Cit. 2019-1-16] Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-slovak-republic-2019-1_csp-svk-table-2019-1-en

Stav priamych zahraničných investícií na Slovensku v roku 2011 dosiahol nárast 1,651 mil. USD (porovnaní s rokom 2010), ktorý pokračoval prílevom v roku 2012 v objeme 3,140 mil. USD a takisto aj v roku 2013 medziročným nárastom 2,904 mil. USD. Avšak graf 4 zobrazuje zvýšený odliv priamych investícií do zahraničia v rovnakom roku v celkovej čiastke 4,765 mil. USD. Od roku 2013 sa stav PZI na Slovensku znížil medziročným poklesom v roku 2014 o 14 %, čo predstavuje čiastku 8,284 mil. USD. Pokračoval poklesom v roku 2015 o 3,722 mil. USD. Graf 4 zobrazuje pokračujúci rast v roku 2016 o 1,576 mil. USD s medziročným nárastom v roku 2017 o 8,248 mil. USD.

Celkový stav priamych zahraničných investícií na Slovensku od roku 2013 do roku 2017 predstavuje 3,7 % rozdiel v sume 2,182 mil. USD, ale stav PZI v zahraničí bol nižší v roku 2017 ako v roku 2013 o 29,5 % v prepočte o 1,424 mil. USD.²¹

²¹ OECD. 2019. *Country statistical profile: Slovak Republic 2019*. [online]. [cit. 2019.01.16]. Dostupné na internete: <<http://dx.doi.org/10.1787/csp-svk-table-2019-1-en>>.

Graf 5 Hlavné ekonomické ukazovatele

Prameň: vlastné spracovanie podľa NBS.

Vzájomný vzťah medzi prílevom priamych zahraničných investícií na Slovensku a vybranými ekonomickými ukazovateľmi sme analyzovali na základe údajov NBS s použitím Pearsonovho koeficientu korelácie (prehľad výsledku je uvedený v Tabuľke 1).

Tabuľka 1 Pearsonov koeficient korelácie

	<i>Prílev PZI</i>	<i>HDP (stále ceny)</i>	<i>Cenová úroveň (HICP)</i>	<i>Zamestnanosť ESA</i>	<i>Reálna mzda</i>
Prílev PZI	1				
HDP (stále ceny)	0.18664	1			
Cenová úroveň (HICP)	0.72914	-0.328875615	1		
Zamestnanosť ESA	0.10511	-0.335856699	-0.18167435	1	
Reálna mzda	0.05309	0.186868231	-0.306925879	0.509087409	1

Prameň: vlastné spracovanie podľa NBS, OECD. „Post-crisis performance of main economic indicators“ [online] [Cit. 2018-4-1] Dostupné na: https://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/OstatnePublik/ukazovatele.pdf

Pearsonov korelačný koeficient nadobúda hodnotu z intervalu -1 . Pričom 1 vyjadruje stupeň lineárnej korelačnej závislosti medzi premennými X a Y . Čím je hodnota r bližšie k 1 , tým je lineárna závislosť vyššia a čím je hodnota r bližšia k hodnote 0 , tým je lineárna závislosť

nižšia. V prípade, ak koeficient nadobudne hodnotu 1 alebo -1, všetky body sú na regresnej priamke a závislosť veličín X a Y je presne lineárna. Ak je $r=0$, v tom prípade závislosť medzi X a Y neexistuje, avšak môže existovať iná závislosť. Existuje orientačná stupnica na hodnotenie tesnosti lineárnej závislosti veličinami medzi X a Y:

- Slabá závislosť $0 < |r| \leq 0,3$.
- Mierna závislosť $0,3 < |r| \leq 0,8$.
- Silná závislosť $0,8 < |r| \leq 1$.

Vzorec výpočtu korelačného koeficientu:

$$r_{x,y} = \frac{\overline{x \cdot y} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sqrt{x^2 - (\bar{x})^2} \cdot \sqrt{y^2 - (\bar{y})^2}},$$

Priame zahraničné investície na Slovensku, prostredníctvom výpočtu Pearsonovho koeficientu korelácie, vykazujú slabú závislosť makroekonomických ukazovateľov, akými sú hrubý domáci produkt a zamestnanosť, keďže koeficient je v intervale 0,1 – 0,3. Prílev PZI na Slovensku poukazuje na miernu až strednú závislosť v oblasti cenovej úrovne a reálnych miezd, keďže koeficient je v intervale 0,3 – 0,8. V konečnom výsledku môže byť Pearsonov koeficient korelácie voči jednotlivým makroekonomickým ukazovateľom na Slovensku vyhodnotený ako slabý až mierny v závislosti od priamych zahraničných investícií od roku 2010 až do roku 2017.

Priame zahraničné investície prinášajú významné faktory, ktoré ovplyvňujú výkonnosť ekonomiky, akými sú hospodársky rast, prínos dlhodobého kapitálu, tvorba nových pracovných miest, prínos nových technológií a mnoho ďalších faktorov. Podľa M. Bačovej: *„Pre slovenskú ekonomiku v poslednom období (2009 – 2017) je charakteristický pozitívny vývoj viacerých vybraných makroekonomických ukazovateľov v porovnaní s vývojom ďalších členských krajín*

Európskej únie či eurozóny. Očakáva sa aj pozitívny vývoj vzťahu medzi vývojom ekonomických ukazovateľov a prílevom PZI.“²²

1.3.3 Faktory, ktoré motivujú investorov realizovať priame zahraničné investície

Hlavné dôvody strategických investícií, ktoré vedú k tomu, aby medzinárodná spoločnosť namiesto exportu tovarov do zahraničia založila svoju pobočku prípadne odkúpila zahraničný podnik:

Nižšie výrobné náklady v zahraničnej krajine z dlhodobého hľadiska dokážu preplatiť náklady PZI v zahraničí ako v prípade priameho exportu tovarov rezidentskej krajiny, najmä výrobné faktory, ktoré majú obmedzený import. V rámci pracovnej sily vznikajú v rozdielnych regiónoch aj výrazne rozdiely v priemerných mzdách. Zamestnávateľ je odkázaný vyplácať príspevky sociálneho zabezpečenia, ktoré si v jednotlivých krajinách vyžadujú približne 25 % mzdových nákladov.

Lacná pracovná sila má ale aj svoje negatívne aspekty. Celkový súhrn mzdových nákladov spoločností podnikajúcich v technicky náročnej výrobe obsahuje nízky podiel celkových nákladov spoločnosti. V prípade, ak má spoločnosť záujem podnikať a zamestnať pracovnú silu v rozvojových krajinách, je potrebné rátať s nízkou kvalifikáciou pracovníkov, na základe čoho je multinacionálny podnik nútený využívať zastaraný chod výrobných prostriedkov vo výrobných závodoch.

Náklady spojené so zahraničným obchodom - odstránenie nákladov, ktoré sú spojené s dopravou a balením. Ako hovorí I. Kačenák: „*Balenie tovaru a inštrukcií na manipuláciu počas prepravy tak, aby bola zabezpečená dostatočná ochrana pred mechanickými vplyvmi pri manipulácii, skladovaní, doprave a ochrane pred klimatickými, mechanickými vplyvmi.*“²³

²² BAČOVÁ, M. *Priame zahraničné investície na Slovensku a ich vplyv na vybrané ekonomické ukazovatele*. Banská Bystrica: Belianum, 2016. s. 6. ISBN 978-80-557-1144-7.

²³ RUŽEKOVÁ, V – PAVELKA, Ľ. *Technika zahraničného obchodu*. Vyd. Bratislava: ekonóm, 2017, s. 134. ISBN 978-80-225-4420-7.

Takisto kontrola colných bariér, preukázanie pôvodu tovaru a následné priradenie tovaru podľa colného sadzobníka, a tým určenie výšky colnej sadzby.

Daňové výhody - firmy môžu využívať výhodnejšie daňové podmienky v zahraničnej krajine, či už formou výpočtu daňového základu, prípadne zníženou sadzbou z dividend. Výhodnejšie daňové podmienky sa odvíjajú od právnej úpravy konkrétnej zahraničnej krajiny. Jedna z variant je založenie zahraničnej dcérskej spoločnosti, ktorej konečný zisk bude zdanený prevodom finančných prostriedkov k materskej spoločnosti.

Obchodné partnerstvo - zahraničná expanzia a budovanie nových centier, spoločnosť môže získať nových obchodných partnerov poskytovaním služieb, či už zahraničným spoločnostiam alebo multinacionálnym dcérskym spoločnostiam.

Diverzifikácia - medzinárodná spoločnosť, ktorá exportuje do viacerých zahraničných krajín. Pravdepodobne nemá dostatočné diverzifikované importné vstupy. Budovanie viacerých zahraničných spoločností spôsobuje diverzifikáciu vstupov a výstupov. Samotná diverzifikácia medzinárodnej spoločnosti má pozitívne efekty i na zvýšený dopyt, v prípade trhových zmien na globálnom trhu majú tieto zmeny približne rovnaký vplyv v každej krajine.

Globálny trh vytvára konkurenčné prostredie, z toho dôvodu je investor nútený si určiť vlastné hodnoty a strategické rozhodnutia pri realizácii priamych zahraničných investícií v hostiteľskej krajine. Parametre, ktoré lákajú súkromných investorov a TNK. Stabilita a bezpečnosť právnych a regulačných predpisov ďaleko prevažujú úvahy o sadzbách dane a mzdových nákladoch pri rozhodovaní výberu hostiteľskej krajiny realizovať priame zahraničné investície. Avšak určité krajiny sa zviditeľnili práve reputáciou investičnej konkurencieschopnosti. Pokiaľ sa pozrieme na krajiny, ktoré prinášajú najvýznamnejšie priame zahraničné investície za rok 2016, každá z nich prináša pridanú hodnotu atraktívnosti. Francúzsko prijalo zahraničné investície v objeme 42,3 biliónov USD a je druhým najväčším príjemcom po Tokiu. Následne India prijala 44,4 biliónov USD priamych zahraničných investícií (zahraničné investície v sektore nehnuteľností a infraštruktúry pôvodom z Kanady, ktoré pomáhajú Indii stať sa najrýchlejšie rastúcim regiónom v rámci PZI). Nemecko dosiahlo 52,5 biliónov USD. An Ernst & Young štúdia konštatuje krajinu ako obzvlášť atraktívnu pre svoju silnú infraštruktúru a kvalifikovanú pracovnú silu, pričom doprava a automobilový priemysel

zabezpečuje hospodársky rast. Singapur so sumou 61,6 biliónov USD sa môže pochváliť zjednodušením reforiem v spolupráci s vládou a obchodníkmi, spracovaním 99 % povolení za menej ako 10 minút a nedávno zrekonštruovaný programom režimu duševného vlastníctva, ktorý ponúka stimuly pre zahraničný výskum a vývoj. Príjem zahraničných investícií v Brazílii tvoril 78,9 biliónov USD, pričom išlo o budovanie cesty späť z hlbkej recesie a korupčného škandálu. Prezident Brazílie Michel Temer predstavil v roku 2017 investičný partnerský program na kontrolu 14 miliárd dolárov v koncesných plánoch infraštruktúry naprieč cestami, prístavmi, železnicami a elektrickými vedeniami, atraktívne pre investorov. PZI v Írsku obsahovali hodnotu 79,2 bilióna USD. Report IBM Global Trends Locations v roku 2017 pomenoval Írsko ako krajinu najvyšších hodnôt zahraničných investorov šiesty rok v rade. Ďalej Holandsko s 80,8 bilióna USD, ktorého približne polovica hrubého domáceho produktu je odvodená od zahraničnej investičnej agentúry. Čína dosiahla rekord v objeme 170,6 bilióna PZI, pričom mesačne schvaľuje priemere 2 500 nových zahraničných investícií v regióne. Spojené Kráľovstvo dosiahlo 299,7 biliónov USD PZI, zatiaľ čo iba 1,2 % spoločností získalo PZI v roku 2014, práve tieto spoločnosti predstavovali 18 % zamestnanosti a 33 % miezd podľa Britského úradu pre národnú štatistiku. USA dosiahli najvyšší podiel PZI v objeme 479,4 bilióna USD, Spojené Kráľovstvo a Kanada boli najväčšími zdrojmi PZI v roku 2016, ale investície z Thajska a Argentíny sú naopak najviac rastúce na základe zdrojov SelectUSA program na základe medzinárodnej obchodnej správy oddelenia obchodu USA.²⁴

Podľa nášho názoru je k tomu, aby krajina prilákala priame zahraničné investície, potrebné stanoviť jednotlivé ciele, o aký druh investícií má krajina prioritný záujem a či využila finančné prostriedky z hospodárskeho rastu vo svoj prospech k tomu, aby strategicky napredovala, či už je to automobilový priemysel, veda a výskum, high-tech, cestovný ruch a prioritne reformovala zákony daného odvetvia v časovej intenzite, či už ide o štátnu podporu vedy a výskumu, duálne vzdelanie alebo podporu cestovného ruchu a mnoho iných opatrení, ktoré napomáhajú rozvoju. Pri dostatočnej implementácii reforiem, ktoré zjednodušia prístup daného odvetvia s podporou štátu, si krajina zabezpečí určitú konkurencieschopnosť, a tým zatriktívni prístup tokov priamych zahraničných investícií. Ako v prípade automobilky Jaguar Land Rover. Výstavba

²⁴ MCPHILLIPS. D. 2017. *Political and economic stability are key to attracting international investors*. 2017. [online]. [cit. 2017.25.10]. Dostupné na internete: < <https://www.usnews.com/news/best-countries/slideshows/10-countries-that-receive-the-most-foreign-direct-investment?slide=5> >.

nového závodu v Nitre by síce po úplnom nábehu výroby mala zamestnať 2 800 nových zamestnancov na výrobu automobilov, avšak spoločnosť nevybudovala nové vývojové centrum na Slovensku, ktoré by prinieslo tvorbu pridanej hodnoty a zvýšilo atraktivnosť krajiny. Spoločnosť Jaguar Land Rover vybuduje takéto centrum v Maďarskej republike, kde zamestná sto inžinierov. Podobné vývojové centrá postavila spoločnosť Jaguar iba vo Veľkej Británii, Írsku, Severnej Amerike a Číne. Podľa maďarského ministra zahraničných vecí a vonkajších ekonomických vzťahov Pétera Szijjártó ide o to, že *"význam nového centra spočíva v tom, že nové modely Jaguaru budú od roku 2020 poháňané už elektrickými motormi"*.²⁵ Preto si treba položiť otázku, prečo Jaguar Land Rover nevybudoval vývojové centrum na Slovensku.

1.4 Výhody a nevýhody priamych zahraničných investícií

Priame zahraničné investície prinášajú pozitíva, ale aj negatíva nie len zo strany materských krajín, ktoré poskytujú PZI, ale aj pre hostiteľské krajiny. Podľa nášho názoru, je nesmierne dôležité PZI posudzovať objektívne s ohľadom na to, ako zahraničné investície ovplyvňujú trh daného regiónu. Hlavným cieľom prilákania zahraničných investícií je predovšetkým zužitkovať výhody, ktoré z nich plynú v prospech obyvateľov, podnikateľského prostredia, regiónu, infraštruktúry a samotnej krajiny. Na druhej strane je dôležité upozorniť na negatívne faktory, ktoré z PZI môžu plynúť, akými sú vysoká konkurencieschopnosť voči domácim spoločnostiam, diverzifikácia prílevu PZI, ktorá by nemala byť orientovaná len na priemyselnú výrobu automobilov, štát nesmie potláčať malé a stredné podniky voči PZI a mnoho iných negatívnych faktorov.

1.4.1 Výhody priamych zahraničných investícií v hostiteľskej krajine

PZI poskytujú hostiteľským štátom viaceré výhody:

- Prílevom zahraničného kapitálu, ktorého je v hostiteľskej krajine nedostatok. Výhodou PZI je, že prinášajú dlhodobé investície v danom regióne hostiteľskej krajiny,

²⁵ TASR. 2018. *Jaguar otvorí v Maďarsku vývojové centrum*. 2018. [online]. [cit. 2018.11.02]. Dostupné na internete: <<https://finweb.hnonline.sk/zahranicna-ekonomika/1835544-jaguar-otvori-v-madarsku-vyvojove-centrum-pracu-si-v-nom-najde-sto-inzinierov>>.

ktoré majú potenciál rásť. V prípade skorého odlevu finančných zdrojov z hostiteľskej krajiny by došlo k výrazným stratám zo strany investora.

- Zahraničný investor dokáže získať výhodnejšie finančné zdroje v rámci svojich podnikateľských aktivít v zahraničí. Vo veľkej miere ide o TNK, ktoré dokážu v hostiteľskej krajine získať lepšie strategické výhody k svojim podnikateľským zámerom ako vo svojej domovskej krajine.

- Výhody plynúce z PZI spočívajú aj v prístupe na globálny trh, spoločnosti vo vlastníctve zahraničných korporácií sa vo veľkej miere orientujú na export, čím získajú prístup na zahraničný trh, z čoho plynú výhody pre firmu samotnú. Určitý podiel na zahraničných trhoch môžu získať aj domáce spoločnosti, respektíve subdodávatelia.

- Príliv PZI neprináša len kapitál, ale aj prínos tvorby nových technológií, vývoj, výrobu a dizajn, ktorými hostiteľská krajina nedisponuje. Z dlhodobého hľadiska inovačné technológie nezostávajú len v spoločnostiach so zahraničným vlastníctvom, ale postupnou spoluprácou nadväzujú k spoločnej tvorbe, ako tomu je v prípade odkúpenia podielu v karosárskej divízii spoločnosti Matador, ktorá sa spája s portugalským automotive subdodávateľom Sodecio. Spoločnosť Sodecio odkupuje menšinový podiel významnej divízie, ktorá sa špecializuje na výrobu dielcov karosérií pre automobily, čím získa prístup na nové trhy v strednej Európe a v Rusku. Spoločnosť Matador získa ako protihodnotu prístup ku globálnym kontraktom. Spoločenstvo nadobudne partnerstvo medzi Matador Automotive Vráble a Sodecia Automotive Europe. Portugalská spoločnosť nadobudne spoluvlastníctvo závodov v Nitre, Vrábľoch, Liberci a v Nižnom Novgorode. Zo strany Matadoru je spolupráca s portugalskou spoločnosťou kľúčová, pretože automobily dnes už pre svoje modely potrebujú jednotnú platformu, ktorá má globálny charakter. Spoluprácou karosérií Matador získa prínosy finančných prostriedkov pre rozvoj dizajnerských návrhov a výroby robotizovaných a automatizovaných liniek, vývoj nových spájacích technológií a materiálov. Začlenením do karosárskej siete cez Sodecio spoločnosť Matador získa prístup do 40 pobočiek v Európe, Ázii, Afrike a Amerike. Skupina Sodec disponuje tromi technologickými centrami v nemeckom Hannoveri, americkom Detroite a v portugalskom Porte. Spoločnosť zamestnáva 5 000 zamestnancov a popri karosárskych dielcoch vyrába aj podvozkové komponenty.

- Hostiteľské krajiny získajú vyššiu kvalifikačnú úroveň svojich zamestnancov, nové manažérske znalosti a technológie. Dcérske spoločnosti získavajú expertov z materských podnikov vo svoj prospech.

- Pokiaľ hostiteľská krajina dokáže prilákať zahraničných investorov z technologicky progresívnych odvetví, štruktúra priemyselnej výroby sa zmení v pomerné výraznom tempe.

- PZI prinášajú siete domácich subdodávateľov, čo nazývame tzv. *crowding in* efekt. Dochádza k nemu vtedy, ak spoločnosť so zahraničným vlastníctvom výrazne participuje na základe úzkych vzťahov dodávateľov. Konkrétne spoločnosť ArcelorMittal Gonvarri avizuje investičný zámer v nitrianskom regióne vybudovaním nového závodu na lisovanie plechov pre automobilový priemysel. Spoločnosť ArcelorMittal síce disponuje svojou výrobou v Senci, ktorá dosahuje štvormiliónové tržby, zamestnáva 300 ľudí, ale výroba sa špecializuje len na jednoduchšie úpravy plechov. Preto sa spoločnosť ArcelorMittal v spolupráci s Gonvarri rozhodla postaviť nový závod v Nitre v investičnom objeme 26 miliónov eur ktorého podnikateľský zámer je špecializovaný na zložitejšie lisovanie plechov na základe určených požiadaviek zo strany zákazníka. Práve automobilka Jaguar Land Rover má byť primárnym zákazníkom.²⁶

- Prispievajú formou zlepšenia podnikateľského prostredia. Z dlhodobého hľadiska domáce spoločnosti preberú etické kódexy od zahraničných firiem so zahraničným vlastníctvom.

- Prínos nových technologických inovácií prináša väčšiu ochranu voči životnému prostrediu, zníženie energií a celkových výrobných nákladov. Dovozom nových inovatívnych technológií na Slovensko sa časom adaptujú i tuzemské podniky. Zastarané technológie sú nahradené novými a efektívnejšími technológiami. Ako v prípade spoločnosti Green Group, keď rumunský podnik investuje 8,5 mil. eur do nového závodu na spracovanie odpadu. Nový závod ročne spracuje 30-tisíc ton plastového odpadu, čo v skutočnosti predstavuje viac ako 40 % recykláciu plastového odpadu na Slovensku. Investičná skupina prináša na Slovensko novú technologickú inováciu. Firma Green Group sa zaraďuje medzi najväčšie európske odpadové spoločnosti. Závod dokáže okrem spracovania PET fliaš recyklovať aj zmesový plastový odpad, keďže je spracovanie náročnejšie, slovenský trh

²⁶ HAZULA, I. 2018. *TOP 10 nových investícií na Slovensku*. 2018. [online]. [cit. 2018.13.04]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-13/top-10-investicii-18.html?split=all> >.

nedisponuje dostatočným počtom spoločností, ktoré podnikajú so zmesovým plastom. Recyklovaním zmesových plastov spoločnosť následne vyrobí syntetické vlákno, ktoré má využitie v automobilovom priemysle. Podnik Green Group predstavil investičný zámer v spolupráci s Ministerstvom životného prostredia. Napriek tomu firma nepožiadala o investičný stimul.²⁷

Tieto výhody automaticky zanikajú, pokiaľ investor vedome zneužíva benevolentnosť legislatívy voči environmentálnym zákonom a cielene presúva ekologicky škodlivý materiál do takýchto krajín.

„Ďalšie pozitívne reflexie pôsobenia PZI v regiónoch spočívajú spravidla aj v raste produktivity práce, sekundárnych investícií (vrátane investícií do rozvoja ľudského kapitálu), exportných kapacít, ziskovosti a rentability subjektov, prísunu moderných a inovatívnych technológií a v raste potenciálu integrovaného rozvoja regiónu.“²⁸

1.4.2 Negatíva tvorené priamou zahraničnou investíciou v hostiteľských krajinách

Z prílevu PZI vplývajú viaceré riziká a potenciálne nevýhody, ktoré môžu ohroziť hostiteľskú krajinu:

- Investor PZI môže cielene využiť odkúpenie podielu domácej spoločnosti s cieľom vytlačiť konkurenčné spoločnosti v danom regióne, prípadne spôsobiť ukončenie jej výroby. Možno poukázať na vytlačanie domácich spoločností z trhu, ako v prípade zverejneného investičného zámeru spoločnosti Hyza v Topoľčanoch, ktorá vyčlenila 9 mil. eur na rozšírenie spracovania hydiny. Spoločnosť Hyza patrí medzi najväčšie tuzemské hydínarne na Slovensku, ktorá spadá pod záštitu českej spoločnosti Agrofert, a. s. Investícia navýši spracovateľské kapacity o 1/5, čo v prepočte predstavuje z 10 na 12-tisíc kureniec za hodinu. Vládny register poukazuje na investičný zámer spolufinancovaný prostredníctvom eurofondov v celkovom objeme 600-tisíc eur, určený

²⁷ HAZULA, I. 2017. *TOP 10 nových investícií na Slovensku*. 2017. [online]. [cit. 2017.06.12]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-48/top-10-investicii-14.html?split=all> >.

²⁸ BUDJAČ, M. *Medzinárodné investície a ich ochrana*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2010, 188 s. ISBN 978-80-225-3018-7.

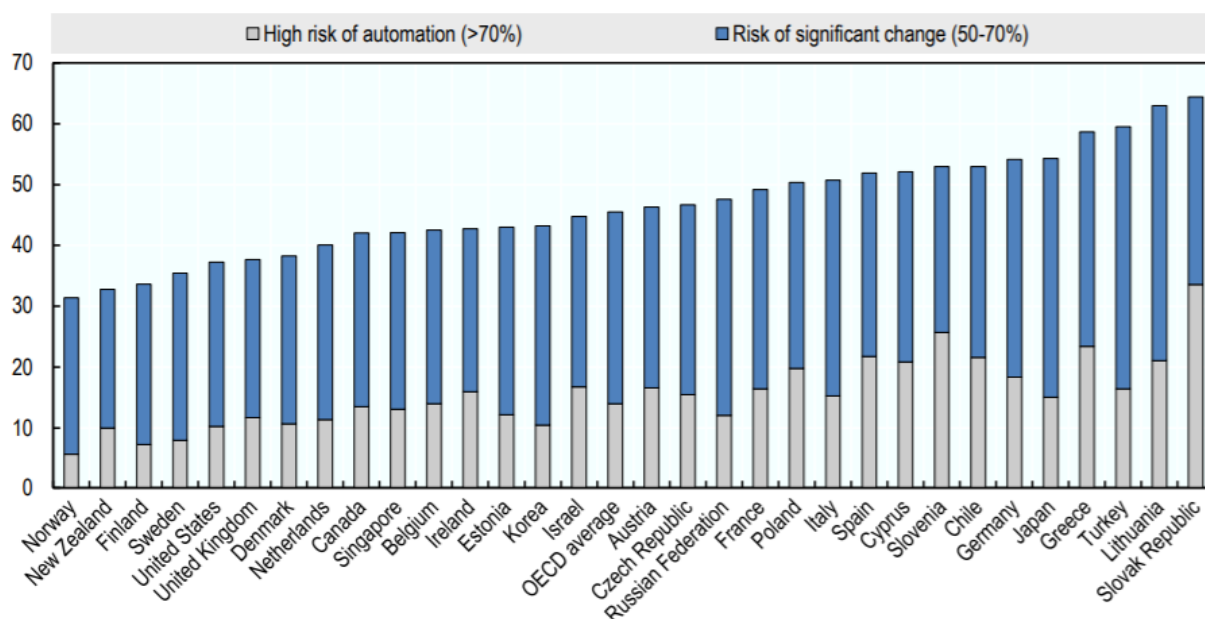
na rozvoj vidieka v Topoľčanoch. Súkromný podnik Hyza spolufinancoval síce len určitú časť prostredníctvom eurofondov z celkového investičného zámeru, na druhej strane spoločnosť Hyza disponuje dostatočne silným finančným zoskupením zo strany Agrofertu. V rámci podnikateľského zámeru by podnik Hyza dokázal napredovať aj bez finančných zdrojov zo strany eurofondov. Súhlasíme s názorom I. Haluza., zástupcu šéfredaktora Trend, že medzinárodné podniky by nemali využívať eurofondy ako zdroj financovania prevažne v poľnohospodárskom sektore, ktorý je obzvlášť citlivý na produkciu. Eurofondy by mali zohrávať kľúčovú úlohu podpory malých a stredných podnikov. Hyza za rok 2017 dosiahla tržby v objeme 92 mil. eur. Tržby holding Agrofert za rok 2017 dosiahli 6,5 miliárd eur. Hyza nadobudla výrazne postavenie po zlúčení 3 významných slovenských hydinární.²⁹ Pokiaľ upriamime pozornosť na ceny hydiny, ktoré klesajú pod výrobné náklady na základe vplyvu obchodných reťazcov, ktoré tlačia ceny extrémne nadol prostredníctvom akciových cien, zistíme, že pre výrobcov hydínového masa je situácia z časového hľadiska neudržateľná.³⁰ Spoločnosti, ktoré sú vlastnené zahraničným investorom a podnikateľským zámerom je obmedziť výrobu a produkciu ostatných producentov na domácom trhu, tzv. *crowding out* efekt, pričom domáce spoločnosti nie sú schopné nadmernej konkurencii odolávať. V konečnom dôsledku má tento proces pozitívny účinok v ekonomickej efektívnosti.

- Častým javom PZI je aj zvýšenie podielu kapitálovo náročnej výroby a zníženie podielu výroby náročnej na prácu. Výsledkom tohto procesu môže byť zvýšená miera nezamestnanosti. Prevažne v implementácii automatizácie v závodoch. Slovensko ako krajina, ktorá je vo veľkej miere závislá od automobilového priemyslu, podľa zdrojov OECD obsadila v počte miest ohrozených automatizáciou 1. miesto, viac ako 46 % pracovníkov v priemyselnom sektore nahradí automatizácia výroby, ktorá zabezpečí polovicu z ich vykonanej práce. Priemer OECD dosahuje 34 %.

²⁹ HAZULA, I. 2018. *TOP 10 nových investícií na Slovensku*. 2018. [online]. [cit. 2018.08.22]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-33/top-10-investicii-22.html?split=all>>.

³⁰ SME. 2018. *Hydinové mäso sa na Slovensku predáva za málo peňazí, hydinári sú stratoví 2017*. [online]. [cit. 2018.23.02]. Dostupné na internete: <<https://ekonomika.sme.sk/c/20767143/hydinove-maso-sa-na-slovensku-predava-za-malo-penazi-hydinari-su-stratovi.html#ixzz5cPUNJ25u>>.

Graf 6 Riziká automatizácie

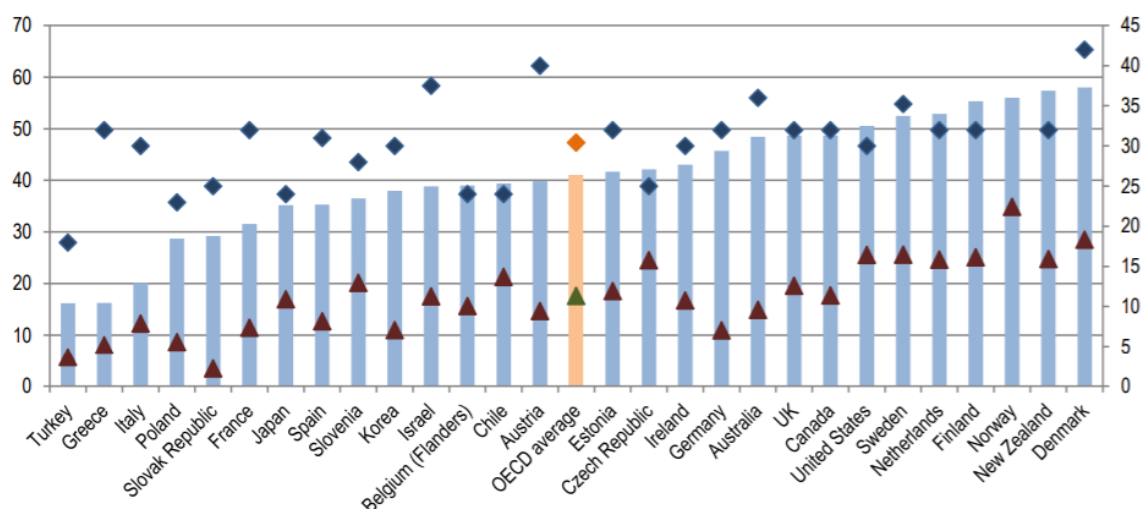
Prameň: OECD. 2018. *Putting faces to the jobs at risk of automation 2018*. [online]. [cit. 2018.01.03]. Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/employment/Automation-policy-brief-2018.pdf>>.

Graf 6 zobrazuje Slovenskú republiku ekonomicky príliš naviazanú na produkty s nízkou pridanou hodnotou, akými sú montáž automobilov a elektronika, z toho dôvodu je krajina príliš zraniteľná voči globálnym vplyvom. 1/3 pracovných miest je ohrozená automatizáciou, zatiaľ čo druhá tretina je už v určitej miere automatizáciou zasiahnutá. Slovenská republika je najviac ohrozený štát voči technologickému vývoju v rámci rozvinutých krajín OECD. Celková hodnota sa približuje k 70 %. Ide o pracovníkov, ktorí sú ohrození automatizáciou. Najväčším problémom pre Slovenskú republiku je nízka počítačová gramotnosť. 1/4 celkového obyvateľstva je počítačovo negramotná, pričom panuje nedostatočné množstvo kvalifikovaných pracovníkov zameraných na informačno-komunikačné technológie. Pracovná sila na Slovensku nie je dostatočne pripravená na digitálnu transformáciu. Aby k tomu štát dospel, je potrebné zaviesť účinné inovácie a dostatočne diverzifikovať priemysel, ktorý zahŕňa vedu a výskum. Avšak investície určené na podporu pridanej hodnoty na Slovensku dosahujú 0,79 % HDP, pričom krajiny OECD dosahujú celkovú priemernú hodnotu 2,3 %.³¹

³¹ TASR. 2019. *Slovensko je krajina najviac ohrozená automatizáciou*. [online]. [cit. 2019.02.09]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/ekonomika/slovensko-je-krajina-najviac-ohrozena-automatizaciou.html>

Zvýšený záujem podnikov o automatizáciu výroby spôsobuje nedostatočný počet kvalifikovaných zamestnancov na pracovnom trhu v porovnaní s celkovým nárastom objemu zákaziek. Nedostatočný objem zákaziek v rovnakom období zaznamenalo len 32 % spoločností. K tomuto bodu možno uviesť vyjadrenie Juraja Čapeka, šéfa spoločnosti Matador Automation: „Česká automobilka Škoda mala kedysi automatizáciu na úrovni 30 až 40 percent, teraz sú na 88 percentách. Sú to radikálne zmeny, ktoré sú odpoveďou na to, že na trhu už nie sú kvalifikovaní zamestnanci.“

Graf 7 Nízko kvalifikovaní dospelí majú vo väčšine krajín malú odbornú prípravu

Prameň: OECD. 2018. *Putting faces to the jobs at risk of automation 2018*. [online]. [cit. 2018.01.03]. Dostupné na internete: <<https://www.oecd.org/employment/Automation-policy-brief-2018.pdf>>.

- medziročný nárast výcviku súvisiaceho s prácou, priemer
- medziročný nárast výcviku súvisiaceho s prácou, nízko kvalifikovaní dospelí
- ročné hodiny tréningu súvisiaceho s prácou, stredná pravá os

Ako vidieť v grafe 7, automatizácia nie je závažným problémom v budúcnosti, ale už sa priamo odzrkadľuje na výsledkoch v oblasti nezamestnanosti, odpracovaného času a samotnom príjme zamestnanca. Zamestnanci v povolaniach s vysokým rizikom automatizácie vykazujú oveľa vyššiu mieru nezamestnanosti ako pracovníci s nízkym rizikom. Okrem toho pracovníci v oblasti automatizácie odpracujú týždenne približne o 8 hodín menej ako pracovníci v najmenej automatizovanom zamestnaní. Zamestnanci s vysokým rizikom automatizácie majú vo väčšine prípadov nižší hodinový zárobok. Vyššie riziko automatizácie zodpovedá zníženiu hodinových

zárobkov o 4,3 %. V konečnom dôsledku sú zamestnanci vystavení riziku automatizácie vo väčšine prípadov zraniteľnejší na trhu práce.

- Vysoký nárast mzdy v spoločnostiach s podielom zahraničných vlastníkov, ktorý môže ovplyvniť domáce spoločnosti a ich produktivitu práce, ktorá rastie výrazne pomalším tempom. Výsledne môže vzniknúť zvýšená nezamestnanosť a takisto nižšia konkurencieschopnosť domácich spoločností.
- Domáce spoločnosti využívajú prevažne len zahraničných dodávateľov, čo môže viesť k zhoršeniu salda obchodnej bilancie. Zároveň môže vzniknúť repatriácia ziskov, ktorá zaťažuje platobnú bilanciu.
- Značné riziko ovplyvňuje repatriácia ziskov. V transnacionálnych spoločnostiach, ktoré dosahujú zisk realizovaný v zahraničných krajinách pod inou menou, pravidelne dochádza k repatriácii zisku výmenným kurzom domácej meny. Zahraničná prevádzka poskytuje prístup viacerým zákazníkom, a tým aj väčšie tržby a zisky. Avšak bez správneho manažmentu a výmenného kurzu môžu tieto zisky veľmi rýchlo klesnúť.

Tabuľka 2 Efekty PZI v rôznych fázach investovania

Začiatková fáza	Fáza dospelosti PZI
Pozitívne efekty • Zrýchlenie štrukturálnych Zmien Negatívne efekty • Možné zhoršenie saldá OB • Možný rast nezamestnanosti • Tlaky na zhodnotenie domácej meny • Nedochádza k okamžitému Ekon. rastu	Pozitívne efekty • Akcelerácia ekonomického rastu • Rast exportu a zlepšenie salda obchodnej bilancie Negatívne efekty • Zvýšená repatriácia ziskov • Výpadok daňových príjmov štátneho rozpočtu

Prameň: vlastné spracovanie podľa: DUDÁŠ, Tomáš. *Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, 159 s. ISBN 80-225-2139-6.

- Spreádzajúce PZI, ktoré tvoria nasledujúce výpadky daňových príjmov v hostiteľskom štáte, majú nepriaznivý účinok. Tieto výpadky môžu byť spôsobené daňovými prázdninami, ktoré odsúhlasí vláda hostiteľskej krajiny, ale aj transferovými cenami.

Oficiálne čísla môžu byť skreslené, najmä ak sa pozrieme na daňové raje. Podľa Cobhama sa „HDP Írska v roku 2015 umelo zvyšuje o 26 %, pravdepodobne kvôli tomu, že spoločnosť Apple presunula do krajiny viac ako 200 miliárd aktív duševného vlastníctva, aby sa vyhli daňovým povinnostiam, ako to uvádza *Paradise Papers*. Nobelovou cenou ocenený ekonóm Paul Krugman označil čísla 'ekonomika leprechaun'. V priebehu rokov Írsko začalo meniť svoje účtovné techniky, aby zakrylo deformácie, ktoré poukazujú na to, že krajina sa používa ako daňový raj. Cobham uvádza: „Takéto deformácie majú znepokojujúce dôsledky, ak sa na ne pozeráme v globálnom meradle. Zmena zisku je pravdepodobne 5 % alebo viac z globálneho HDP ročne, čo by nás naozaj malo znepokojiť.“³²

- Problémom môže byť i vláda, ktorá sústredí svoju pozornosť na atraktivitu štátu snahou prilákať PZI, no pritom zabúda na podporu domácich spoločností. Takýto postoj je v ekonomickej literatúre pomenovaný ako duálna ekonomika, pri ktorej vzniká prosperita spoločnosti v zahraničnom vlastníctve a na druhej strane úpadok domácej výroby, prípadne stagnácia.³³

³² HALDEVANG, M. *Why we can't trust basic economic figures* [online]. [cit. 2017.11.28]. Dostupné na internete:<<https://qz.com/1133984/the-global-offshore-system-means-we-cant-trust-foreign-direct-investment-figures-and-other-basic-data/>>.

³³ DUDÁŠ, T. *Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve*. Bratislava: Vyd. Ekonóm, 2006. s. 159 ISBN 80-225-2139-6.

2 Cieľ a metódy práce

Cieľom diplomovej práce je, prostredníctvom analýzy faktorov atraktívnosti Slovenska pre exportne trhy, zhodnotiť kvalitu investičného prostredia a ohodnotiť atraktívnosť Slovenskej republiky voči priamym zahraničným investíciám. Samotné investície prinášajú rôzne benefity od ekonomického rozvoja cez nárast exportu, prílev finančného kapitálu, prínos nových inovácií, zníženie nezamestnanosti v regiónoch až po prínos nových technológií. Z toho dôvodu, pokiaľ investor priamych zahraničných investícií vytvára strategické rozhodovanie, dôkladne si zváži výhody a nevýhody hostiteľskej krajiny. Prilákanie priamych zahraničných investícií v Slovenskej republike si vyžaduje zvyšovanie investičnej atraktivity krajiny. Tá sa skladá z viacerých faktorov, ktoré ovplyvňujú rozhodnutie investora v porovnaní s výhodami, ktoré poskytujú konkurenčné krajiny, aj to, kam by tieto investície mohli potenciálne smerovať.

K tomu, aby sme úspešne naplnili cieľ diplomovej práce, sme si okrem hlavného cieľa zvolili i parciálne ciele, na základe ktorých môžeme podrobnejšie analyzovať atraktivitu Slovenska pre zahraničných investorov. Medzi parciálne ciele zaraďujeme:

- Vymedziť pojem a význam priamych zahraničných investícií, ktorý je považovaný za významný zdroj financovania rozvoja.
- Zistiť a analyzovať toky priamych zahraničných investícií vo svete a na Slovensku.
- Zistiť a hodnotiť atraktivitu podnikateľského prostredia na Slovensku pre zahraničných investorov.
- Posúdiť vplyv prílevu priamych zahraničných investícií na podnikateľské prostredie.

V súvislosti s hlavným cieľom diplomovej práce sme si stanovili dve východiskové hypotézy, ktoré budeme následne skúmať v záverečnej časti, a to:

Hypotéza 1: Slovenská republika je považovaná za atraktívnu krajinu pre zahraničných investorov.

Hypotéza 2: Prílev priamych zahraničných investícií má vplyv na podnikateľské prostredie SR.

V súlade so zadáním našej práce sme atraktívnosť Slovenskej republiky pre exportné trhy posudzovali na príklade prílevu priamych zahraničných investícií vo svete a na Slovensku.

Informácie pre vymedzenie pojmu priamych zahraničných investícií sme čerpali z odbornej literatúry a oficiálne prezentovaných definícií, údaje pre analýzu vývoja tokov a faktorov motivujúcich realizáciu priamych zahraničných investícií boli spracované podľa zverejňovaných štatistík a prehľadov.

Údaje s použitých zdrojov sme spracovávali viacerými metódami, najmä

- zber a triedenie údajov zverejňovaných v medzinárodných a domácich prehľadoch,
- spracovanie údajov a informácií metódou komparácie so zámerom posúdiť miesto Slovenska v medzinárodnom porovnaní
- metódou vývojových trendov v čase vo forme štatistických tabuliek a prehľadov,
- metódou analýzy výsledkov získaných spracovaním vybraných dát
- syntézou poznatkov numericky spracovaných a zistených v .komentároch.

Súčasťou postupov spracovania výsledkov práce sú tabuľky a grafické znázornenia.

3 Výsledky záverečnej práce

3.1 Atraktivita Slovenska z pohľadu PZI

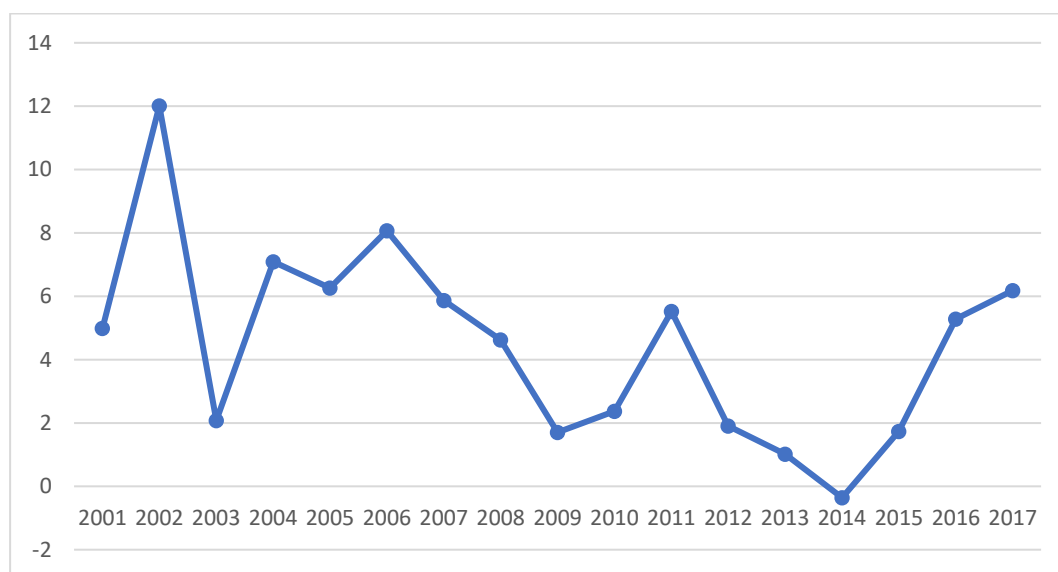
Od roku 1993 sa Slovenská republika zaraďuje medzi najvyhľadávanejšie investičné destinácie v regióne. Stovky zahraničných investorov z rôznych kontinentov si zvolilo Slovensko ako vhodnú destináciu, či už zo Spojených štátov amerických, Ázie alebo Európy. Prevažná časť realizovaných projektov na Slovensku bola uskutočnená v automobilovom priemysle, IT a elektronickom sektore.

Zabezpečenie finančnej návratnosti investičných projektov na Slovensku poskytuje podnikateľské prostredie kombináciou viacerých parametrov, ako sú napríklad ekonomická a politická stabilita, veľká časť priemyselných sektorov, investičné stimuly zo strany štátu, nárast exportu, priaznivá pozícia podnikateľského prostredia, vlastnícke práva, adaptácia nových technológií, vysoký potenciál v inovačnej sfére, ojedinelá krajina s platobným prostriedkom euro spomedzi krajín strednej a východnej Európy, geografická poloha, kontinuálny nárast budovania

infraštruktúry. Slovenská republika patrí k najrýchlejšie rastúcim členom spomedzi krajín eurozóny za posledných 10 rokov.

Najdôležitejšie faktory, ktoré ovplyvňujú zahraničné investície, sú jednoduchosť realizácie a bezpečnosť. Prieskum, ktorý zrealizovala Svetová banka, poukazuje na pozitívne výsledky spomedzi krajín strednej Európy. Slovenská republika dosiahla najlepšie skóre v sektore jednoduchosti podnikania a takisto vlastníckych práv a ich bezpečnosti. Pracovná sila na Slovensku je z pohľadu zahraničných investorov považovaná za vzdelanú z hľadiska výkonnosti práce, jazykovo zručnú, motivovanú, prispôsobivú z hľadiska spolupráce pracovníkov zo strany manažmentu. Slovensko bolo podľa inštitúcie OECD oficiálne zaradené medzi najťažšie pracujúce krajiny spomedzi krajín ako sú Japonsko, USA alebo Mexiko. Výraznú dominanciu Slovenska voči strednej Európe si zabezpečuje silnou produktivitou práce a slobodou investovania.³⁴

Graf 8 Prílev priamych zahraničných investícií % z HDP

Prameň: vlastné spracovanie podľa *World bank. Foreign direct investment, net inflows (% of GDP)*. [online]. [cit. 2019.03.21]. Dostupné na internete: < <https://data.worldbank.org/indicator/bx.klt.dinv.wd.gd.zs>>.

³⁴ SARIO. *Prečo investovať na Slovensku. 2016*. [online]. [cit.2018.03.01]. Dostupné na internete: < <https://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/preco-investovat-na-slovensku>>.

Graf 8 zobrazuje prílev priamych zahraničných investícií v jednotlivých rokoch na Slovensku. Prílev priamych zahraničných investícií, predovšetkým vo forme majetkovej účasti, bol registrovaný na prelome tisícročia spojený s prijatými opatreniami vlády, ktoré pomohli k zlepšeniu ekonomickej a politickej stability. Prílev priamych zahraničných investícií v roku 2001 ťahal najmä bankový sektor formou privatizácie, z čoho zahraničné investície tvorili 60 % celkového objemu. Privatizáciou sa spustil výrazný prílev zahraničných investícií majetkovej účasti v podnikovej sfére v oblasti energetických podnikov, akými sú Slovenský plynárenský priemysel, Západoslovenská energetika, Stredoslovenská energetika a i., z čoho celkový objem zahraničných investícií na Slovensku v roku 2002 tvorilo 90 %. Úpadok PZI v rokoch 2003 - 2004 možno vysvetliť obmedzením privatizačných príjmov a vyhradením prílevu majetkového kapitálu v roku 2005. Rok 2003 predstavoval významnú časť prílevu priamych zahraničných investícií reinvestovaného zisku. V roku 2006 nastal významný rast PZI na základe zvýšeného prílevu majetkového kapitálu za posledné 3 roky. V roku 2006 tok prílevu PZI smeroval do podnikovej sféry, avšak bankový sektor klesol. Prílev PZI v roku 2006 tvoril 66 % časť investícií prostredníctvom privatizácie Slovenských elektrární talianskou firmou Enel a takisto aj investície do priemyselnej výroby. V priebehu roku 2007 neboli uskutočnené žiadne privatizácie, na základe čoho bol zaznamenaný pokles prílevu PZI. V rokoch 2008 - 2009 Slovenskú republiku ovplyvnila globálna finančná kríza, čím sa zaznamenal nižší reinvestovaný zisk v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi, ale je potrebné poznamenať, že v roku 2008 sa vzbudil záujem PZI o automobilový a chemický priemysel.³⁵ V roku 2010 bolo ukončených 20 investičných projektov v celkovom objeme 122,92 mil. eur. Podľa Výročnej správy agentúry SARIO priniesol rok 2011 26 úspešne ukončených investičných projektov, medzi investorov patria spoločnosti ako sú americký koncern Honeywell, projekt Dometic, Spoločnosť Amazon. Celková výška investícií dosiahla 517,6 mil. eur. Odvetvia investičných projektov podnikajú v odboroch, akými sú výroba výrobkov z gumy a plastov, kovových konštrukcií, výroba motorových vozidiel, papier a papierová výroba, energetika, spoločné (zdieľané) servisné centrum. Rok 2012 predstavoval 16 ukončených investičných projektov s výškou investície 478 mil. eur. V 14 prípadoch ide o expanziu etablovaných spoločností. Investičné odvetvia za rok

³⁵ ŠIKULOVA, I. *Priame zahraničné investície v Slovenskej republike a súvislosti ich vplyvu na ekonomiku* [online]. [cit. 2014.01.10]. č. 64, s. 31. vyd. Ekonomický ústav SAV. ISSN 1337-5598. Dostupné na internete: http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/267_wp64sikulova.pdf

2012 smerovali predovšetkým do výroby komponentov pre automobilový priemysel, strojárskkej výroby, spracovania kovov, elektronického priemyslu, výroby celulózy a nábytku. Rok 2013 priniesol 18 investičných projektov v celkovej výške 442,1 mil. eur, z toho 8 spoločností predstavovalo nové prevádzky a 10 spoločností expandovalo v existujúcich závodoch. Firmy podnikajú v sektore výroby pneumatík, komponentov pre automobilový priemysel, centra spoločných (zdieľaných) služieb, spracovania kovov, komponentov pre automobilový priemysel, sanitárskych výrobkov a plastových výrobkov. V roku 2014 agentúra Sario spolupracovala pri registrácii 25 investičných projektov v celkovej výške 170 mil. eur, z toho išlo o 13 nových spoločností a 12 existujúcich závodov. Nevýznamnejšie zastúpenie dosiahli výrobcovia komponentov pre automobilový priemysel, technologické centrá, strojárstvo, výroba elektronických a elektrotechnických výrobkov. Vývoj v roku 2015 môže byť hodnotený za úspešný z celkového rastu investičných projektov v sume 330 mil. eur. V porovnaní s rokom 2014 celková suma predstavuje 100 % nárast. Evidencia nových investičných projektov na Slovensku zaznamenáva 23 nových podnikov, ako sú spoločnosť Windsor kanadského pôvodu. Firma sa zaoberá výrobou dielov a príslušenstva pre automobilový priemysel. Ďalej francúzska spoločnosť Machine Group, ktorá sa venuje výrobe a spracovaniu kovov. Medzi najpodstatnejšie investičné projekty sa zaraďuje investícia Jaguar Land Rover v celkovej investičnej hodnote 1,74 mld. eur. Rok 2016 dosiahol najvyšší nárast investičných projektov za posledných 5 rokov zaregistrovaním 29 nových podnikov v celkovom investičnom objeme 930 mil. eur. Určitá časť projektov bola registrovaná v regiónoch s vyššou nezamestnanosťou. Za najdôležitejšiu investíciu za rok 2016 možno označiť japonský podnik Minebea Mitsumi. Spoločnosť podniká v sektore elektrotechniky a strojárskoho priemyslu, v košickom regióne preinvestuje 60 mil. eur. Projekt zahŕňa vybudovanie R&D centra pre približne 100 výskumno-vývojových inžinierov. Prostredníctvom agentúry Sario bolo v roku 2017 registrovaných 33 investičných projektov v celkovej hodnote 492 mil. eur. Z toho 17 nových prevádzok a 16 existujúcich etablovaných podnikov. Pozitívnu správou za rok 2017 sú narastajúce investície registrovaných spoločností s pridanou hodnotou, akými sú IBM Slovensko s vývojovým centrom softvéru v Banskej Bystrici alebo spoločnosť Danfoss Power Solutions s výskumom hydraulických komponentov v Považskej Bystrici. Najväčšou registrovanou zahraničnou investíciou za rok 2017 je americká spoločnosť Amazon s najmodernejším a najväčším centrom reverznej logistiky.³⁶ Počet

³⁶ SARIO. 2018. *Výročná správa 2017* [online]. [cit.2018.03.01]. Dostupné na internete: <

projektov s vyššou pridanou hodnotou z roka na rok pribúda. V porovnaní s minulými rokmi rastie počet takýchto projektov v absolútnom, ako aj pomerovom vyjadrení. Zatiaľ čo v roku 2012 boli registrované 2 projekty a nasledujúcim rokom 2013 išlo o 4 projekty, v rokoch 2014 – 2015 bol registrovaný rovnaký počet 7 podnikov s pridanou hodnotou. V roku 2016 bol registrovaný nárast 9 spoločností a v roku 2017 išlo už o 10 spoločností.

Sme presvedčení, že k tomu, aby Slovensko prosperovalo v budúcich rokoch, je dôležité zamerať sa na podniky s vyššou pridanou hodnotou, smerovať verejné finančné zdroje do R&D centra, centra služieb alebo priemyselnej výroby s výskumno-vývojovým centrom. Priame zahraničné investície zohrávajú významnú úlohu v smerovaní slovenskej ekonomiky. Prostredníctvom priamych alebo nepriamych vplyvov ovplyvňujú výkonnosť a štruktúru, trh práce, regionálny, technologický a inovačný rozvoj. Pozitívnu správou zostáva nárast zahraničných spoločností s pridanou hodnotou na Slovensku, avšak v celkovom meradle je týchto investícií nedostatok. Zlepšením atraktivity Slovenska voči súkromným podnikom podnikajúcich vo vede a výskume je potrebné poskytnúť optimálne prostredie nielen prostredníctvom štátnych stimulov, ale aj prípravou študentov k tomu, aby sa zvýšila kvalita výskumu na vysokých školách a zvýšiť verejné investície na vedu a výskum vo výskumných inštitúciách. Vybrané zahraničné investície smerujúce do SR s podnikateľským zámerom na výskum a vývoj dokážu zabezpečiť konkurencieschopnosť v budúcich rokoch vývoja krajiny. Kľúčovým bodom zostáva prilákať spoločnosti s pridanou hodnotou oproti proexportne orientovaným spoločnostiam podnikajúcim na Slovensku. Zvýšením tokov prílevu PZI do automobilového priemyslu dochádza k nadmernej dominancii jedného priemyslu. Z toho SR získa určitú výhodu, ale na druhej strane sa zvyšuje zraniteľnosť v prípade cyklických výkyvov, ktoré môžu nastať v budúcich rokoch.

3.1.1 Kvalita podnikateľského prostredia SR z pohľadu PZI

Slovensko vzbudzuje pozornosť svojím ekonomickým rastom voči krajinám EÚ. Ekonomický rast Slovenska sa odzrkadľuje v zachovaní dlhodobej tradície v priemyselnom odvetví ako je napríklad strojárstvo, potravinárstvo, elektrochemický, drevospracujúci, chemický a potravinársky priemysel. Z toho dôvodu novodobé priemyselné spoločnosti, ktoré prichádzajú na Slovensko, nájdu dostatočné množstvo kvalifikovaných pracovníkov. V novodobej histórii

ekonomický rast poháňa vo veľkej miere automobilový priemysel, za ktorým stojí predovšetkým prílev priamych zahraničných investícií takých spoločností, ako sú spoločnosti PSA, Volkswagen, KIA Motors a Jaguar Land Rover. Z toho dôvodu automobilový priemysel rastie v značnej miere a krajina nadobúda dominanciu v svetom meradle. Slovenská republika má záujem o podporu produkcie s vyššou pridanou hodnotou vo výskumno-vývojových a technologických centrách. Aktuálne na Slovensku viac ako 32 % etablovaných podnikov realizuje výskumno-vývojové aktivity.³⁷

Konkrétne švajčiarsky podnik Franke a výstavba nového závodu na výrobu kompozičných kuchynských drezov. Firma disponuje tromi fabrikami v Škótsku, Holandsku a na Slovensku. Vedenie spoločnosti sa rozhodlo postaviť jednotné moderné stredisko práve v regióne Strečno. Spoločnosť investovala 37 miliónov eur do nových technológií, vytvorila 400 nových pracovných miest. Investícia priniesla unikátnu produkciu v rámci koncernu Franke s akcentom na automatizačné riešenia a s vlastným vývojom v novom inžiniersko-kompetenčnom centre. Takisto japonská spoločnosť MinebeaMitsumi investovala na zelenej lúke 60 miliónov eur do výstavby nového závodu na výrobu mechatronických pohonných zariadení a elektromotorov pre priemysel vrátane automobilov. Investícia priniesla 1 100 nových pracovných miest. Spoločnosť disponuje vlastným výskumným a vývojovým oddelením nadviazaným priamo na spoluprácu s Technickou univerzitou v Košiciach. *„Cieľom je rozvíjať spoločné výskumné a inovačné aktivity v oblasti elektronicky komutovaných motorov BLDC, inovatívnych pohonných systémov, ako aj systémov na zber energie,“* približuje rektor tejto univerzity Stanislav Kmeť.

Nemecký podnik Brose s investičným zámerom výstavby nového závodu na výrobu mechatronických komponentov pre automobilový priemysel a jeho následne rozšírenie, investoval v prvej časti 43 miliónov eur a v druhej časti 57 miliónov eur. Podnik výstavbou nového závodu zabezpečil 750 nových pracovných miest. Spoločnosť Brose prináša v okrese Prievidza strategický závod zastrešením kompetenčného centra pre všetky fabriky spoločnosti

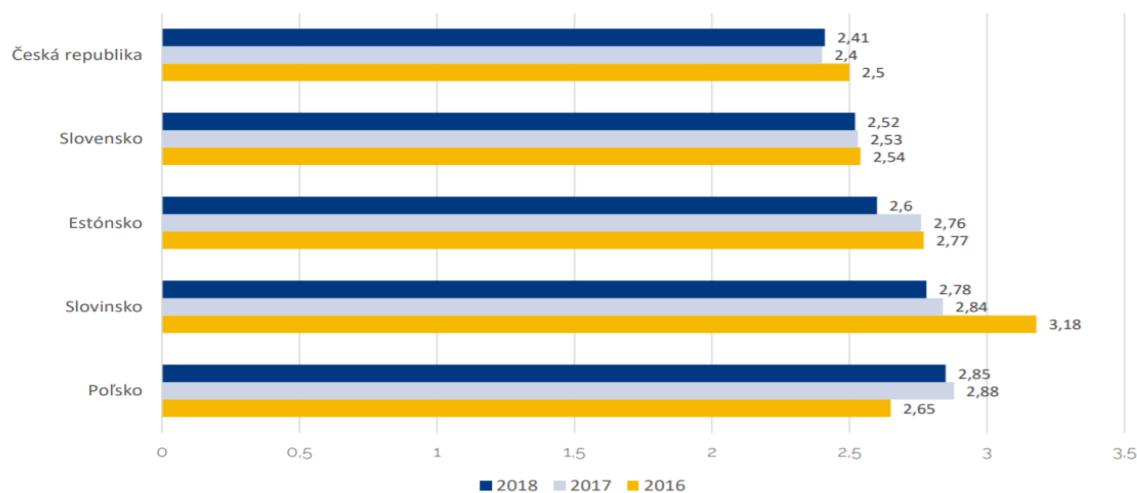
³⁷ SARIO. 2018. *Investujte na Slovensku*. 2018. [online]. [cit. 2018.13.01]. Dostupné na internete: <<http://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku>>.

Brose s vlastným výskumným a vývojovým centrom. Do roku 2025 má spoločnosť záujem vytvoriť 1 700 nových pracovných miest, z toho 200 výskumných inžinierov.³⁸

V meraní atraktívnosti krajiny voči priamym zahraničným investorom sa realizujú viaceré prieskumy. Jedným z nich je Nemecko-zahraničná obchodná komora v SVE2, ktorá sa venuje ekonomickým situáciám a investičnému prostrediu v hostiteľskej krajine, zahŕňa strednú a východnú Európu.

Nasledujúci Graf 9 zobrazuje priaznivé výsledky pretrvávajúce aj za rok 2018, keď si Slovensko udržalo druhé miesto v rámci priaznivých vzťahov so zahraničnými investormi. Prieskum sa uskutočnil v 131 spoločnostiach, ktoré zahŕňali všetky hospodárske odvetvia. 40 % opýtaných plánuje rozšíriť svoje aktivity a postupne registruje nových zamestnancov. Viac ako 63 % spoločností sa prikláňa k pozitívnej odpovedi z pohľadu hospodárskej činnosti na Slovensku, čo zvýšilo nárast o 18 % v porovnaní s rokom 2017. Negatívne túto skutočnosť hodnotia 3 % opýtaných. S lepšou hospodárskou činnosťou ráta 41 % spoločností. Druhá polovica predpokladá nezmenenú hospodársku situáciu.

Graf 9 Najatraktívnejšie krajiny

Prameň: DSIHK. 2018. *Prieskum konjunktúry medzi európskymi investormi na Slovensku*. [online]. [cit. 2018.04.01]. Dostupné na internete: <https://www.dsihk.sk/fileadmin/AHK_Slowakei/Presse/Vysledky_prieskumu_2018.pdf>.

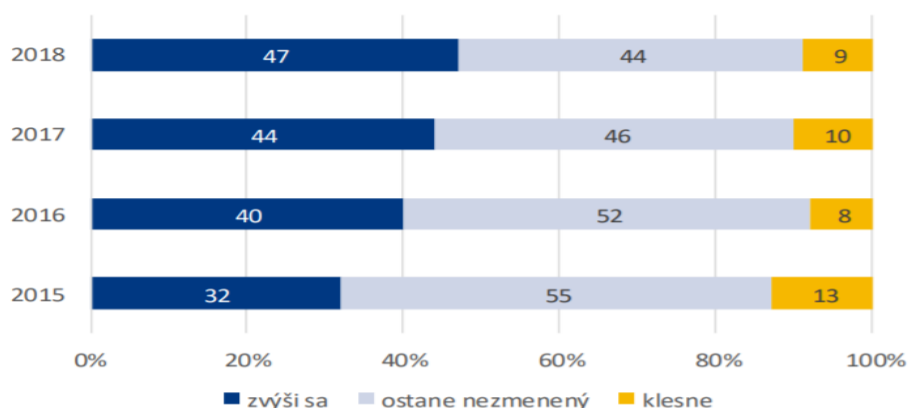
³⁸ KVAŠŇÁK, L. 2018. *Brose masívne zainvestoval v Prievdzi dokazuje, že vieme robiť výskum a vývoj*. [online]. [cit. 2018.06.09]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-35/fabrika-s-vyvojom-ako-kotva-pre-autopriemysel.html>>.

Predpoklady fungujúcej vlastnej spoločnosti vykazujú optimistickéjšie výsledky. 44 % spoločností predpokladalo nárast obchodov, naopak 8 % rátalo s poklesom. V poslednom rade 47 % spoločností predpokladalo nárast pracovníkov a z toho 41 % plánovalo navýšiť svoje investície. Prezident Slovensko-nemeckej obchodnej a priemyselnej komory J. Knie sa vyjadril „*Napriek politickej kríze hodnotia zahraniční investori obchodné vyhliadky prevažne pozitívne. Pri pozitívnom hodnotení súčasnej hospodárskej situácie sme v prieskume zaznamenali desaťročné maximum.*“³⁹

Investori sa zhodujú v názore, že Slovenskej republike vo veľkej miere napomáha členstvo v EÚ, pretrvávajúci záujem pracovníkov podať výkon za mierne náklady, produktivita pracovnej sily, dostupnosť a tvorba kvality zo strany domácich dodávateľov. Ak by firmy mali realizovať rovnakú investíciu na Slovensku a mali by ju uskutočniť druhýkrát a čeliť hospodárskej situácii, ktorá je momentálne nastavená, 80 % firiem by súhlasilo.

Na druhej strane opatrenia, ktoré investori vnímajú negatívne, nezaznamenali zmeny k lepšiemu. Najmä z pohľadu opatrení eliminácie korupcie investori vyjadrili veľkú nedôveru voči inštitúciám, ktoré vykonávajú opatrenia v boji proti korupcii. Téma korupcie dosahuje najhoršie výsledky prieskumu od roku 2004. Rovnako negatívne je vnímaná aj transparentnosť vo verejnom obstarávaní, právna zodpovednosť, podpora z Európskej únie a prístup k verejným príspevkom. Odstupom času spoločnosti pociťujú čoraz väčší nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily.

Graf 10 Prognóza počtu zamestnancov vo vlastnom podniku za rok 2018

³⁹ DSIHK. 2018. *News letters*. [online]. [cit. 2018.04.01]. Dostupné na internete: <https://www.dsihk.sk/fileadmin/AHK_Slowakei/Publikationen/Newsletter/Newsletter_SNOPK_4_18.pdf>.

Prameň: DSIHK. 2018. *News letters*. [online]. [cit. 2018.04.01]. Dostupné na internete: <https://www.dsihk.sk/fileadmin/AHK_Slowakei/Publikationen/Newsletter/Newsletter_SNOPK_4_18.pdf>.

Zo strany realizácie prieskumu krajín strednej a východnej Európy obsadila Česká republika najvyššiu priečku, čím si, ako aj v predchádzajúcich rokoch, udržala prvenstvo. Účastníci vo všeobecnosti vyhodnotili Slovenskú republiku ako druhú najatraktívnejšiu lokalitu spomedzi krajín strednej a východnej Európy. Nasleduje Estónsko a Slovinsko. V prieskume je spolu zahrnutých nasledujúcich 20 krajín, t. j. Poľsko, Lotyšsko, Litva, Chorvátsko, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko, Bulharsko, Macedónsko, Čierna Hora, Rusko, Bosna Hercegovina, Bielorusko, Albánsko, Kosovo a Ukrajina.⁴⁰

Domnievame sa, že k tomu, aby si Slovenská republika udržala svoje pozitívne hodnotenie zo strany súkromných podnikateľov aj naďalej, je potrebné riešiť kľúčové nástrahy, ktoré môžu nastať v blízkej budúcnosti v prípade nedostatočného počtu kvalifikovaných zamestnancov na pracovnom trhu. Priebeh digitalizácie a priemysel zvýši produktivitu práce, to však nemusí stačiť kompenzovať chýbajúce pracovné sily. Na to, aby Slovensko nebolo konkurenčne založené len na nízkych nákladoch, je potrebné vytvoriť predpoklad k tomu, aby domáce podniky produkovali vyššiu konkurencieschopnosť než v súčasnosti, dokázali kooperovať so zahraničnými spoločnosťami, z čoho by spoločne benefitovali všetky zúčastnené strany. Schopnosť domácich podnikov lepšie konkurovať v zahraničných teritóriách by malo zvýšiť celkové toky PZI na Slovensku. Prioritou hospodárskej politiky SR by malo byť zvyšovanie kvality podnikateľského prostredia, podpora investícií do výskumu, vývoj nových technológií a podpora inovatívnych spoločností.

3.1.2 Výhody a nevýhody Slovenskej republiky ako hostiteľskej krajiny

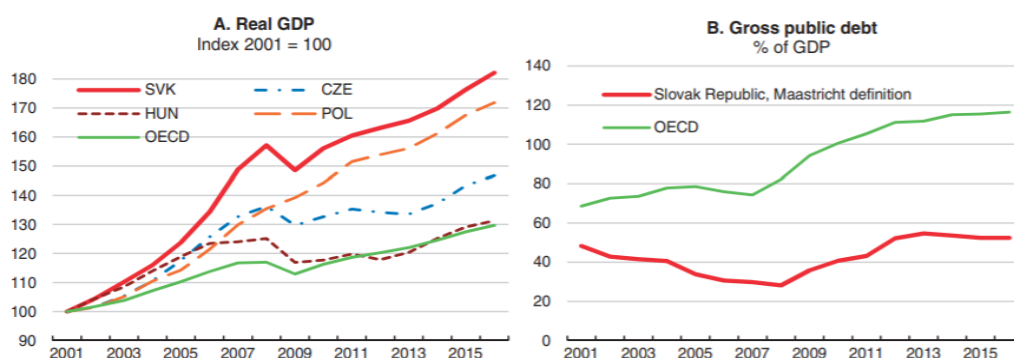
Za rok 2018 Slovensko výrazne vykazuje svoju silu v hospodárskej výkonnosti, potvrdzuje schopnosť presadiť sa v medzinárodnej konkurencieschopnosti. Slovenská republika si udržiava zdravé verejné financie. Rozdiel medzi chudobou a nerovnosťou príjmov nevytvárajú

⁴⁰ DSIHK. 2018. *News letter*. 2018. [online]. [cit.2018.04.01]. Dostupné na internete: <https://www.dsihk.sk/fileadmin/AHK_Slowakei/Publikationen/Newsletter/Newsletter_SNOPK_4_18.pdf>.

rozdiel. Pozitívne zlepšenie môžeme merať v environmentalistike, ceny vytvárajú stabilitu. Na druhej strane riešenie starnutia obyvateľstva bude vyžadovať nesmiernu výzvu pre fiškálnu politiku a udržanie vyššej životnej úrovne.

Ekonomická výkonnosť Slovenska funguje podľa makroekonomických výsledkov a verejných financií dobre. Rast HDP prekročil priemer o 3,5 % v rokoch 2015 – 2016 a z toho dôvodu sa predpokladal pokračujúci rast. V rokoch 2017 HDP dosiahol hodnotu 3,4 % a o rok neskôr 2018 rast 3,9 %. Nezamestnanosť klesla pod 10 %, čo zároveň znamená najnižšiu úroveň nezamestnanosti za 7 rokov. Fiškálna politika vykazuje zdravý rozpočet a deficit prekonal hranicu nižšiu ako 2 % HDP v roku 2016 a verejný dlh predstavoval približne 52 % HDP, čo je hlboko pod hranicou priemeru OECD. Dostatočné množstvo PZI vo veľkej miere prispieva k trvalému rastu životnej úrovne.

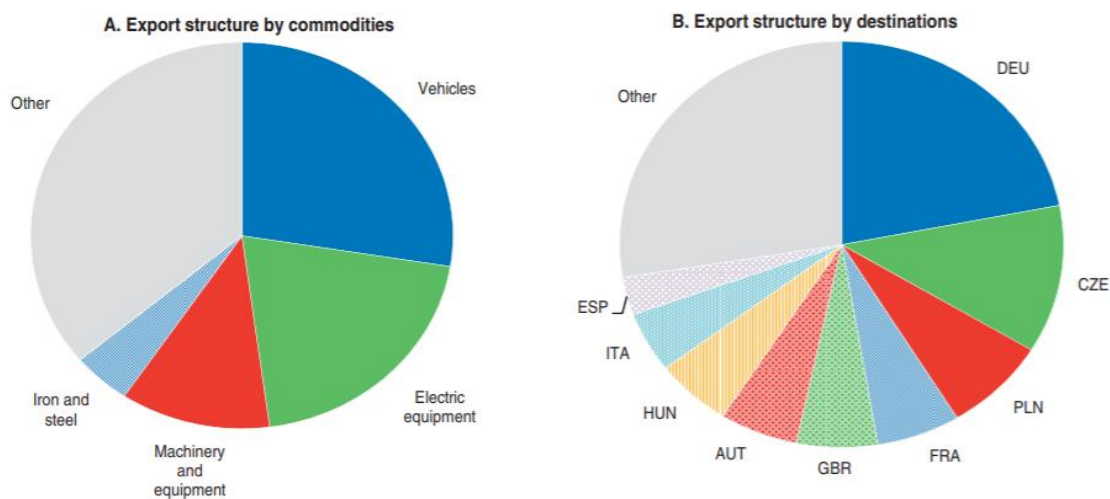
Graf 11 Hrubý domáci produkt

Prameň: OECD. 2017. *Economic Surveys Slovak Republic*. [online]. [cit. 2017.01.06]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/eco/surveys/Slovak%20Republic-2017-OECD-economic-survey-overview.pdf>>.

Národná banka slovenská odhaduje rast HDP v roku 2019 na 4,2 %, pričom predpoklad rastu na rok 2020 sa odhaduje na 4 %. Priame zahraničné investície na Slovensku rastú na základe nízkych úrokových sadzieb a činnosťou kapitálových projektov v automobilovom priemysle s integráciou celosvetových reťazcov prevažne v automobilovom priemysle a montážnych investícií. Tieto spomínané aktivity vo veľkej miere napomáhajú v exportnom vývoze. V nadväznosti na rozširovanie sietí automobilového priemyslu sa predpokladá nárast priamych zahraničných investícií a následne export vyrobených tovarov. V roku 2015 tvoril vývoz automobilov 27 % celkového vývozu zo Slovenska. Odhad výroby automobilov mal v roku 2018 dosiahnuť 1,4 milióna kusov, z toho prevažná časť smeruje do Európskej únie.

Graf 12 Najväčší podiel na slovenskom vývoze predstavujú vozidlá a väčšina exportu smeruje do krajín EÚ

Prameň: OECD. 2017. *Economic Surveys Slovak Republic*. [online]. [cit. 2017.01.06]. Dostupné na internete: <<http://www.oecd.org/eco/surveys/Slovak%20Republic-2017-OECD-economic-survey-overview.pdf>>.

Hlavné pozitíva Slovenska:

- Poloha Slovenska prináša strategickú a geografickú výhodu, pretože krajina sa nachádza v centre Európskej únie.
- Lacná pracovná sila, ktorá spĺňa dobrú kvalifikáciu zamestnancov.
- Stimuly daňových výhod.
- Podpora spolufinancovaniu zahraničných projektov od 20 do 50 % finančných nákladov.
- Potenciál ekonomického rastu.
- Slovensko oficiálne 1. januára 2009 prijalo menu euro.
- Nižšie náklady bývania v porovnaní s európskymi krajinami.

Hlavné negatíva Slovenska:

- Vysoké administratívne a technické prekážky, rôzne požiadavky dovozných licencií, predovšetkým poľnohospodárskych výrobkov, energetiky a surovín.
- Vysoké výdavky za energie, 90 % závislosť energetického importu.

- Krajina ma pretrvávajúce medzery v infraštruktúre, hoci prebehli reformy, ktoré napomáhajú obnove. Slovensko nemá prístup k moru.
- Malá veľkosť domáceho trhu, ktorá ma za následok nízku kúpnu silu.⁴¹

Môžeme konštatovať, že Slovenská republika síce dosahuje rast hrubého domáceho produktu, to ale nezaručuje rast v budúcnosti, pričom môže ísť o posledný vrchol úspechu hospodárskeho rastu. Slovensko je príliš naviazané na automobilový priemysel, o to viac je dôležité diverzifikovať výrobný priemysel a navýšiť ekonomický podiel služieb, prípadne rozvinúť odvetvie v oblasti elektrotechnického priemyslu. Výrazný priestor pre diverzifikáciu predstavuje samotný automobilový priemysel, keďže participuje s úzkym prepojením na iné odvetvia, akými sú elektrotechnika, chemický alebo hutnícky priemysel. To na jednej strane síce podporuje rozvoj hospodárskeho rastu, ale na druhej strane nezabezpečí dostatočnú diverzifikáciu krajiny. Odvetvie nestojí na úspechu alebo neúspechu druhého odvetvia. Preto najlepším možným variantom zostáva vyššia pridaná hodnota s vyššou mierou inovácií, čo by v budúcnosti hospodárstvu SR výrazne pomohlo.

3.2 Bariéry vyššieho prílevu priamych zahraničných investícií

3.2.1 Bariéry podnikateľského prostredia na Slovensku

V prípade porovnania podnikateľského prostredia s konkurenčnými krajinami, môžu byť spozorované viaceré nedostatky s krajinami Európskej únie. Najväčšiu slabinu vytvára nedostatočná flexibilita verejnej správy adekvátnemu plneniu potrieb malým a stredným podnikom, ktorú sprevádza komplikovaná byrokracia a takisto záťaž zo strany vlády a jej nariadení. Viacnásobné reformy legislatívneho prostredia spôsobujú komplikácie pre podnikateľov. Dodržanie nových právnych predpisov je pre spoločnosti zložité a nákladné. Predovšetkým legislatíva, regulačná postupnosť a platobná neschopnosť sú z pohľadu spoločností vnímané s nedostatočnou dôverou.

⁴¹ NORDEATRADE. 2018. *Country profile Slovakia*. 2018. [online]. [cit.2018.06.12]. Dostupné na internete: <<https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/slovakia/investment>>.

Tabuľka 3 Zmeny zákonov pre podnikateľov

Názov právneho predpisu	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Obchodný zákonník	3	1	3	3	2	3
Zákon o daní z pridanej hodnoty	3	2	2	5	1	1
Zákon o daní z príjmov	3	3	6	3	2	5
Zákon o používaní elektrickej registračnej pokladnice	2	2	3	1	1	1
Zákon o správe daní (daňový poriadok)	2	4	4	4	1	2
Zákon o účtovníctve	0	1	2	3	1	2
Zákon o obchodní registri	2	2	2	3	3	3
Zákon o sociálnom poistení	3	5	7	6	7	10
Zákon o zdravotnom poistení	5	3	6	7	5	4
Zákonník práce	2	3	4	3	2	1
Noviel celkom za daný rok	25	26	39	38	25	32
Priemerný počet noviel zákonov v jednom mesiaci	2,08	2,17	3,25	3,17	2,08	2,67

Prameň: vlastné spracovanie podľa: SENEŠI. N. „Ako často sa menili najdôležitejšie zákony pre podnikateľov v roku 2018“ [online] [Cit. 2018-12-31] Dostupné na: <https://www.podnikajte.sk/pravo-a-legislativa/c/4076/category/obchodne-pravo/article/ako-casto-sa-menili-zakony-v-roku-2018.xhtml>

Problémy vytvárajú administratívne postupy a ich zložitosť nariadení vládou Slovenskej republiky. Táto záťaž dokáže ovplyvniť rozhodnutia podnikateľov a bráni prílevu investícií, ktoré by inak napomohli k založeniu alebo rozšíreniu podnikateľských aktivít.

Podľa nášho názoru zmenu nových právnych predpisov je potrebné upravovať v menšou časovom intervale počas roka a zmeny upraviť komplexne, tiež je potrebné dostatočne zvýšiť transparentnosť a zjednodušiť prístup k zdrojom prostredníctvom elektronickej informačnej správy o zmene právnych predpisov. Zlepšiť odbornú kvalitu vedomostí podnikateľov o reguláciách cez kooperáciu so súkromným sektorom. Poskytnúť online právne poradenstvo ohľadom právnych predpisov a ich zmien. Všetko by malo smerovať k tomu, aby bol podnikateľ včas informovaný a dostatočne oboznámený o novele zákonov.

Nárokmi právnej infraštruktúry a inštitúcií sa zaoberá aj Doing Business. Štúdia zastáva bezpečnosť pre menšinových investorov a akcionárov. Poskytnúť spoločnostiam kapitálové financovanie, právne normy, ktoré zahŕňajú ochranu podnikateľských aktivít za osobné. Štúdia Doing Business počas finančnej krízy v roku 2008 preukázala, aké potrebné je zabezpečiť ochranu investorov, ako aj silnejšie vedenie spoločnosti s menším poklesom trhovej hodnoty. Na

druhej strane spoločnosti v krajinách so slabou právnou štruktúrou obsahovali výraznejší pokles trhovej hodnoty.

Štúdie Doing Business analyzujú jedenásť zásadných bodov, akými sú:

- Začiatok podnikania – Administratívne postupy, čas strávený administratívou, náklady a výška minimálneho kapitálu na založenie spoločnosti s ručením obmedzeným.
- Stavebné povolenie – Administratívne postupy, čas strávený administratívou, celkové náklady formálnych úkonov, kontrola kvality a bezpečnostných mechanizmov, schválenie výstavby.
- Zdroje elektrickej energie – Administratívne postupy, čas strávený administratívou, náklady na pripojenie k elektrickej sieti, spoľahlivosť dodávok elektrickej energie a transparentnosť taríf.
- Registrácia majetku – Administratívne postupy, čas strávený administratívou, náklady spojené s prevodom majetku a kvalita správy pozemkov.
- Úvery – Ručenie, transparentnosť informácií.
- Ochrana menšinových investorov – Práva minoritných akcionárov v riadení spoločností.
- Daň – Platby dane, čas strávený administratívou, príspevok odpočtu sadzby dane pre firmy, daňová povinnosť a procesy po podaní.
- Zahraničný obchod – Čas strávený administratívou, náklady na export produktov konkurenčnej výhody, import autodiélov.
- Obchodné zmluvy – Kvalita súdnych procesov, čas a náklady na vyriešenie sporu.
- Platobná neschopnosť – Čas strávený administratívou, náklady, výsledok a miera vymáhania v prípade platobnej neschopnosti v obchodnom styku, funkčnosť právneho rámca pre platobnú neschopnosť.
- Trh práce – Flexibilita v regulácii zamestnanosti a aspekty kvality práce.

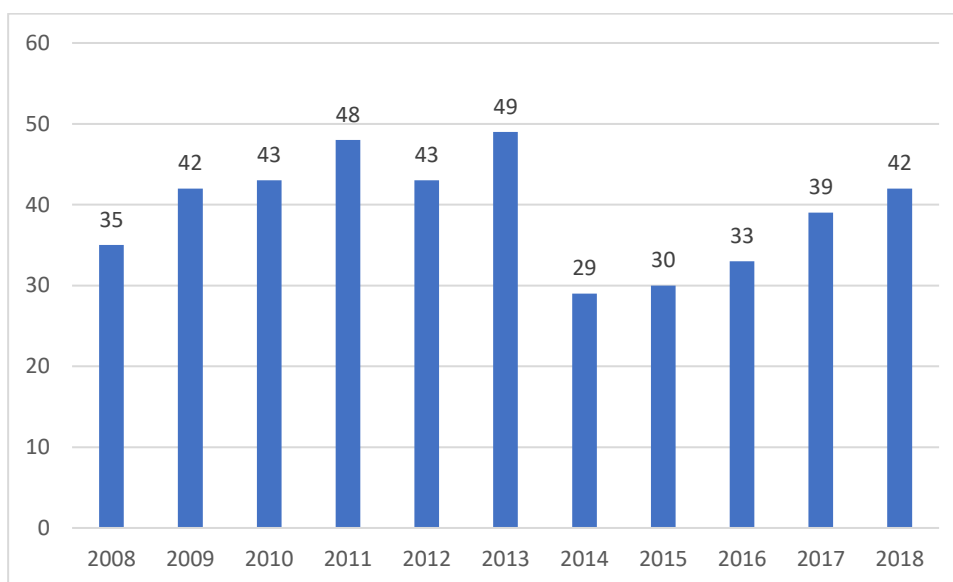
Obrázok 1 Podnikateľské aspekty Doing Business

Prameň: DOING BUSINESS. 2018. A World Bank Group Flagship Report 2018. [online]. [cit. 2018.31.01]. Dostupné na internete: <<http://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>>.

Doing Business meria výsledky na základe 11 bodov, ktoré sú zverejnené na obrázku. Tvoria podskupinu piatich hlavných bodov, ktorými sú: registrácia novej firmy, lokalita, zdroje financovania, riešenie každodenných operácií a podnikateľské prostredie.

Graf 13 Rebríček Doing Business Slovensko

Prameň: vlastné spracovanie podľa TRADING ECONOMICS. „Ease of Doing Business in Slovakia“ [online] [Cit. 2019-01-06] Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/slovakia/ease-of-doing-business>

Na základe najnovšej ratingovej správy Svetovej banky sa Slovensko umiestnilo na 42. mieste zo 190 ekonomík v roku 2018. Výsledok štúdie poukazuje na zhoršenie hodnoty v porovnaní s rokom 2017, keď sa Slovensko umiestnilo na 39. priečke. Doing Business uvádza, že podľa meraní podnikateľského prostredia sa od roku 2008 do roku 2018 Slovensko udržiava v priemere na 39,36. priečke. Pričom v roku 2013 dosiahlo Slovensko najhorší výsledok, a to 49. priečku. Naopak v roku 2014 malo historicky najlepší výsledok – 29. priečku.

Doing Business vyhodnocuje a zverejňuje vládne opatrenia v jednotlivých rokoch, ktoré napomáhajú Slovensku vytvárať jednoduchšie podnikateľské prostredie, ale poukazuje aj na opatrenia, ktoré prinášajú bariéry do podnikateľského sektora. V roku 2009 pri založení spoločnosti Slovensko štvornásobne zúžilo administratívne procedúry do jedného kontaktného miesta, čo malo pozitívny afekt na zníženie nákladov. Následne v roku 2010 Slovensko, ako krajina, ktorá sa vyznačuje prevažnou závislosťou na zahraničnom obchode, efektívne znížila vynaložené aktivity kontrol s obchodovaním cez štátne hranice náhradou za elektronický systém pre colnú správu. V roku 2011 znížila maximálnu dobu zamestnaneckých zmlúv na dobu určitú v rámci regulácie na trhu práce. V roku 2012 bola vytvorená reforma, ktorá zlepšila kreditný informačný systém na základe novely zákona, ktorá zabezpečuje právo dlžníka kontrolovať svoje údaje. Rok 2013 priniesol viacero reforiem, ktoré obsahujú jednoduchšiu administratívu pri žiadosti o registráciu obchodných licencií, dane z príjmu a zdravotného poistenia, ktoré sú distribuované z jedného miesta. Jednoduchšia platba daní pri elektronickom podávaní a následnom príspevku na sociálne a zdravotné poistenie. Ďalej zjednodušenie samotného zmluvného vzťahu, ktorý obsahuje niekoľko zmien v občianskom súdnom poriadku. Hlavným cieľom zmeny je jednoduchšie a rýchlejšie konanie a takisto eliminácia obštrukčných zámerov účastníkov konania. Tiež zlepšenie konkurzných procesov novým vymedzením obsahu úloh vo vzťahu právomoci veriteľov a správcov, zlepšenie práv zo strany veriteľov a opatrenia predfinancovania, reštrukturalizácia konkurzného konania. Slovenská republika predĺžila trvanie pracovných zmlúv na dobu určitú, následne zrušila oznamovacie povinnosti tretím osobám a znížila náklady prepustenia zamestnanca. V roku 2014 sa prezentovala vo väčšej miere negatívnym smerom. Novým žiadateľom sťažila podmienky pri založení spoločnosti s ručením obmedzeným, aj vďaka zvýšeniu dane pre podniky a sadzby dane z príjmu právnických osôb. Nasledovala úprava oceňovania hodnoty pozemkov. Opätovná úprava znížila dĺžku trvania pracovných zmlúv na dobu určitú. Legislatíva znovu zaviedla požiadavku na oznámenie tretej strany pri ukončení pracovnej zmluvy. Znovuzavedenie povinnosti odstupnej platby pre

zamestnancov s viac ako 2-ročnými pôsobením v spoločnosti a následne zvýšenie minimálnej mzdy. V rokoch 2015 skrátila administratívu žiadateľov o podnikanie v registri na okresom súde a zrušila poplatok na overenie podpisov u notára. Zavedením novej legislatívy o ochrane osobných údajov napomohla Slovenská republika zlepšiť svoj kreditný informačný systém. V roku 2016 zlepšila úkony spojené v procese založenia podniku registráciou, ktorá je realizovaná z jedného miesta. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky prostredníctvom webovej stránky zverejnilo Databázu nástrojov verejných inštitúcií. Stránka podnikateľom uľahčuje komunikáciu s orgánmi verejnej správy, poskytuje prehľad potrebných informácií. Databáza je určená pre malých a stredných podnikateľov a tiež pre začínajúcich podnikateľov.⁴²

Platcom daní sa zjednodušil proces zaevidovaním elektronického systému a platby pre DPH, z čoho sa zaplatili dane so zníženou sadzbou z príjmov právnických osôb a odpočtom zdravotného poistenia. Pokrok v roku 2017 môžeme pripísať plateniu daní jednoduchším systémom a zároveň menej nákladne na základe zníženia dane z motorových vozidiel a počtom platieb dane z majetku. Slovenská republika v roku 2019 uľahčila uzatváranie zmlúv prostredníctvom elektronickej služby.⁴³

Aj keď si Slovensko v najnovšom rebríčku Doing Business pohoršilo z 39. priečky v roku 2017 na 42. priečku v roku 2018, samotné nastavenie jednoduchosti podnikania na Slovensku sa nezhoršilo, zníženie priečky spôsobili skôr výraznejšie úpravy zákonov v zahraničných krajinách než na Slovensku. Podnikateľské prostredie majú zlepšiť pripravované reformy, ktoré majú zvýšiť rýchlosť spracovania žiadosti do obchodného registra z jedného kontaktného miesta. V prípade, ak porovnáme Slovensko s európskym priemerom, Slovensko obsadzuje horšiu pozíciu hodnotí rebríčka. Podnikatelia majú predovšetkým problém v úplnom začiatku. Zhoršená je možnosť získania úveru. Na druhej strane novým zákonom sa zjednodušilo získanie stavebného povolenia. Napriek uskutočneným úpravám zostáva vybavenie stavebného povolenia

⁴² REZÁKOVÁ, V. 2016. *Podnikatelia, jedným kliknutím objavte všetky možnosti, ktoré sa vám ponúkajú na podporu vášho biznisu*. [online]. [cit. 2016.12.04]. Dostupné na internete: <<https://www.podnikajte.sk/start-podnikania/c/2652/category/podporapodnikania/article/podnikatelia-moznosti-podpory.xhtml>>.

⁴³ WORLD BANK. 2019. *Business reforms in Slovak Republic*. 2019. [online]. [cit.2019.01.01]. Dostupné na internete: <<http://www.doingbusiness.org/reforms/overview/economy/slovakia>>.

naďalej komplikované. Práve stavebné povolenie je pre podnikateľov na Slovensku považované za najväčšiu záťaž zo všetkých hodnotených kritérií.⁴⁴

Cena stavebného povolenia je pomerne nízka, ale samotné povolenie trvá dlhú dobu. Podľa priemeru vysoko príjmových štátov OECD, Slovensko získava horšiu priečku práve za pretrvávajúce obdobie získania stavebného povolenia, keďže na počet dní trvá 286 oproti priemeru krajín OECD s počtom 152 dní. Náklady sprostredkovania sú nízke, tvoria 0,1 % oproti priemeru OECD, tam ide o 1,6 %. Presadzovaná zmena zákona síce umožňuje skrátenie lehoty k získaniu stavebného povolenia, ale len na investičné projekty a projekty infraštruktúry. Zmenu úpravy má zmeniť pripravovaný zákon.⁴⁵

Podľa publikácie Svetovej banky pod záštitou organizácie Doing Business 2019 skončilo Slovensko na 42. priečke spomedzi 190 krajín. Pred tromi rokmi Slovensko skončilo na 29. priečke. Analýza Doing Business vyzdvihuje aplikovanie nových elektronických služieb štátu, ktoré zjednodušujú vymáhanie kontraktov. Najlepšie postavenie Slovenskej republiky hodnotí pri zahraničnom obchode obsadením 1. priečky a registráciou nehnuteľností získaním 9. priečky. Na druhej strane negatívne hodnotí vydanie stavebných povolení (143. priečka) a komplikovanú administratívu pri začatí podnikania (127. priečka). Pri administratívnej náročnosti platby dane Slovensko obsadilo 48. priečku.⁴⁶

3.2.2 Najpodstatnejšie bariéry prílevu investícií a ich prekonanie

- Viacnásobné úpravy právnych predpisov vytvárajú záťaž pre firmy práve z hľadiska dodržiavania zákonov, zvyšujú náklady a daná úprava právnych predpisov spôsobuje regulačné a legislatívne kroky, ktoré nie sú dostatočne priaznivé pre

⁴⁴ ZÁBORSKÝ, J. POLÁŠ, M. LEHUTA, M. 2017. *V Doing Business je Slovensko horšie než priemer EÚ*. [online] [Cit. 2017-11-08] Dostupné na: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-45/v-doing-business-je-slovensko-horsie-nez-priemer-eu.html>>.

⁴⁵ EURÓPSKA KOMISIA. 2017. *Správa o krajine za rok 2017 – Slovensko*. [online]. [cit. 2017.22.02]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-slovakia-sk_0.pdf>.

⁴⁶ TURZA R. 2018. *Lahšie ako na Slovensku sa podniká aj v Rwande. Ciele vlády sú však ambiciózne*. [online]. [cit. 2017.22.02]. Dostupné na internete: <<https://finweb.hnonline.sk/zahranicna-ekonomika/1835274-lahsie-sa-podnika-v-rwande-ako-u-nas>>.

spoločnosti. Nepriaznivé elektrotechnické verejné služby sú vo veľkej miere neprehľadné a vytvárajú bariéry v komunikácii medzi verejnými orgánmi a spoločnosťami. Rovnako negatívne pôsobí vnímanie zneužívania protekcie a korupcia prevažne v štátnych orgánoch verejného obstarávania.

- Pretrvávajúce problémy v súdnictve z celkového hľadiska fungovania. Postupom času súdnictvo na Slovensku dosiahlo zlepšenie, na druhej strane pracovná záťaž zostáva vysoká. Slovenská republika potrebuje kompletnú reformu nastavenia samotného systému súdnictva. Naďalej pretrvávala nedôvera nezávislosti súdnictva.
- Klesajúca dostupnosť relevantných zamestnancov a dostupnosť dostatočne skúsených manažérskych pracovníkov predstavuje čoraz narastajúcejší problém zo strany podnikov. Tlaky viacerých pracovných ponúk spôsobujú fluktuáciu a oživenie na Slovenskom trhu práce. Na základe oficiálnych zdrojov je na Slovensku voľných približne 40 000 pracovných miest. Personálne agentúry predkladajú vyššie množstvo. Začlenením duálneho vzdelávania do praxe začalo v roku 2015, no výsledky prínosu z časového hľadiska nie je možné vyhodnotiť.⁴⁷

Súhlasíme s návrhom štúdie Doing Business – k tomu, aby Slovenská republika prosperovala v podnikateľskom prostredí, je potrebné upraviť jednotlivé reformy, akými sú predovšetkým zjednodušiť proces registrácie platcu DPH, skompletizovať jednotlivé kroky po zápise z obchodného registra do procesu registrácie, vytvoriť jednotný online proces pre založenie spoločnosti, zjednotiť proces na získanie povolení a stanovísk od jednotlivých úradov, hodnotenie súdnych procesov za účelom skrátiť časové lehoty a znížiť počet nevybavených prípadov. Uvedené reformy dokážu napomáhať podnikateľom skrátením časovej lehoty na vybavenie, čo by podnikateľskému prostrediu pomohlo zvýšiť pracovnú aktivitu.

3.3 Podpora priamych zahraničných investícií zo strany štátneho sektora

Samotné rozhodnutie investora o umiestnení investičného zámeru ovplyvňujú viaceré faktory. Jednou z možností je objem a štruktúra dostupných investičných stimulov. Jednotlivé

⁴⁷ EUR-REX. 2017. *Pracovný dokument útvarov komisie*. [online]. [cit. 2017-27-02]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52017SC0090R%2801%29>>.

regióny Slovenskej republiky sa vyznačujú výraznými rozdielmi atraktivnosti. Z toho dôvodu sú štátne investičné stimuly rozdelené vyššou finančnou dotáciou prioritne v menej rozvinutých regiónoch. Práve investičné stimuly sú nástrojom, ktorým sú zahraniční investori stimulovaní umiestniť svoje prevádzky v menej rozvinutých regiónoch s vyššou mierou nezamestnanosti. Zahraničné investície by mali vytvoriť nové pracovné miesta v regióne, poskytnúť nové príležitosti pre absolventov, tvoriť subdodávky od miestnych spoločností. Druhým dôležitým cieľom Slovenskej republiky je zatriktívniť zahraničné investície s vyššou pridanou hodnotou.

Podporu štátnych stimulov pre zahraničných investorov rozdeľujeme do troch častí. Prvou je priemyselná výroba, druhou časťou sú technologické centrá a poslednou kategóriou sú centrá podnikateľských služieb. Každá forma z uvedených troch častí je potrebná k zabezpečeniu definícií vlastných podmienok k tomu, aby došlo k získaniu investičnej podpory zo strany štátu. Konkrétne investičné stimuly rozdeľujeme na: dotácie vo forme dlhodobého hmotného a nehmotného majetku, zníženie platby dane z príjmu, podpora v rámci rozvoja pracovného trhu tvorbou nových pracovných miest, nižšia peňažná hodnota prevodu nehnuteľného majetku, prípadne nájmu v porovnaní s reálnou trhovou cenou.⁴⁸

3.3.1 Investičná pomoc na Slovensku

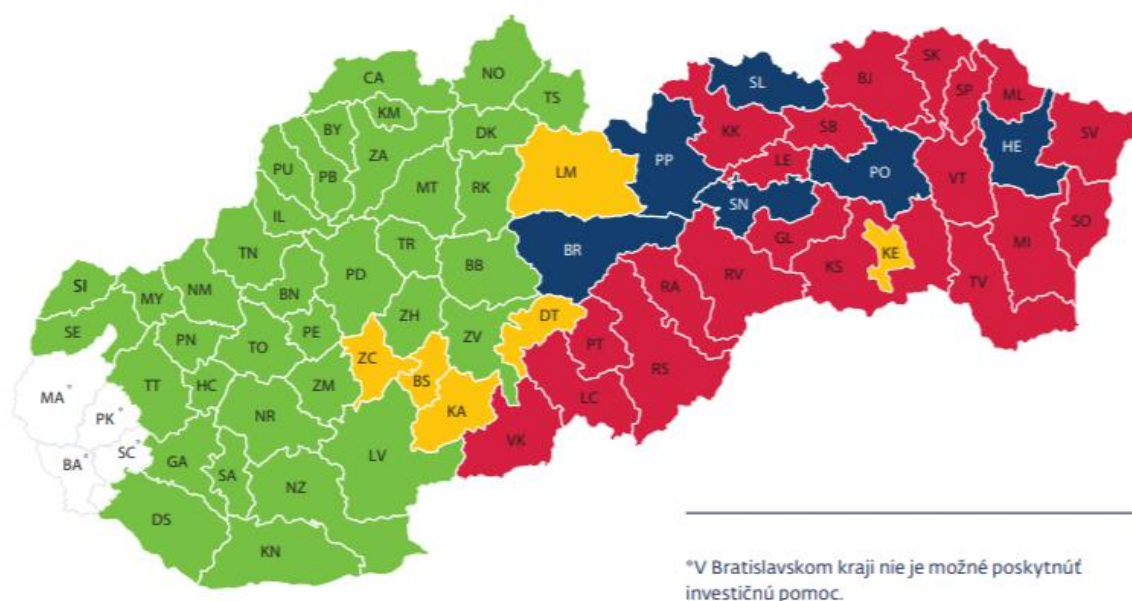
Poskytnutie investičných stimulov nezávisí od právnych nárokov, ale od individuálneho rozhodnutia investičných projektov. Štátne stimuly môžu získať nielen nové prevádzky, ale aj etablované spoločnosti zamerané na priemyselnú výrobu, centrá podnikových služieb, technologické centrá, kombinácia priemyselnej výroby a technologických centier. Preplatenie nákladov investora od štátu v rámci investičnej pomoci sa zarátava nasledovne: nákup/prenájom pozemkov a budov, kúpa nových technologických zariadení, strojárske vybavenie, nákup patentov, certifikovaných licencií, know-how, preplatenie mzdových nákladov za nové pracovné miesta počas 2 rokov. K tomu, aby investor mohol čerpať investičné stimuly, je potrebné dodržať časový harmonogram. Investor má na realizáciu projektu od 3 do 5 rokov. V prípade, ak ide o nové pracovné miesta, investor má na ich vytvorenie 6 rokov. Nárok na investičný stimul

⁴⁸ SARIO. 2018. *Štátna pomoc*. [online]. [cit. 2018-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/statna-pomoc>>.

je podmienený podaním žiadosti o investičnú pomoc na Ministerstve hospodárstva. Po odsúhlasení žiadosti o investičnú pomoc môžu začať práce na projekte.

„V prípade projektov priemyselnej výroby existujú podmienky minimálnej výšky investície, podielu nového technologického zariadenia na oprávnených nákladoch a tvorby nových pracovných miest v závislosti od miery nezamestnanosti v danom okrese, žiadanej formy investičnej pomoci a príslušnosti projektu k prioritnej oblasti sektorovej špecializácie. V prípade expanzií existuje povinnosť nárastu výroby alebo tržieb minimálne o 15 %.“⁴⁹

Graf 14 Rozdelenie okresov SR na základe miery nezamestnanosti

Prameň: SARIO. 2019. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2019.02.28]. Dostupné na internete: < [pdf https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-2019-02-28-SVK.pdf](https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-2019-02-28-SVK.pdf) >.

⁴⁹ SARIO. 2018. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2018.09.11]. Dostupné na internete: < <https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-SVK-2018-11-09.pdf> >.

Tabuľka 4 Rozdelenie okresov SR na základe miery nezamestnanosti

		Min. výška investície	Min. výška investície	Min. výška investície/ počet nových prac. miest	Min. výška investície
	Minimálny podiel nových technológií na investícii	Dotácia**	Úľava na dani z príjmov	Príspevok na novovytvorené pracovné miesta	Nájom/predaj nehnuteľnosti za zvýhodnenú cenu
A	60%	iba pre prioritné oblasti	6 mil. €	neposkytuje sa	6 mil. €
B	50%	30 mil. €	3 mil. €	3 mil. €/200	3 mil. €
C	40%	20 mil. €	1,5 mil. €	1,5 mil. €/100	1,5 mil. €
D	30%	1 mil. €	0,2 mil. €	0,2 mil. €/20	0,2 mil. €

Prameň: SARIO. 2019. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2019.02.28]. Dostupné na internete: < pdf <https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-2019-02-28-SVK.pdf>>.

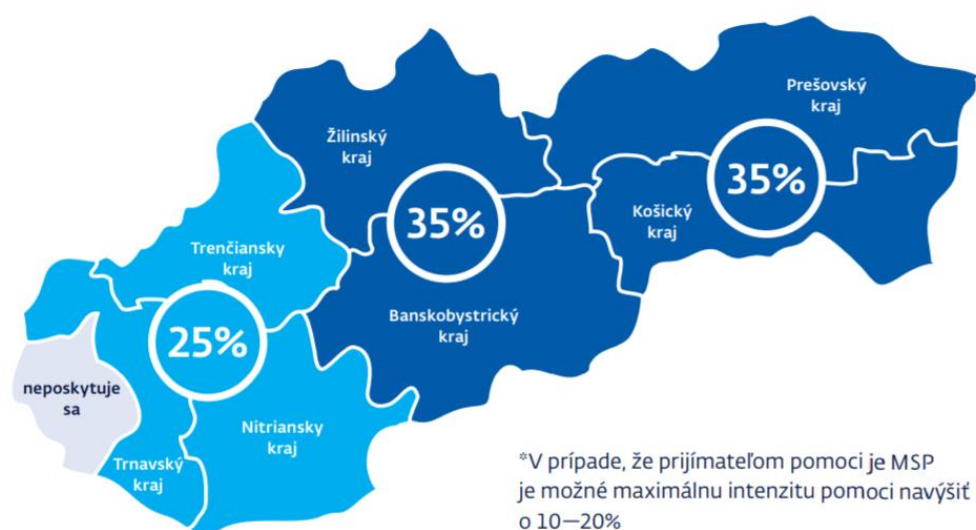
Technologické centrá a centrá podnikových služieb v rámci realizácie investičných projektov majú možnosť získať finančnú pomoc na základe podmienky a tou je minimálna výška investície, ktorá obsahuje rast nových pracovných ponúk z minimálneho násobku mzdy a jej následné vyplácanie novým prijatým uchádzačom. Finančnú pomoc ovplyvňuje forma žiadosti realizácie projektu v sektorovej špecializácii.

Tabuľka 5 Minimálne podmienky pre projekty technologických centier – Vid. Prílohe č. 1

Tabuľka 6 Minimálne podmienky pre projekty technologických služieb – Vid. Prílohe č. 2

Kombinácia centra podnikových služieb, technologických centier a priemyselnej výroby zahŕňa najvyšší príspevok investičných stimulov zo strany štátu z oprávnených nákladov, ktoré sú zvýhodnené a o ktoré môžu investori žiadať. Bratislavský kraj je jediný zo všetkých krajov Slovenskej republiky, ktorý neposkytuje žiadny investičný stimul.

Obrázok 2 Maximálne intenzity investičnej pomoci

Prameň: SARIO. 2019. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2019.02.28]. Dostupné na internete: < pdf <https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-2019-02-28-SVK.pdf>>.

Hlavným cieľom Slovenskej republiky v rámci rozvoja a podpory investičnej pomoci v technologických centrách a v priemyselnej výrobe je výroba poľnohospodárskych výrobkov, chemická výroba, farmaceutika, optická a elektronická výroba, strojárstvo, automobilový priemysel. Projektové centrá zahŕňajú finančný sektor, informačné technológie a manažment.⁵⁰

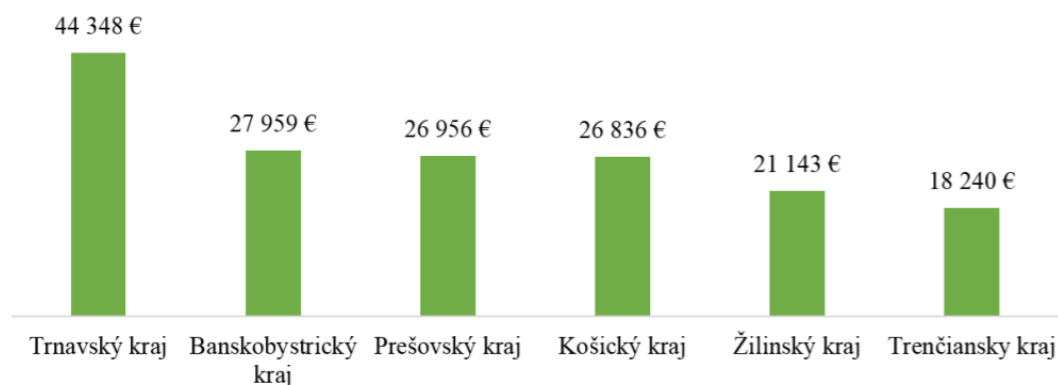
Za rok 2017 vláda Slovenskej republiky vyčlenila 83 945 520 eur pre podporu investičných stimulov. Na Slovensku získalo podporu 15 spoločností a v porovnaní s rokom 2016 vyčlenená čiastka predstavuje dvojnásobný nárast, v percentuálnej hodnote čiastka vyčlenených stimulov predstavuje nárast o 40 %. Štátne investične stimuly boli rozdelené na dve časti. Prvou je priemyselná výroba, ktorá na základe štátnej investičnej podpory vytvorila 2 982 nových pracovných miest v percentuálnej hodnote 98 %, z čoho štátne investične náklady tvorili 82 465 096 eur. Druhá časť bola zameraná na rozvoj vedecko-technickej podpory, z čoho reálny výsledok tvorby nových pracovných miest predstavoval 2 %. To v prepočte znamená 74 nových zamestnancov. Čiastka štátnych stimulov dosiahla sumu 1 480 424 eur. Za rok 2017 podalo žiadosť o investičné stimuly k rozšíreniu napredujúcej výroby 67 % spoločností. Export

⁵⁰ SARIO. 2018. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2018.10.07]. Dostupné na internete: <<http://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-SVK-2018-07-10.pdf>>.

výrobkov presahujúci 90 % sa predpokladá v 70 % súkromných podnikov, ktoré čerpali štátne investičné stimuly. Investičné dotácie získalo 27 % spoločností registrovaných so slovenským vlastníctvom, 53 % spoločností s európskym vlastníctvom a 20 % s ázijským. Štátne investičné dotácie za rok 2017 predstavovali sumu 43 520 716 eur v celkovom percentuálnom objeme 52 % na obstaranie hmotného investičného majetku a nehmotného investičného majetku. Daňové úľavy dosiahli 47 % podiel. Z toho 1 % v sume 688 004 eur bol vyčlenený príspevok k novým pracovným miestam.

Cena štátneho príspevku na jedno pracovné miesto je 5 400 eur. Konečná cena štátnych stimulov na jedno pracovné miesto dosahovala priemernú výšku 45 088 eur. Cenu štátnej podpory pracovného miesta medzi jednotlivé kraje dosahuje rozdiely. V Trnavskom kraji cena pracovného miesta dosiahla o 1,4-násobne drahší výsledok v porovnaní s Prešovským krajom.

Graf 15 Výška investičnej dotácie v rámci kraja

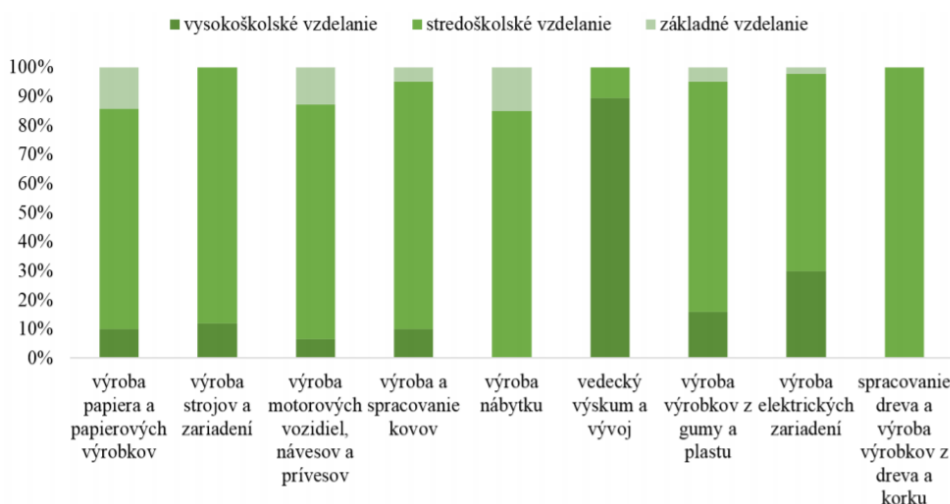

Prameň: INESS: „Investičné Stimuly v roku 2017“ [online] [Cit. 2018-01-01] Dostupné na: https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2018/int_1-2018_investicne_stimuly.pdf

Štátne stimuly pre podporu nových pracovných miest tvoria 72 % pre zamestnancov so stredoškolským vzdelaním, 22 % s vysokoškolským a len 5 % so základným vzdelaním. Najväčší objem investícií vyžadujú zamestnanci s vysokoškolským vzdelaním v odbore vedy a výskumu. Zamestnanci so stredoškolským vzdelaním vo väčšej miere obsadzujú pozície v strojárstve. Pritom k výrobe motorových vozidiel postačovalo základné vzdelanie. Možno uviesť prípad spoločnosti Brose v Prievidzi, ktorá požiadala o rozšírenie výroby mechatronických komponentov pre automobilový priemysel. Celkové investičné náklady nového závodu predstavovali 57 miliónov eur, z toho štátna podpora formou stimulu bola vo výške 8,1

miliónov eur. Podnik Brose vytvorí 960 pracovných miest. Spoločnosť Miba, podnikajúca vo výrobe autodiélov, investuje 14,5 miliónov eur do nového výrobného závodu vo Vrábľoch. Investícia rozšíri výrobu komponentov pre prevodovky a brzdy, vytvorí 160 pracovných miest, pričom štát sa podieľa investičným stimulom vo výške 3,2 miliónov.⁵¹

Graf 16 Priemerná investičná dotácia pre vytvorenie pracovného miesta podľa odvetvia

Prameň: INESS: „Investičné Stimuly v roku 2017“ [online] [Cit. 2018-01-01] Dostupné na: https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2018/int_1-2018_investicne_stimuly.pdf

Pri štátnej investičnej podpore k tvorbe nových pracovných miest dochádza k mzdovým rozdielom v rámci vzdelania. Napríklad zamestnanec s vysokoškolským vzdelaním pracujúci v súkromných podnikoch v odbore veda a výskum. Súvisiace mzdové náklady predstavujú sumu 1 670 eur. Tieto súkromné firmy majú zamestnať až 90 % zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním. Na druhej strane súkromné spoločnosti podnikajúce v drevospracujúcej výrobe, ktoré majú zamestnať 100 % pracovníkov so stredoškolským vzdelaním, získajú najnižšiu priemernú hrubú mzdu v sume 550 eur.

⁵¹ SYMSITE. 2019. *Ekonomika dnes*. [online]. [cit. 2019.02.06]. Dostupné na internete: <<https://biztweet.eu/article/4033-brose-caka-dalsie-rozsirenje-planovana-faza-vytvori-skoro-tisicku-miest>>.

Tabuľka 5 Štátna dotácia v menej rozvinutých regiónov Slovenska

Rozdelenie stimulov podľa okresov v roku 2017				
Okres	Evidovaná nezamestnanosť 1/2017	Počet stimulov	Suma	Pracovné miesta
Trnava	3,34%	1	18 626 162 €	420
Trenčín	4,15%	1	802 574 €	44
Martin	4,62%	1	677 850 €	30
Žilina	5,92%	1	3 900 000 €	240
Košice IV	6,67%	1	19 250 000 €	1100
Čadca	7,24%	1	5 900 000 €	240
Žiar n. Hronom	8,66%	1	6 195 000 €	210
Prešov	10,48%	2	21 340 021 €	569
Lučenec	14,98%	1	910 319 €	40
Košice- okolie	16,10%	1	1 075 000 €	43
Rožňava	21,28%	2	4 076 994 €	80
Rimavská Sobota	24,97%	2	1 191 600 €	40

Prameň: INESS: „*Investičné Stimuly v roku 2017*“ [online] [Cit. 2018-01-01] Dostupné na: https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2018/int_1-2018_investicne_stimuly.pdf

V roku 2015 nastala zmena zákona a následnej úpravy stimulov ohľadom podpory slabšie rozvinutých okresov. Investície v roku 2017 v menej rozvinutých regiónoch dosahovali 16 % objemu investičných stimulov. Investičné stimuly nových pracovných miest v konkrétnych okresoch dosiahli 27 %. Najväčšiu podporu majú možnosť využiť zamestnanci so stredoškolským vzdelaním, a to 90 %. Štát podporuje nové pracovné miesta v slabšie rozvinutých regiónoch, priemerná čiastka tvorí rozdiel v porovnaní s rozvinutejšími regiónmi takmer o 4 500 eur. V konečnom výsledku môžeme vidieť tok štátnych investičných stimulov k podpore nových pracovných miest v okresoch, kde evidencia nezamestnanosti dosiahla nižšie percentá evidovaných ako priemer zvyšku Slovenskej republiky.⁵²

Sme presvedčení, že investičné stimuly je potrebné navýšiť. V porovnaní s V4 má Slovensko najnižší investičný stimul v objeme 0,47 % HDP, pričom investičné stimuly by mali

⁵² INESS. *Investičné Stimuly v roku 2017*. [online]. [cit. 2018-01-01]. Dostupné na internete:< https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2018/int_1-2018_investicne_stimuly.pdf>.

byť určené výlučne pre región južného a východného Slovenska, keďže tu pretrváva situácia s veľkým množstvom nezamestnaných. O to výhodnejšie investičné výhody sú potrebné oproti západnému regiónu. Zásadným bodom je zlepšiť podnikateľské prostredie. SR nedokáže dostatočne konkurovať štátom, akými sú Poľsko, Česko, Maďarsko a Rumunsko v rámci konkurenčných výhod vo forme stimulov, preto je potrebné hľadať iné varianty atraktívnosti, akými sú podnikateľské prostredie, výška zdanenia, kvalifikovaná pracovná sila. Aktuálne prostredie na trhu SR si vyžaduje odlišné investičné stimuly ako pred 10 rokmi, nezamestnanosť na Slovensku klesla pod 6 %, o to viac je potrebné sa špecializovať na určitý druh štátnych investičných investícií. Záujem podporovať také investície, ktoré už nebudú len o montážnych dielnach, ale o vysoko sofistikovaných a inovatívnych technologických centrách dlhodobých investícií. Približne 50 % priamych zahraničných investícií na Slovensku nepredstavujú nové projekty, ale ide o rozširovanie výroby investorov podnikajúcich na Slovensku. Štát by mal klásť dôraz na podporu investícií s vyššou pridanou hodnotou, investori budú mať o to väčší problém odísť zo SR, ak aby to neboli montážne dielne, ale vysoko sofistikované výroby.

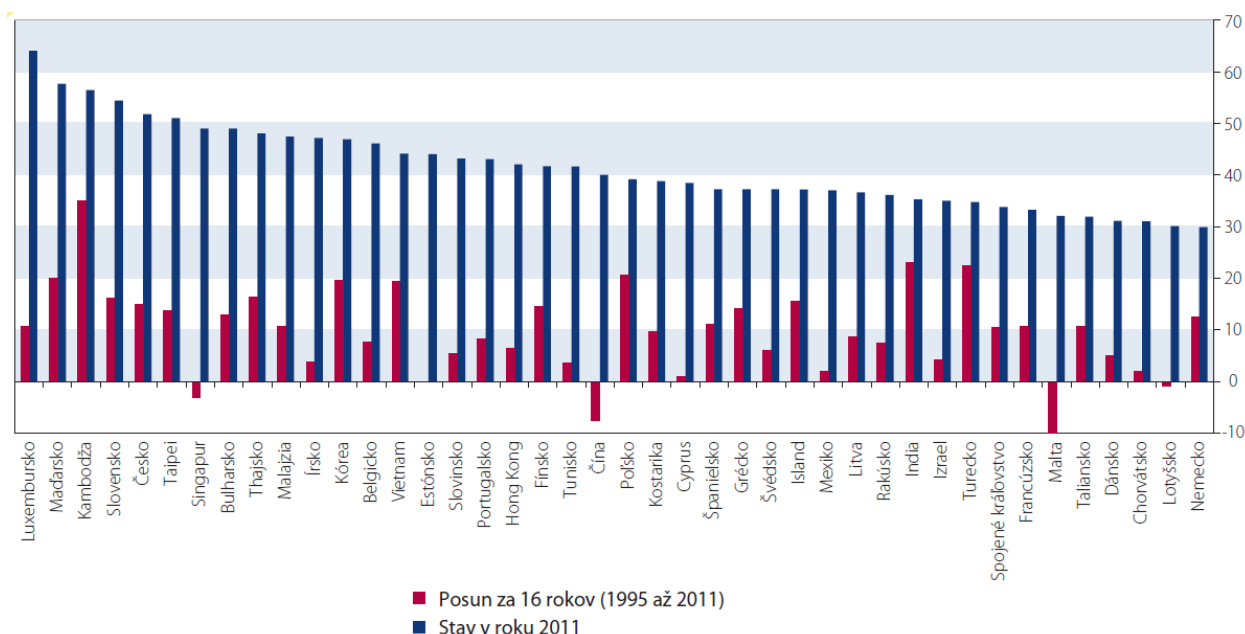
3.4 Atraktivita Slovenska v intenciách jeho zapojenia do Industry 4.0

„Slovensko je krajinou masívneho vývozu. Reálny objem tovarov a služieb, ktorý od nás kupuje zahraničie, minulý rok dosiahol takmer hodnotu celého hrubého domáceho produktu (HDP) Slovenska. V Európe sú exportne výkonnejšími – v pomere k svojmu HDP – už len malé ostrovné krajiny Malta a Írsko a 'ostrov služieb na export' Luxembursko. Výroba vyvážaných tovarov je náročná na dovoz, preto aj objem dovozu je značný. Celkový obrat obchodovania so zahraničím (súčet vývozu a dovozu, ktorým sa vyjadruje otvorenosť ekonomiky) v roku 2018 dosiahne dvojnásobok objemu slovenského HDP. Vysoká miera exportnej výkonnosti a otvorenosti Slovenska je výsledkom jeho účasti v globálnych hodnotových reťazcoch.“

Databáza TiVA (Trade in Value Added) podrobnejšie skúma GVC Globálny hodnotový reťazec v spolupráci s OECD a WTO. Analýza podrobnejšie poukazuje na nadštandardnú exportnú výkonnosť Slovenska, ktorú si nezabezpečuje vlastnou silou. Viac ako polovičnú časť exportného tovaru tvorí zahraničná pridaná hodnota, ktorá je k nám dovezená. Podľa hlavného ekonóma Ministerstva financií SR Biswajit Banerjee je *“podiel pridanej hodnoty vývozu automobilového odvetvia na Slovensku nižší ako priemer za export celkovo. Máte tu Jaguar,*

máte Volkswagen, ale nikto sa nepýta, koľko pridanej hodnoty takéto priemyselné podniky prinášajú“.⁵³

Graf 17 Zahraničná pridaná hodnota národného vývozu tovarov v %

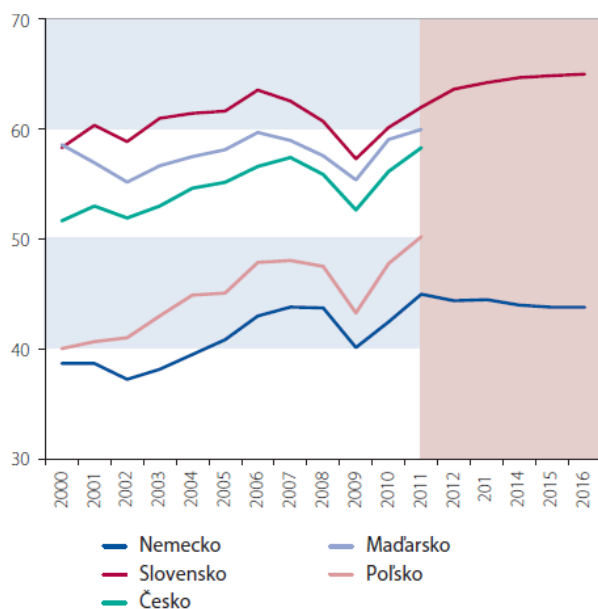
Prameň: NBS. 2017. *Slovensko v európskych a globálnych hodnotových reťazcoch*. [online]. [cit. 2017.03.06]. Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2017/03-2017/Biatec_17_03_06vladova.pdf>.

Graf 17 zobrazuje vrchné priečky, na ktorých sa Slovensko umiestnilo z dôvodu dovozu zahraničnej pridanej hodnoty štyroch priemyselných odvetví, ktorými sú výroba rafinérskych ropných produktov, základné kovy, elektronické zariadenia a automobilový priemysel. Právě tieto štyri odvetvia sa vo veľkej miere podieľajú na hrubom exporte tovarov, podiel predstavuje 40 %, z čoho sa formuje zahraničný obchod prostredníctvom dodávateľsko-odberateľských väzieb slovenskej ekonomiky, avšak neprispieva k tvorbe domácej pridanej hodnoty. Domáca pridaná hodnota slovenského vývozu bola najslabšia v troch zo štyroch spomínaných odvetví v rámci regiónu. Slovensko potrebovalo k realizácii vývozu najviac doviesť do rafinérskych ropných produktov a oceliarní. Spolu s Maďarskom zahŕňalo aj automobilový priemysel.

⁵³ Lehuta M. *Prestali sme dobíhať západ, slovensko už nie je tatranským tigrom*. [online]. [cit. 2017.11.23]. č 47. s. 84. vyd. Trend: týždenník o ekonomike a podnikaní: ISSN 1335-0684. Dostupné na: <https://www.etrend.sk/uploads/flash-archiv/2017-47/flip.html>

K dovezenej hodnote Slovensko pridalo len 13-eurový podiel z domácej hodnoty v rafinériách a 39-eurový podiel v automobilovej výrobe, avšak každá z týchto výrob vyváža 100 eur tovaru. Rok 2011 bol posledným rokom analýzy TiVA, pričom došlo k určitým zmenám vo vývoji priemyslu, ale s malou pravdepodobnosťou sa slovenská ekonomika zbavila nadpriemernej náročnosti na zahraničnú hodnotu. Predpokladom zostáva znížený podiel zahraničnej pridanej hodnoty v rafinérii, ktorý v roku 2011 predstavoval svoj vrchol. Štatistiky zahraničného obchodu poukazujú od roku 2011 na zníženie dovozu automobilového priemyslu v rokoch 2013 a 2014, pričom v rokoch 2015 a 2017 sa prejavilo zvýšenie dovozných investícií do odvetia, čo ovplyvní prechodné zvýšenie dovoznej náročnosti.

Graf 18 Miera participácie krajiny v globálnom hodnotovom reťazci (podiel z hrubého exportu v %)

Prameň: NBS. 2017. *Slovensko v európskych a globálnych hodnotových reťazcoch*. [online]. [cit. 2017.03.06]. Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2017/03-2017/Biatec_17_03_06vladova.pdf>.

Graf 18 znázorňuje odhad vývoja Slovenska a Nemecka od roku 2011 do roku 2016. Výpočty sa zakladajú na podiele medzispotreby súvisiacej s vývozom na celkovom dovoze krajiny, pričom dovoz Slovenska v roku 2015 bol očistený od nadmerných dovozov súvisiacich s eurofondovými investíciami.

Medzi odvetvia s podpriemerným podielom zahraničnej hodnoty a vyššou tvorbou domácej hodnoty sú zaradené odvetvia pri výrobe potravín a nápojov, výrobe elektrických zariadení, celulózovo-papierenskej výrobe, strojárstve, chemických a plastových výrobkoch. Vysoký podiel spracovanej dovezenej pridanej hodnoty a vývoz vo veľkej miere predurčuje miera spolupráce Slovenska s globálnym hodnotovým reťazcom. Participácia krajiny v reťazcoch závisí od podielu zahraničnej a domácej pridanej hodnoty s celkovým exportom krajiny. V celku ide o zahraničnú pridanú hodnotu zahrnutú do exportu krajiny a domácej pridanej hodnoty štátu vyvezenú partnerovi v rámci globálnych hodnotových reťazcov a následne zhrnutie vývozu obchodného partnera. Slovenský podiel vývozu, ktorý prechádza globálnym hodnotovým reťazcom, vykazuje najvyššie hodnoty porovnaných krajín z grafu.

Z celkového hľadiska porovnávaných krajín má vyšší podiel v zahraničnej pridanej hodnote na hrubom exporte tovarov už len Kórea, Maďarsko a Luxembursko. Nadmerné toky poukazujú na vývoz a dovoz v spolupráci s globálnym hodnotovým reťazcom. Najväčší podiel exportu Slovenska prechádza cez reťazce s Nemeckom. Dôležitá účasť reťazca je v spolupráci s krajinami mimo eurozóny, akými sú Česko, Poľsko, Maďarsko a Spojené kráľovstvo, ako aj s neeurópskymi krajinami ako Čína, USA a Kórea. Priame zahraničné investície Slovenských exportérov sú vo vlastníctve spoločností z krajín eurozóny. Účasť globálnych hodnotových reťazcov okrem eurozóny možno vzťahovať na Kóreu, USA, časť obchodu s Českom a Maďarskom. Prepojenie s Čínou je bez výraznej majetkovej účasti. Slovensko má v hodnotovom reťazci najnižšiu pozíciu voči Japonsku. V konečnom výsledku vďaka vysokej miere zapojenia do globálnych hodnotových reťazcov krajina získava významnejšie trhové podiely na medzinárodných trhoch, merané ako rozdiel rastu slovenského vývozu a indikátora zahraničného dopytu.⁵⁴ Jedným z príkladov, ako zlepšiť pridanú hodnotu s pomocou Industry 4.0 je spoločnosť M2M Solutions, firma sa zaoberá vývojom podnikových riešení na komplexné riadenie dodávateľského reťazca v priemysle. Spoločnosť bola založená pred 7 rokmi, no dnes už má referencie od spoločnosti Whirlpool, Adient, DHL, IEE, Mondi SCP. Aktuálne sa uchádza o zákazku automobilového závodu Jaguar Land Rover. Spoločnosť využila znalosti z telekomunikačného biznisu v priemysle 4.0 ako sú cloud, databázy, decentralizované riešenie,

⁵⁴ VLADOVÁ, A. *Pozícia Slovenska v európskych a globálnych hodnotových reťazcoch*. BIATEC: odborný bankový časopis. Bratislava : Národná banka Slovenska, 2017, 25(3), 19-24. ISSN 1335-0900.

wireless technológie. Práve spoločnosť M2M Solutions dodala systém transportnej logistiky využívajúci prvky rozšírení reality pre spoločnosť Whirpool. Výrobná hala zvyšovala produkciu, čím potrebovala vyriešiť optimalizáciu a zefektívniť proces prijatého materiálu vrátane plánovania transportov. Návratnosť investície predstavovala dobu 3 mesiacov. Spoločnosť M2M Solutions vyvinula s pomocou firmy DHL technológiu na vychystávanie dielcov v sklade. Zamestnancov naviguje prostredníctvom farebných svetiel, ktoré detailne ukážu, odkiaľ a koľko dielcov je potrebných. Logistická spoločnosť disponovala nedostatkom pracovníkov, fluktuáciou a chybovosťou zamestnancov.

Priemyselná výroba predstavuje kľúčovú úlohu v národohospodárskom odvetví Slovenskej republiky. Do roku 2020 je dôležitým faktorom kvality zamestnanosti, má vysoký podiel pridanej hodnoty v hospodárstve SR, prináša makroekonomickú stabilitu svojou exportnou výkonnosťou a efektívnosťou napomáha tvorbe nových inovácií, keďže v rámci slovenského hospodárstva sa považuje priemyselná výroba za kľúčový predpoklad ekonomického rastu v jednotlivých regiónoch malého a stredného podnikania. Z toho dôvodu je potrebné zabezpečiť systémové zmeny v rozvoji výskumu a inovácií využitím konceptov smart industry v rámci RIS3 stratégie, konkrétne v oblasti inteligentnej výroby a tiež inteligentných dodávateľských reťazcov s medzinárodnou pridanou hodnotou. Cieľom podpory SR je zlepšiť medzinárodnú konkurencieschopnosť predovšetkým MSP v systémových inováciách za účelom zlepšenia pridanej hodnoty. Docieľiť tieto strategické ciele vyžaduje zabezpečiť dôkladný výskum a vývoj nových technológií, prístupy inteligentnej výroby a participáciu s Industry 4.0. SR na výskum a vývoj od roku 2018 do roku 2021 vyčlenila maximálnu dotáciu zo štátneho rozpočtu na nasledovnú tematickú oblasť A a B.

Tabuľka 6 Dotácie na výskum a vývoj zo štátneho rozpočtu

Rozdelenie dotácií A	Objem financií	Rozdelenie dotácií B	Objem financií
Dotácia viazaná na podané žiadosti na celé obdobie riešenia rokov 2018 - 2021	Max. 6 670 000 €	Dotácia viazaná na podané žiadosti na celé obdobie riešenia rokov 2018 - 2019	Max. 1 000 000 €
Dotácia viazaná na jeden projekt na celé obdobie riešenia rokov 2018 – 2021	Max. 1 334 000 €	Dotácia viazaná na jeden projekt na celé obdobie riešenia rokov 2018 – 2019	Max. 500 000 €
Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2018	Max. 481 000 €	Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2018	Max. 340 000 €
Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2019	Max. 463 000 €	Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2019	Max. 160 000 €
Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2020	Max. 213 000 €		
Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2020	Max. 213 000 €		
Dotácia viazaná na jeden projekt na rok 2021	Max. 177 000 €		

Prameň: vlastné spracovanie podľa MŠVVŠ

Výčlenené dotácie tematickej oblasti A:

- Výskum a vývoj mobilnej siete robotickej infraštruktúry výrobných systémov s integráciou kolaboratórnych funkcionalít umožňujúcich autonómne plniť delegované úlohy v rámci výrobných procesov v priemyselných podnikoch novej generácie v spolupráci s Industry 4.0 s využitím kolaboratívnych robotov.

- Výskum a vývoj modulárnych rekonfigurovateľných výrobných systémov pre oblasť automotive z inovačných procesov u dodávateľov v odvetví strojnotechnologických zariadení na výrobu komponentov pre slovenský automobilový priemysel s využitím Smart Industry. Spoločnosť Matador Group investovala do Automotivu a strojárstva výstavbou závodu na lisovanie a zváranie dielcov karosérií pre automobilky v Nitre s využitím nových technológií, dvoch veľkokapacitných lisov, 5-osé obrábacie centrum, spájajúce robotické pracoviská, dopravníkový systém, čím si spoločnosť vybudovala základy systému Industry 4.0.

- Výskum a vývoj zameraný na spracovanie Big Data pre Industry 4.0 s cieľom tvorby excelentných systémov automatizovaného spracovania dát z automatizovaného spracovania dát AI, vizuálneho skenovania v priemysle, tvorby a prevádzky virtuálnych modulov

pre simuláciu a tréning prevádzkových, diagnostických a servisných operácií vo výrobných priestoroch a na výrobných systémoch a výrobnej a dopravnej infraštruktúre. Ako v prípade Virtual Reality Media, a. s. (VRM), súkromná spoločnosť zaoberajúca sa návrhom, vývojom a výrobou najmodernejších simulátorov a školiacich systémov lietadiel sovietskej a východoeurópskej konštrukcie. Vráťane stíhačiek MiG 29.

- Výskum a vývoj inteligentných systémov a procesov s využitím princípov Industry 4.0 so zameraním na spájanie ťažko spojitelných kovových materiálov, redukciu obsahu, konsolidáciu súčastí a funkčných povrchových mikroštruktúr s využitím najmodernejších technológií so zameraním najmä na automobilový priemysel a ostatné odvetvia strojárstva. Významná spoločnosť CEIT, ktorá vyvinula inteligentný ťahač AGV produkt obsahuje digitálne a virtuálne technológie umožňujúce stimulovať logistiku vo virtuálnom modeli a prijaté rozhodnutia premietat' v reálnej logistike. Ťahače odkúpila automobilka Volkswagen a výrobné haly Škoda. Nasadili takmer 500 týchto robotov, ktoré napomáhajú princípom Industry 4.0.⁵⁵

Vyčlenené dotácie tematickej oblasti B slúžia na výskum a vývoj digitálnych služieb so zámerom podpory kognitívnych a inteligentných dodávateľských reťazcov, podporu jednotného digitálneho trhu, konkurencieschopnosť, transparentnosť a internacionalizáciu MSP na Slovensku, výskum a vývoj integrovaných systémov nedeštruktívnej kontroly kvality pokročilých univerzálnych výrobných systémov, spoluprácu s ML a AI ako podporných prostriedkov pri rozhodovaní v kontrole výrobného procesu kontinuálneho monitorovania, priamej kontroly kvality koncovým užívateľom.⁵⁶

10-ročný podporný program investičných stimulov na výskum a vývoj patrí pod záštitu Európskej komisie. Ide o štátnu dotáciu pre súkromné spoločnosti, pričom tieto dotácie majú výnimku z pravidiel o spoločnom trhu. Súkromné spoločnosti získajú štátne stimuly aj napriek

⁵⁵ KVAŠNÁK, L. *Automotive a Industry 4.0*. [online]. [cit. 2018.03.01]. č 9. s. 84. vyd. Trend: týždenník o ekonomike a podnikaní: ISSN 1335-0684. Dostupné na : <<https://www.etrend.sk/uploads/flash-archiv/2018-9/flip.html>>.

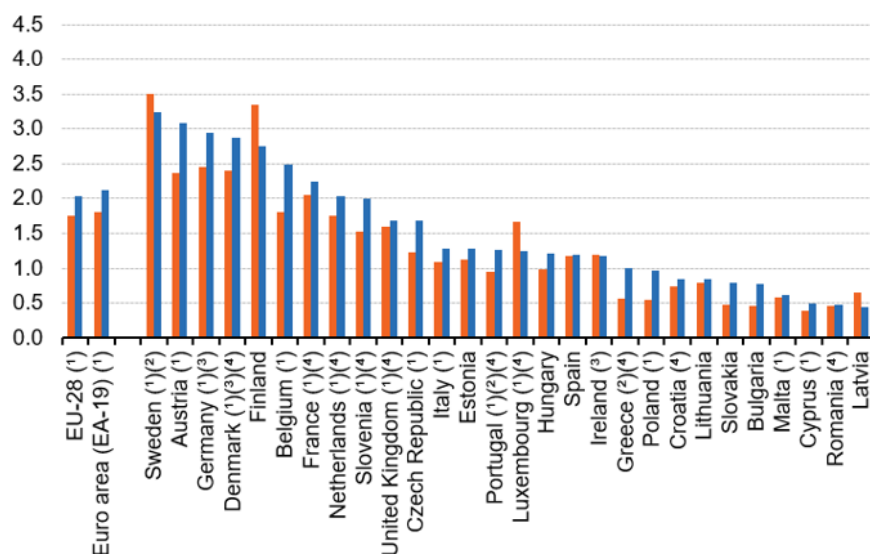
⁵⁶ MŠVVŠ. 2018. *Stimuly pre výskum a vývoj*. [online]. [cit.2018.21.09]. Dostupné na internete: <<https://www.vedatechnika.sk/SK/stimuly/Documents/Stimuly%202018/Oznamenie-stimuly-24-09-2018-FINAL.PDF>>.

tomu, že tým štát zvyhodňuje vybraný okruh podnikateľov, čím v určitej miere dochádza k deformácii trhu. Brusel navrhol podporný program z cieľom zvýšiť podiel výskumu a vývoja súkromných spoločností v Európskej únii, a zvýšiť tak konkurencieschopnosť výskumu s krajinami, akými sú USA, Japonsko a Čína. Ministerstvo školstva SR od začiatku roka 2009 do roku 2018 v rámci programu výskum a vývoj vyplátilo stimuly v celkovej sume 85 741 139 eur.

Tabuľka 8 Prijímatelia stimulov na výskum a vývoj v rokoch 2009 – 2018 – Vid. Príloha č. 3

Najvýznamnejším prijímateľom investičných stimulov bola spoločnosť AeroMobil. Dotácie získali na výskum lietajúceho automobilu 4.0 a vývoj nového konceptu modelu 5.0. Cieľom nového modelu je využitie kolmého štartu a pristátia, takzvaný VTOL (Vertical Take-Off and Landing). Následne spoločnosť podnikajúca vo výrobe liečiv Imuna-Pharm. Investičné dotácie získali na výskum vakcín a očkovacích látok. Firma DB Biotech podniká vo výrobe protilátok pre farmaceutický priemysel.

Graf 19 Výdavky hrubého domáceho produktu na výskum a vývoj v rokoch 2006 – 2016

Prameň: EUROSTAT. „Gross domestic expenditure on R&D“ [online] [Cit. 2018-03-01] Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/R_%26_D_expenditure#Gross_domestic_expenditure_on_R._26_D

Z celkového hľadiska porovnaných krajín Európskej únie investovalo Slovensko na výskum a vývoj 0,79 % HDP v roku 2016, čím sa štátne výdavky zaradili medzi najnižšie v rámci V4. Česká republika investovala na výskum a vývoj 1,68 % HDP, Maďarsko 1,21 %

HDP a Poľsko 0,97 % HDP. Treba zdôrazniť, že cieľom Európskej komisie v stratégii Európa 2020 prijatej v roku 2010 je zachovať dlhodobý rast investícií HDP na výskum a vývoj v krajinách EÚ na úrovni 3 %.⁵⁷

⁵⁷ EUROSTAT. *Gross domestic expenditure on R&D*. [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné na internete:<https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/R_%26_D_expenditure#Gross_domestic_expenditure_on_R_26_D>.

Záver

Cieľom predkladanej diplomovej práce je poznanie a zhodnotenie významu priamych zahraničných investícií na Slovensku pre exportné trhy, analýza faktorov, ktoré vzbudzujú záujem prilákať zahraničné investície na základe atraktívnosti Slovenskej republiky. Pre naplnenie tohto cieľa sme postupovali od vymedzenia pojmu a významu priamych zahraničných investícií ako významného zdroja financovania rozvoja cez analýzu tokov priamych zahraničných investícií vo svete a na Slovensku až po zisťovanie a hodnotenie atraktivity podnikateľského prostredia na Slovensku pre zahraničných investorov.

V dvoch východiskových hypotézach sme predpokladali, že:

1. Slovenská republika je považovaná za atraktívnu krajinu pre zahraničných investorov.
2. Prílev priamych zahraničných investícií má vplyv na podnikateľské prostredie SR.

Tieto predpoklady sme overovali z výsledkov: analýzy vývoja tokov priamych zahraničných investícií vo svete a u nás, skúmania významu PZI v rozvoji hospodárstva, posúdenia vplyvu prílevu priamych zahraničných investícií na podnikateľské prostredie. Naše východiskové predpoklady sa plne potvrdili, pričom priame zahraničné investície:

- predstavujú dôležitý zdroj ekonomického rastu (HDP, produktivity práce),
- zohrávajú kľúčovú úlohu pri tvorbe, zmene a organizácii podnikov a pracovných miest,
- vytvárajú nové výrobné a dodávateľské reťazce,
- prinášajú inovácie v oblasti informačných technológií.

Prínosy priamych zahraničných investícií v Slovenskej republike sú všeobecne uznávané, najmä pokiaľ ide o úlohu zahraničných investícií pri vytváraní pracovných miest, optimalizáciu rozdelenia zdrojov, prenos technológií a zručností, zlepšovanie konkurencieschopnosti a podporu obchodu.

Ako vyplýva z čiastkových zistení v predchádzajúcej časti práce (ktoré potvrdzujú naše predpoklady), významný pozitívny efekt priamych zahraničných investícií v podmienkach Slovenskej republiky je možné dosahovať v troch oblastiach:

- a) Významným predpokladom pre pritiahnutie priamych zahraničných investícií s potenciálom priaznivo vplývať na celkový ekonomický rozvoj SR je kombinácia vzdelanej,

kvalifikovanej, produktívnej a flexibilnej domácej pracovnej sily. Pre udržanie atraktivity SR z pohľadu zahraničných investorov je dôležité ďalšie zvyšovanie úrovne vzdelanosti a kvalifikovanosti pracovnej sily. Sú potrebné opatrenia, ktoré pomôžu zvýšiť úroveň vzdelania a kvalifikáciu pracovnej sily, pričom reformy vyžadujú komplexné opatrenia na každom vzdelávacom stupni od základných škôl, stredných škôl vrátane duálneho vzdelávania až po vysokoškolské školy alebo celoživotné vzdelávanie a celkové zlepšenie výučby určenými potrebami na trhu práce. Pre financovanie škôl by mala byť určujúca najmä kvalita a uplatniteľnosť absolventov na trhu práce. Kvalitné vzdelávanie je zároveň nevyhnutným predpokladom zvyšovania inovačnej výkonnosti. Výskum a vývoj by bolo žiaduce podporiť aj prostredníctvom daňových úľav pre podnikateľské subjekty, ktoré investujú do týchto aktivít.

b) Pre nárast, ale aj na zotrvanie priamych zahraničných investícií v SR je potrebné intenzívnejšie zlepšovanie podnikateľského prostredia a jeho väčšia stabilita a transparentnosť. Podľa výsledkov nášho skúmania a všeobecne prezentovaných poznatkov, veľký priestor na zvyšovanie atraktivity Slovenskej republiky je vo fungovaní verejnej správy, súdnictva, trhu práce, úrovni korupcie, administratívnej záťaže podnikania, daňového a odvodového zaťaženia, ako aj v transparentnosti regulácie trhu s energiami.

Zlepšovanie podnikateľského prostredia spolu s podporou domáceho podnikateľského sektora, rastom investícií do výskumu, vývoja, nových technológií a ľudských zdrojov, dobudovaním cestnej a informačnej infraštruktúry, vytvorí predpoklady na to, aby boli podniky konkurencieschopnejšie než v súčasnosti, lepšie pripravené kooperovať so zahraničnými firmami.

c) Investičné stimuly nie sú dostatočné postačujúce v rámci prílevu zahraničných investícií do konkrétnych regiónov. Slovensko by sa malo namiesto podpory vybraných investičných projektov zamerať na celoplošné zlepšenie podnikateľského sektora, obmedziť byrokráciu alebo redukovať daňovo-odvodové zaťaženie. Systém štátnych stimulov je potrebné upraviť tak, aby bol nákladovo efektívnejší z hľadiska tvorby pracovných miest, inovačnej kapacity alebo z hľadiska celkového rozvoja regiónov. Úpravy by mali zabezpečiť lepšiu transparentnosť celkového procesu a poskytnúť rovnaký prístup k investorom, či už zo zahraničného alebo domáceho prostredia, a takisto k veľkým alebo malým podnikom. Zvýšenú

transparentnosť treba dosiahnuť i automatickým poskytovaním štátnych stimulov po splnení vopred známych krokov, eliminovať rozhodovania v jednotlivých prípadoch.

Pri predpoklade presadenia potrebných opatrení v uvedených oblastiach si môže Slovenská republika zabezpečiť atraktivitu, a tým zvýšiť svoju pozíciu v strednej a východnej Európe. To by pomohlo zintenzívniť tok priamych zahraničných investícií v krajine. Od aktuálnych ekonomických potrieb z odvetvového a regionálneho hľadiska až po priority hospodárskej politiky SR. Priame zahraničné investície by tak výrazne podporili zvýšenie štádia rozvoja, ako aj odstraňovania regionálnych disparít.

Zoznam použitej literatúry

Knihy / Monografie

KALÁK, P. Priame zahraničné investície na Slovensku - vývoj a stratégie udržania. *Makroekonomické aspekty cyklického vývoja európskych ekonomík v podmienkach znalostnej ekonomiky: zborník príspevkov z vedeckého seminára: Bratislava 20. december 2010*. Bratislava: [Katedra ekonomickej teórie NHF EU], 2010, p. 1-8. ISBN 978-80-225-3139-9.

FERENČÍKOVÁ, S. PAPPOVÁ, A. HLUŠKOVÁ, T. VÍČENOVÁ, A. KRAJČÍK, D. FERENČÍKOVÁ S. a PÁSZTOROVÁ, J. *Medzinárodná expanzia firiem: stratégie, partnerstvá a ľudské zdroje*. Bratislava: Iura Edition, 2013, 362 s. [21,13 AH]. Ekonómia. ISBN 978-80-8078-532-1.

BALÁŽ, P. - VERČEK, P. - CIHELKOVÁ, E. et al. *Medzinárodné podnikanie: na vlne globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010, 546 s. ISBN 978-80-89393-18-3.

SIVÁK, R. - ANDREJČÍKOVÁ, M. - ANDREJOVSKÝ, P. et al. *Slovník znalostnej ekonomiky*. Vyd. Bratislava: Sprint, 2011, 414 s. ISBN 978-80-89393-45-9.

BAČOVÁ, M. *Priame zahraničné investície na Slovensku a ich vplyv na vybrané ekonomické ukazovatele*. Banská Bystrica: Belianum, 2016. s. 6. ISBN 978-80-557-1144-7.

OECD. factbook-2015-2016, Environmental and Social Statistics [elektronický zdroj]. vyd. Paris: Oecd 2016. 228 s. [cit.2016.08.04]. ISBN 978-92-64251-11-3 Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook-2015-2016_factbook-2015-en

PIOVARČIOVÁ, V. – DARMO, E. Priame zahraničné investície a rozvoj ľudského kapitálu. *Makroekonomické aspekty cyklického vývoja európskych ekonomík v podmienkach znalostnej ekonomiky: zborník príspevkov z vedeckého seminára: Bratislava 20. december 2010*. Bratislava: [Katedra ekonomickej teórie NHF EU], 2010, p. 1-8. ISBN 978-80-225-3139-9.

VIDOVÁ, J. *Investície a inovácie v ekonomike: vybrané problémy*. Bratislava: Ekonóm, 2015, s. 275. ISBN 978-80-225-4091-9.

RUŽEKOVÁ, V. – PAVELKA, E. *Technika zahraničného obchodu*. Vyd. Bratislava: ekonóm, 2017, s. 134. ISBN 978-80-225-4420-7.

DUDÁŠ, T. *Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve*. Bratislava: Vyd. Ekonóm, 2006. s. 159 ISBN 80-225-2139-6.

Lehuta M. *Prestali sme dobiehať západ, slovensko už nie je tatranským tigrom*. [online]. [cit. 2017.11.23]. č. 47. s. 84. vyd. Trend: týždenník o ekonomike a podnikaní: ISSN 1335-0684. Dostupné na: <https://www.etrend.sk/uploads/flash-archiv/2017-47/flip.html>

VLADOVÁ, A. *Pozícia Slovenska v európskych a globálnych hodnotových reťazcoch*. BIATEC: odborný bankový časopis. Bratislava : Národná banka Slovenska, 2017, 25(3), 19-24. ISSN 1335-0900.

Internetové zdroje

EURÓPSKA KOMISIA, 2010. *Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov*. [online]. [cit. 2010-07-07]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2010/SK/1-2010-343-SK-F1-1.Pdf>>

DEVÍZOVÝ ZÁKON. Úplné znenie zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 202/1995 Z. z. z 20. septembra 1995 Devízový zákon a zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (v aktuálnom znení). [online]. [cit. 2016-11-08]. Dostupné na internete: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Legislativa/_UplneZneniaZakonov/Z2021995.pdf>

NBS, 2015. *Metodické pokyny* [online]. [cit. 2014.12.31]. Dostupné na internete:<http://www.nbs.sk/_img/Documents/OHP/Metodika_2014.pdf>.

OECD. 2018. FDI flows (indicator). 2018. [online]. [cit.2018.29.10]. Dostupné na internete: <<https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm#indicator-chart> >.

CHEN. J. 2018. *Inward Investment*. 2018. [online]. [cit.2018.21.04]. Dostupné na internete: <<https://www.investopedia.com/terms/i/inward-investment.asp> >.

UNCTAD: *Definitions and sources* [online]. [cit. 2007.01.15]. Dostupné na internete: <[http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-\(FDI\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Foreign-Direct-Investment-(FDI).aspx)>.

ECB. 2018. Foreign direct investment and its drivers: *a global and EU perspective*. [online]. [cit.2018.26.06]. Dostupné na internete: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economicbulletin/articles/2018/html/ecb.ebart201804_01.en.html#toc3>.

UNCTAD. 2018. *World investment report 2018* [online]. [cit. 2018-6-06]. Dostupné na internete:<https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_overview_en.pdf>.

EY BUILDING A BETTER WORKING WORLD. 2018. *UK remains top destination for inward investment, but Germany and France are closing the gap as Brexit*. In *Overview*. [online]. [cit. 2018.11.06]. Dostupné na internete: <<https://www.ey.com/uk/en/newsroom/news-releases/18-06-11-uk-remains-top-destination-for-inward-investment>>.

WORLD BANK. 2017 *Global investment competitiveness report 2017/2018* [elektronický zdroj]. 185 s. [cit. 2017-10-25]. ISBN 978-1-4648-1185-2. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/topic/competitiveness/publication/global-investment-competitiveness-report>

OECD. 2019. *Country statistical profile: Slovak Republic 2019*. [online]. [cit. 2019.01.16]. Dostupné na internete: <<http://dx.doi.org/10.1787/csp-svk-table-2019-1-en>>.

MCPHILLIPS. D. 2017. *Political and economic stability are key to attracting international investors*. 2017. [online]. [cit. 2017.25.10]. Dostupné na internete: < <https://www.usnews.com/news/best-countries/slideshows/10-countries-that-receive-the-most-foreign-direct-investment?slide=5> >.

TASR. 2018. *Jaguar otvorí v Maďarsku vývojové centrum*. 2018. [online]. [cit. 2018.11.02]. Dostupné na internete:<<https://finweb.hnonline.sk/zahranicna-ekonomika/1835544-jaguar-otvori-v-madarsku-vyvojove-centrum-pracu-si-v-nom-najde-sto-inzinierov>>.

HAZULA. I. 2018. *TOP 10 nových investícií na Slovensku*. 2018. [online]. [cit. 2018.13.04]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-13/top-10-investicii-18.html?split=all> >.

HAZULA. I. 2017. *TOP 10 nových investícií na Slovensku*. 2017. [online]. [cit. 2017.06.12]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-48/top-10-investicii-14.html?split=all> >.

BUDJÁČ, M. *Medzinárodné investície a ich ochrana*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2010, 188 s. ISBN 978-80-225-3018-7.

HAZULA, I. 2018. *TOP 10 nových investícií na Slovensku*. 2018. [online]. [cit. 2018.08.22]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-33/top-10-investicii-22.html?split=all>>.

SME. 2018. *Hydinové mäso sa na Slovensku predáva za málo peňazí, hydinári sú stratoví 2017*. [online]. [cit. 2018.23.02]. Dostupné na internete: < <https://ekonomika.sme.sk/c/20767143/hydinove-maso-sa-na-slovensku-predava-za-malo-penazi-hydinari-su-stratovi.html#ixzz5cPUNJ25u>>.

TASR. 2019. *Slovensko je krajina najviac ohrozená automatizáciou*. [online]. [cit. 2019.02.09]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/ekonomika/slovensko-je-krajina-najviac-ohrozena-automatizaciou.html>>.

HALDEVANG, M. *Why we can't trust basic economic figures* [online]. [cit. 2017.11.28]. Dostupné na internete: < <https://qz.com/1133984/the-global-offshore-system-means-we-cant-trust-foreign-direct-investment-figures-and-other-basic-data/>>.

SARIO. *Prečo investovať na Slovensku*. 2016. [online]. [cit. 2018.03.01]. Dostupné na internete: < <https://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/preco-investovat-na-slovensku> >.

ŠIKULOVA, I. *Priame zahraničné investície v Slovenskej republike a súvislosti ich vplyvu na ekonomiku* [online]. [cit. 2014.01.10]. č. 64, s. 31. vyd. Ekonomický ústav SAV. ISSN 1337-5598. Dostupné na internete: http://www.ekonom.sav.sk/uploads/journals/267_wp64sikulova.pdf

SARIO. 2018. *Výročná správa 2017* [online]. [cit. 2018.03.01]. Dostupné na internete: < <https://www.sario.sk/sk/o-nas/marketing-pr/vyroczne-spravy> >.

SARIO. 2018. *Investujte na Slovensku*. 2018. [online]. [cit. 2018.13.01]. Dostupné na internete: < <http://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku> >.

KVAŠŇÁK, L. 2018. *Brose masívne zainvestoval v Prievidzi dokazuje, že vieme robiť výskum a vývoj*. [online]. [cit. 2018.06.09]. Dostupné na internete: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-35/fabrika-s-vyvojom-ako-kotva-pre-autopriemysel.html> >.

DSIHK. 2018. *News letter*. 2018. [online]. [cit. 2018.04.01]. Dostupné na internete: < https://www.dsihk.sk/fileadmin/AHK_Slowakei/Publikationen/Newsletter/Newsletter_SNOPK_4_18.pdf>.

NORDEATRADE. 2018. *Country profile Slovakia*. 2018. [online]. [cit. 2018.06.12]. Dostupné na internete: < <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/slovakia/investment>>.

REZÁKOVÁ, V. 2016. *Podnikatelia, jedným kliknutím objavte všetky možnosti, ktoré sa vám ponúkajú na podporu vášho biznisu*. [online]. [cit. 2016.12.04]. Dostupné na internete: < <https://www.podnikajte.sk/start-podnikania/c/2652/category/podporapodnikania/article/podnikatelia-moznosti-podpory.xhtml>>.

WORLD BANK. 2019. *Business reforms in Slovak Republic*. 2019. [online]. [cit. 2019.01.01]. Dostupné na internete: < <http://www.doingbusiness.org/reforms/overview/economy/slovakia>>.

ZÁBORSKÝ, J. POLÁŠ, M. LEHUTA, M. 2017. *V Doing Business je Slovensko horšie než priemer EÚ*. [online] [Cit. 2017-11-08] Dostupné na: < <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-45/v-doing-business-je-slovensko-horsie-nez-priemer-eu.html>>.

EURÓPSKA KOMISIA. 2017. *Správa o krajine za rok 2017 – Slovensko*. [online]. [cit. 2017.22.02]. Dostupné na internete: < https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-slovakia-sk_0.pdf >.

TURZA R. 2018. *Lahšie ako na Slovensku sa podniká aj v Rwande. Ciele vlády sú však ambiciózne*. [online]. [cit. 2017.22.02]. Dostupné na internete: <<https://finweb.hnonline.sk/zahranicna-ekonomika/1835274-lahsie-sa-podnika-v-rwande-ako-u-nas>>.

EUR-REX. 2017. *Pracovný dokument útvarov komisie*. [online]. [cit. 2017-27-02]. Dostupné na internete: <<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52017SC0090R%2801%29>>.

SARIO. 2018. *Štátna pomoc*. [online]. [cit. 2018-01-04]. Dostupné na internete: <<http://www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/statna-pomoc>>.

SARIO. 2018. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2018.09.11]. Dostupné na internete: <<https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-SVK-2018-11-09.pdf>>.

SARIO. 2018. *Investičná pomoc na Slovensku*. [online]. [cit. 2018.10.07]. Dostupné na internete: <<https://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/sario-investment-aid-SVK-2018-07-10.pdf>>.

SYMSITE. 2019. *Ekonomika dnes*. [online]. [cit. 2019.02.06]. Dostupné na internete: <<https://biztweet.eu/article/4033-brose-caka-dalsie-rozsirenie-planovana-faza-vytvori-skoro-tisicku-miest>>.

INESS. *Investičné Stimuly v roku 2017*. [online]. [cit. 2018-01-01]. Dostupné na internete: <https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2018/int_1-2018_investicne_stimuly.pdf>.

KVAŠNÁK, L. *Automotive a Industry 4.0*. [online]. [cit. 2018.03.01]. č. 9. s. 84. vyd. Trend: týždenník o ekonomike a podnikaní: ISSN 1335-0684. Dostupné na : <<https://www.etrend.sk/uploads/flash-archiv/2018-9/flip.html>>.

MŠVVŠ. 2018. *Stimuly pre výskum a vývoj*. [online]. [cit.2018.21.09]. Dostupné na internete: <https://www.vedatechnika.sk/SK/stimuly/Documents/Stimuly%202018/Oznamenie-stimuly-24-09-2018_FINAL.PDF>.

EUROSTAT. *Gross domestic expenditure on R&D*. [online]. [cit. 2018-03-01]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/R_%26_D_expenditure#Gross_domestic_expenditure_on_R_.26_D>.

